

MEMÒRIES DE L'EXILI

La història de la família Batet a l'exili

A la meva família pel suport inestimable
que m'han donat, i a la memòria i record
de Pere i Joaquina Batet Prats.

ÍNDEX

1. Introducció.....	10
2. Context històric.....	12
2. 1. La Segona República.....	12
2. 1. 1. Generalitat de Catalunya	13
2. 2. L'Alçament Nacional	15
2. 2. 1. Fets de 19 de Juliol de 1936 a Barcelona.....	17
2. 2. 2. Les dues zones.....	19
2. 2. 3. Internacionalització del conflicte	21
2. 2. 4. Desenvolupament de la Guerra	22
2. 2. 4. 1. Etapa 1. Juliol 1936 – Març 1937	22
2. 2. 4. 2. Etapa 2. Abril – Novembre 1937	25
2. 2. 4. 4. Etapa 4. Setembre 1938 – Abril 1939	28
2. 3. Repressió franquista	30
2. 3. 1. Consells de Guerra	34
2. 3. 1. 1. Sumaríssims	35
2. 3. 1. 2. Consells de guerra a les comarques gironines	37
2. 3. 1. 4. Miquel Batet Sau.....	38
2. 3. 2. Causa general	40
2. 3. 2. 1. Tomàs Batet Sau.....	44
2. 3. 2. 1. 1. Jutge Municipal.....	49
3. Exili de la Família Batet – Prats.....	50
3. 1. Moviments dins de Catalunya.....	50
3. 2. La separació de la família	51
3. 2. 1. Entrada per Puigcerdà.....	52

---

3. 2. 2. Entrada per Portbou	53
3. 3. Els primers anys a l'exili.....	53
3. 3. 1. Elvira, Joaquina i Pere.....	53
3. 3. 2. Tomàs	54
3. 3. 2. 1. Els camps de concentració francesos.....	55
3. 4. Els darrers anys a l'exili i tornada a Catalunya	56
3. 5. L'Exili permanent de Tomàs.....	58
4. Pere Batet Prats	59
5. Conclusions.....	60
6. Bibliografia.....	63
6. 1. Webrgrafia	65
7. Annexos	67
7. 1. Annex 1: Arbre Genealògic.....	67
7. 2. Annex 2: Articles de <i>La Vanguardia</i>	68
7. 3. Annex 3: Miquel Batet Sau	81
7. 4. Annex 4: Tomàs Batet Sau	90
7. 5. Annex 5: Fotografies de Font pròpia.....	107
7. 6. Annex 6: Recorregut.....	113
7. 7. Annex 7: Pere Batet Prats	115
7. 8. Annex 8: Repressió i càstigs.....	118
7. 9. Annex 9: Entrevista de Pere Batet en CD-Room	122

ÍNDIX D'IL·LUSTRACIONS

Figura 1: Portada. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1939 – 1939) Pàgina 23.....	0
<i>Figura 2: Barcelona, 26-01-1939. Les avantguardes dels cossos de l'Exèrcit de Navarra i Marroquí entren a la Gran Via Diagonal, camí al port, quan encara resisteixen alguns grups als barris perifèrics. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 156.....</i>	14
Figura 3: Barcelona, estiu de 1937. Nens a un centre d'acollida per orfes, a càrrec de la UGT. (Fotografia: Juan Guzmán.) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 109.....	16
Figura 4: Barcelona, 19-07-1936. Civils morts a la plaça de Catalunya després dels enfrontaments entre forces governamentals i els militars sollevats. (Fotografia: Juan Guzmán. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 42.....	18
<i>Figura 5: Mapa de la dominació republicana i nacional d'Espanya després del cop d'Estat d'Emilio Mola l'any 1936. Font digital: http://arte-historia.com/mapas-de-la-guerra-civil-espanola.....</i>	19
Figura 6: Batalla de Guadalajara, 18-03-1937. Tanc T-26 B, pertinent a l'Agrupació republicana sota comandament del Coronel Paulov, participa a la contraofensiva contra les posicions ocupades per la divisió Littorio, als voltants de Trijueque. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 73.....	22
Figura 7: : Alcalá de Henares, 22-07-1936. Trasllat d'un ferit durant les lluites dels primers dies de la Guerra Civil. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939) Pàgina 41.....	22
Figura 8: Barcelona, 20-07-1936. Soldat mort a la plaça de Catalunya, durant els enfrontaments dels primers dies de la Guerra Civil. (Fotografia: Juan Guzmán) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 43.	23
Figura 9: Madrid, 23-07-1936. Concentració de soldats republicans abans de partir cap al front. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 47.....	23

- Figura 10: Madrid, 05-10-1936. Cartell amb el conegut lema de <No pasarán> col·locat al carrer de Toledo, prop de la Plaça Major. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 64..... 24
- Figura 11: Guernica (Vizcaya), 26-04-1937. Guernica en flames després de patir un bombardeig aeri germano-italià. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 79. 26
- Figura 12: Montblanch (Tarragona), 13-01-1939. Les tropes del general Franco, en el seu ràpid avenç cap a Barcelona, s'han apoderat d'aquesta important ciutat, situada a la segona línia fortificada de Catalunya. Alguns grups varen intentar oferir resistència, que va ser ràpidament reduïda. A la imatge, un cadàver d'un soldat republicà abandonat al carrer Major. (Peu de foto original.) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 20..... 28
- Figura 13: Figueres (Girona), 01-02-1939. Partida de Lluís Companys i la seva esposa cap a l'exili a París. (Fotografia: Marco Reporter.) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 146..... 29
- Figura 14: Madrid, 01-04-1939. Una columna de presoners desfila pels carrers de la capital amb direcció als camps de concentració. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 179..... 31
- Figura 15: Algorta (Vizcaya). Camió de presos alliberats per les tropes nacionals. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 80. 32
- Figura 16: Barcelona, 04-02-1939. Columna de presoners de guerra camí al port de Barcelona per treballar en la seva reconstrucció. . Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 162..... 32
- Figura 17: Diagrama del percentatge de població afusellada. Dades de l'Idescat. SUMARÍSSIM 1939-1945, 70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona. <http://cultura.gencat.cat/exposiciosumarissim/itinerancia.html>>. 37
- Figura 18: Fotografia del cementiri de Girona on es troben les fosses comuns. Font digital: Associació de familiars represaliats pel franquisme. <http://familiarsrepresaliatsfranquisme.entitatsfigueres.cat>..... 40
- Figura 19: Cerbère (França), 07-02-1939. Procedent de Port Bou, camions amb refugiats espanyols marxen lentament pel camí de Cerbère. Font llibre: Imágenes

inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 23.....	52
Figura 20: Le Perthus (França), 28-01-1939. Un camió ple de nens espanyols arriba a Le Perthus. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 116.	52
Figura 21: Frontera franco-espanyola, 28-01-1939. Uns 15.000 refugiats espanyols esperen en un bosc a Le Perthus les ordres que els permetran passar a França. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 168.	53
Figura 22: Argelès-sur-Mer, 12-02-1939. Aprofitant les càlides temperatures els refugiats espanyols al camp d'Argelès es renten a les aigües del Mediterrani, a la platja d'Argelès. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 170.	56
Figura 23: Figura 23: Arbre genealògic de la meva família. Font pròpia.	67
Figura 24: Article de La Vanguardia, 1931. "Las municipales traen la República". Font La Vanguardia (any 1931). Pàgina 6.	68
Figura 25: Article del diari La Vanguardia, 1931. "Macià proclama el Estat Català". Font La Vanguardia (any 1931). Pàgina 5.	69
Figura 26: Article de La Vanguardia, 1932. "Francesc Macià, elegido presidente de la Generalitat por el Parlamento". Font La Vanguardia (any 1932). Pàgina 6.	70
Figura 27: Article de La Vanguardia, 1933. "Ha muerto Francesc Macià, el primer presidente de la Generalitat". Font La Vanguardia (any 1933). Pàgina 5.	71
Figura 28: Article de La Vanguardia, 1936. "Sublevación militar contra la República". Font La Vanguardia (any 1936). Portada.	72
Figura 29: Article de La Vanguardia, 1936. "La policía asesina a Calvo Sotelo". Font La Vanguardia (any 1936). Pàgina 5.	73
Figura 30: Article de La Vanguardia, 1936. "Estalla la Guerra Civil Española". La Vanguardia (any 1936). Pàgina 6.	74
Figura 31: Article de La Vanguardia, 1936. "Madrid resiste ante la fuerte ofensiva nacional". La Vanguardia (any 1936). Pàgina 9.....	75
Figura 32: Article de La Vanguardia, 1938. "Acaba la sangrienta batalla del Ebro". La Vanguardia (any 1938). Pàgina 5.	76
Figura 33: Article de La Vanguardia, 1938. "Los bombardeos aéreos de los	

nacionales masacran Barcelona”. La Vanguardia (any 1938). Pàgina 6.	77
Figura 34: Article de La Vanguardia, 1938. “Los republicanos pierden Teruel”. La Vanguardia (any 1938). Pàgina 7.	78
Figura 35: Article de La Vanguardia, 1939. “Disolución del Gobierno republicano”. La Vanguardia (any 1939). Pàgina 7.	79
Figura 36: Article de La Vanguardia, 1939. “Los republicanos huyen hacia la Junquera ante el avance nacional”. La Vanguardia (any 1939). Pàgina 8.	80
Figura 37: Figura 27: Individus considerats “Desafectos” per l'Ajuntament Nacional de Bordils. N° 2 a la llista: Miquel Batet i Sau. Font Arxiu Històric de Girona.	81
Figura 38: Figura 28: Seguiment del sumaríssim de Miquel Batet i Sau. Font Arxiu Històric de Girona.	82
Figura 39: Figura 29: Descripció de Miquel Batet i Sau i altres segons Dolores Casdefert i Mascarot. (3ra descripció començant per dalt). Font Arxiu Històric de Girona.	83
Figura 40: Figura 30: Descripció de Miquel Batet i Sau i altres segons l'alcalde José Juliabimen. (4ª descripció començant per dalt). Font Arxiu Històric de Girona.	84
Figura 41: Figura 31: Acta del consell de guerra de Miquel Batet i Sau. (Part 1) Font Arxiu Històric de Girona.	85
Figura 42: Acta del consell de guerra de Miquel Batet i Sau. (Part 2) Font Arxiu Històric de Girona.	86
Figura 43: Document de la sentència de Miquel Batet i Sau i altres. (descripció nº 3) Font Arxiu Històric de Girona.	87
Figura 44: Certificat de l'acta de defunció de Miquel Batet i Sau. Font Arxiu Històric de Girona.	88
Figura 45: Acta de celebració del Consell de Guerra (48626). Acta de Miquel Batet Sau. Font Arxiu Històric de Girona.	89
Figura 46: Portada de la Branca separada de la rebel·lió marxista a Girona i província. Font portal digital PARES.	90
Figura 47: Partida judicial on Tomàs Batet apareix com a sospitós. Part 1. Font: portal digital PARES.	91
Figura 48: Partida judicial on Tomàs apareix com a sospitós. Part 2. Font: portal	

digital PARES.....	91
Figura 49: Partida judicial dels fets delictius on Tomàs Batet apareix com a sospitós. Font: portal digital PARES.....	92
Figura 50: Informe de la Causa General. Font: portal digital PARES.....	93
Figura 51: Informe de la Causa General. Font portal digital PARES.....	94
Figura 52: : Informe de la Causa General. Font: digital PARES.....	95
Figura 53: Declaració del testimoni. Font: portal digital PARES.....	96
Figura 54: Informe de la Causa General. Font: portal digital PARES.....	97
Figura 55: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Font: portal digital PARES.....	98
Figura 56: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Font: portal digital PARES.....	99
Figura 57: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 1. Font: portal digital PARES.....	100
Figura 58: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 2. Font: portal digital PARES.....	101
Figura 59: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 1. Font: portal digital PARES.....	102
Figura 60: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 2. Font: portal digital PARES.....	103
Figura 61: Informe de la Causa General. Font: portal digital PARES.....	104
Figura 62: Informe de la Causa General. Part 1. Font: portal digital PARES.....	105
Figura 63: Informe de la Causa General. Part 2. Font: portal digital PARES.....	106
Figura 64: Des de l'esquerra; Tomàs Batet Sau i altres treballant la	107
Figura 65: Josep Batet Moret, de fons fàbrica de rajols mig	107
Figura 66: Elvira, Joaquina i Pere. Fotografia presa en algun.....	108
Figura 67: Tomàs Batet Sau, segon començant per l'esquerra i altres,.....	108
Figura 68: Tomàs Batet Sau, primer començant per l'esquerra,.....	109
Figura 69: Tomàs Batet Sau, primer començant per l'esquerra,.....	109
Figura 70: Josep Batet Moret, el nen, i Pere Batet Prats, el pare.....	110
Figura 71: Josep Batet Moret, el nen, i Enric Cunillera Batet, el noi gran, ...	110
Figura 72: Pilar Moret Planas i Pere Batet Prats. Font pròpia.....	111
Figura 73: Pere Batet Prats, segon començant per l'esquerra de la filera de dalt de tot.	111

Figura 74: Pilar Moret Planas, Pere Batet Prats i Mr. Mazens. Font pròpia.	112
Figura 75: Pere Batet, Pilar Moret, Joaquina Batet, Mr. Mazens, filla de Mr. Mazens, Robert Cunillera.	112
Figura 76: Recorregut d'Elvira, Joaquina i Pere fins a Graulhet. Font pròpia.	113
Figura 77: Recorregut d'Elvira, Joaquina i Pere de tornada a Catalunya des de Graulhet. Font pròpia.	113
Figura 78: Recorregut de Tomàs en el seu exili permanent a França. Bordils és l'inici i el final Perpinyà. Font pròpia.	114
Figura 79: Sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra. Font pròpia.	115
Figura 80: Sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra. Font pròpia.	116
Figura 81: Sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra. Font pròpia.	117
Figura 82: <Mutilado de guerra> PEDRO GARFIAS. Font llibre: Imágenes	118
Figura 83: <Mis siete vidas> JOSÉ MARÍA GARCÍA ESCUDERO. Font llibre: Imágenes.....	118
Figura 84: <ABC> de Sevilla. Font llibre: Imágenes.....	119
Figura 85: <A un compañero muerto en el frente de Aragón> OCTAVIO PAZ. Font llibre: Imágenes	119
Figura 86: <Viento del pueblo> MIGUEL HERNANDEZ. Font llibre: Imágenes ..	119
Figura 87:<Memorias> SANTIAGO CARRILLO. Font llibre: Imágenes.....	120
Figura 88: <En la primera de Navarra> JAVIER NAGORE YÁRNOZ. Font llibre: Imágenes.....	120
Figura 89: VICENTE GAOS. Font llibre: Imágenes	120
Figura 90: <Niño muerto> LUIS CERNUDA. Font llibre: Imágenes.....	121
Figura 91: <Testimonio de dos guerras> MANUEL TAGÜEÑA. Font llibre: Imágenes.....	121
Figura 92: <En la primera de Navarra> JAVIER NAGORE YÁRNOZ. Font llibre: Imágenes.....	121
Figura 93: <Una mujer en la guerra de España> CARLOTA O'NEILL. Font llibre: Imágenes.....	121

1. Introducció

Aquest treball està realitzat a partir d'una de les moltes històries que s'expliquen sobre la Guerra Civil Espanyola. Aquesta història és la de la meva família paterna. Sempre, el meu avi havia explicat com n'eren de durs aquells temps, abans, durant i després de la guerra. Incloent-hi la història de l'exili de la seva família.

A partir d'entrevistes realitzades a Pere i Joaquina Batet Prats he reconstruït la història del seu exili a França. A partir dels darrers dies que van passar a Bordils, poble on vivien, fins que van fer camí cap a França, els moviments dins de les terres franceses, el retorn a Catalunya de la mare i els fills - Elvira, Pere i Joaquina- i l'exili permanent del pare, Tomàs.¹ Juntament amb fotografies del recorregut que van realitzar per poder mostrar tots els moviments i localitats on van residir durant el seu exili.

Però no només hi ha la història de l'exili a la meva família, sinó també la dels primers consells de guerra a les comarques gironines, on va ser afusellat el germà del meu besavi, Miquel. Els documents extrets de l'arxiu històric de Girona han donat l'essència d'aquest apartat, com en són exemple, la seva acta judicial, el seguiment del seu consell de guerra i la seva acta de defunció, entre altres.

Aquests fets han estat contrastats amb el testimoni de Pere i Joaquina, per documents de la Causa General extrets de la plataforma digital PARES², per llibres d'història de la biblioteca de casa meva i diferents articles de l'època del diari *La Vanguardia* del segle XX.

En els fragments de poemes, cartes, relats, etc. extrets del llibre *Imágenes inédites de La Guerra Civil (1936 – 1939)* es poden apreciar les sensacions i sentiments que sentia la gent que va viure durant aquella època. Gràcies a ells podem obtenir tan una clara visió dels qui estaven combatent al front – militars, oficials, etc. – com la visió de dones i nens que residien a les ciutats i les diferents localitats arreu del territori espanyol.

Els meus propòsits per aquest treball de recerca són arribar a mostrar les dures condicions en les que la gent de l'època vivia, els càstigs injustos i

---

¹ Veure la pàgina 66 Figura 23. L'arbre genealògic de la meva família.

² Portal de Archivos Españoles propietat del Govern Espanyol.

inhumans que van rebre alguns d'ells, centrats majoritàriament en els càstigs que van rebre els perdedors, és a dir, els republicans, tot i que a la rereguarda també tinguessin lloc aquests assolint gairebé el mateix nombre de víctimes que durant la guerra. I finalment, el mal que fan les guerres tant a nivell de pèrdues materials com a nivell familiar, a més de donar a conèixer una història que per alguns va ser una dura realitat.

2. Context històric

2.1. La Segona República

Aquest apartat tracta sobre la Segona República, un període que va esser un temps clau per a Catalunya.³

Per entendre per què va esser tant important, cal entendre que abans de la Segona República, temps enrere, va haver-hi la Monarquia d'Alfons XIII, una monarquia que ja havia quedat deslegitimada en permetre la Dictadura de Primo de Rivera dels anys 1923-1930. La Dictadura del general Dámaso Berenguer va precedir la de Miguel Primo de Rivera, que en un intent de retornar a la normalitat constitucional va prometre convocar eleccions. Unes eleccions precedies per unes municipals. Davant el fracàs de Berenguer, el període de 1930 i 1931 que va durar la seva dictadura va passar a anomenar-se la “*Dictablanda*” del general Berenguer.

El diari *La Vanguardia* d'aquella època va escriure un article sobre les eleccions que es varen dur a terme. Aquest porta per nom “*Las Municipales traen la República*”.⁴

A més, Catalunya no tenia institucions públiques des de 1716. Però quasi 200 anys després, les recuperarà, encara que de forma parcial, gràcies al resultat decisiu d'aquelles eleccions.

A Catalunya, en aquestes eleccions semblava que on hi havia d'haver més rivalitat seria entre la Lliga Regionalista i Acció Catalana Republicana (ACR), la dreta i l'esquerra del tradicional catalanisme.

En aquell moment Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) feia poc que s'havia format i no tenia moltes possibilitats a obtenir la victòria. Però els resultat del 12 d'abril van sorprendre a tothom amb el clar triomf de ERC, gràcies als barris populars barcelonins i de les comarques de Barcelona, on era bàsicament vot obrer i menestral⁵. No va sorprendre, però, l'alt grau de participació en les eleccions.

³ Principals idees extretes dels llibres *De la Revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil, 1868 – 1939. Volum VI, i Els moviments socials de les comarques gironines.*

⁴Veure la pàgina 67: Figura 24: “*Las municipales traen la República*”.

⁵Menestral és una classes social originada en l'antic règim estamental, concretament durant la Revolució Francesa. Més endavant serà considerada com a una part de la petita burgesia.

La nit del 12 d'abril Catalunya estava de festa celebrant el resultat obtingut posteriorment.

El migdia del 14 d'abril, a dos quarts i cinc de dues de la tarda, Lluís Companys proclamà la República des del balcó de l'Ajuntament de Barcelona. I poc després Francesc Macià proclamà la República Catalana.

El diari *La Vanguardia* d'aquella època va publicar un article que fa referència a aquest moment de la història de Catalunya, i fins i tot d'Espanya. Porta per nom "*Macià proclama el Estat Català*".⁶

Durant tot el dia 15 d'abril els ajuntaments dels diferents municipis varen anar rebent un telefonema del President Macià que comunicava: *<Govern provisional República Catalana ordena envieu secretaria presidència Palau Generalitat Barcelona confirmació oficial urgent per escrit proclamació República Catalana i noms Alcalde i membres comitè provisional República Ajuntament a Catalunya i Espanya asseguruen ordre que cal mantenir. Macià President>*⁷.

Arrel d'aquests fets la República envià a Catalunya Fernando de los Ríos, M. Domingo i Nicolau d'Olwer a negociar amb la República Catalana sobre la seva proclamació.

Finalment, el 17 d'abril es va acordar renunciar per part de Catalunya a la República Catalana, formant a canvi un poder polític autònom català, la Generalitat de Catalunya, representat per Esquerra Republicana de Catalunya, que tenia el suport de la majoria de l'electorat i d'altres forces polítiques.

2. 1. 1. Generalitat de Catalunya

La Generalitat de Catalunya és la institució d'autogovern de Catalunya, creada el 17 d'abril de 1931, dies després de la proclamació de la República Catalana, com s'ha explicat anteriorment.⁸

Quan va néixer, la República Catalana era representada per Esquerra

⁶Veure l'article corresponent a la pàgina 68. Figura 25 : "*Macià proclama el Estat Català*".

⁷Telegrama extret del llibre *Els moviments socials de les comarques gironines*.

⁸ Principals idees extretes del llibre *De la Revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil, 1868 – 1939. Volum VI*.

Republicana de Catalunya que tenia el suport de la majoria de l'electorat i d'altres forces polítiques. Oficialment, va ésser reconeguda pel govern provisional de la República el 21 d'abril de 1931. D'aquesta manera, a mesura que anava passant el temps, la Generalitat cada vegada tenia més lleis pròpies, com ara l'Estatut de Catalunya, l'Estatut Inferior, etc.

Principalment, la Generalitat està integrada per un Parlament -escollit per sufragi universal-, el President de la Generalitat i un Govern. El primer president que va tenir la Generalitat va ser Francesc Macià, qui abans havia sigut líder de Esquerra Republicana de Catalunya. Sobre ell, *La Vanguardia* va escriure un article que porta per nom "*Francesc Macià, elegido presidente de la Generalitat por el Parlamento*".⁹

El 1933 el President Macià va morir i el Parlament nomenà Lluís Companys com a successor de Francesc Macià.¹⁰ D'aquesta manera, Companys va esdevenir el segon president de la Generalitat de Catalunya. Que va presidir fins l'any 1940, quan va ésser lliurat a les autoritats i finalment va morir afusellat.

El seu successor va ser Josep Irla i Bosch.

Durant la Guerra Civil la Generalitat va continuar funcionant, però quan el 1938 Francisco Franco va entrar a Catalunya per Lleida, va abolir-la, tot i que seguí en funcionament fins a 1939, amb la victòria de les tropes franquistes.

Figura 2: Barcelona, 26-01-1939. Les avantguardes dels cossos de l'Exèrcit de Navarra i Marroquí entren a la Gran Via Diagonal, camí al port, quan encara resisteixen alguns grups als barris perifèrics. Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939)*. Pàgina 156.

⁹Veure la pàgina 69: Figura 26: Article de *La Vanguardia*, 1932. "*Francesc Macià, elegido presidente de la Generalitat por el Parlamento*".

¹⁰Veure la pàgina 70: Figura 27: Article de *La Vanguardia*, 1933. "*Ha muerto Francesc Macià, el primer presidente de la Generalitat*".

2. 2. L'Alçament Nacional

La Guerra Civil Espanyola és un fet important de la dècada dels anys trenta, abans de la Segona Guerra Mundial, a més d'una gran prova de la mala convivència entre dretes i esquerres durant la Segona República. Més concretament, va ésser un conflicte bèl·lic, polític i social que més tard també es convertiria en un conflicte econòmic.¹¹

Malgrat que era una guerra per una regió i una lluita de classes, va ser una guerra entre espanyols, tots habitants del mateix territori. Però també va ser un esdeveniment internacional per la gran lluita ideològica entre el feixisme i el comunisme, i per les tres dictadures dominants de l'època a Europa: l'Alemanya nazi, l'Itàlia feixista i l'Unió Soviètica.

Al llarg de la guerra, Alemanya i Itàlia enviaren als nacionals armament i forces militars, i l'URSS envià als republicans armament i tècnics militars.

Per altre banda, França i Anglaterra es mantingueren neutrals gràcies a la política de "No intervenció" aprovada el 1936. Però això no va detenir a França, país occidental que podia ajudar els republicans més fàcilment gràcies a la seva posició, que va ajudar a la República de manera semiclandestina en acceptar els exiliats.

A més, els orígens d'aquesta guerra són purament espanyols, i el resultat va ser determinant per Espanya i no per Europa.

Un dels aspectes més destacats en aquesta Guerra Civil varen ser les greus manifestacions de violència i repressió que els dos bàndols van preparar a la rereguarda.

El 7 de gener es varen convocar eleccions generals a Espanya, i a finals del mateix mes diferents generals contraris a la República anunciaren que pretenien sollevar-se si el Front Popular guanyava aquelles eleccions. I així va ser: el 16 de febrer es van dur a terme i com a resultat es va confirmar el Front Popular com a vencedor.

L'inici de la Guerra Civil Espanyola va tenir lloc entre el 18 i 19 de juliol de 1936, provocat per un cop d'estat planejat pel general Emilio Mola en contra del

---

¹¹ Idees principals extretes del llibre *De la Revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil, 1868 – 1939. Volum VI*.

govern de la Segona República Espanyola.

Aquesta guerra tingué una durada de quasi tres anys, que acabaria exactament el dia 1 d'abril de 1939 amb la victòria del bàndol nacional sota les ordres de Francisco Franco, qui establiria una dictadura la qual duraria fins a la seva mort a l'any 1975.

Aquest cop d'estat va ser dut a terme per forces armades de dretes, el bàndol sollevat, que es va anomenar a si mateix "bàndol nacional". Estava organitzat entorn a l'alt comandament militar i integrat per feixistes, la Falange Espanyola, els carlins, els monàrquics, membres de la C.E.D.A, la Lliga Regionalista, *Renovación Española* i les JONS. Aquest bàndol tenia el suport de l'Església catòlica i d'altres persones que anaven en contra de la República.

El bàndol republicà era el contrari de l'anterior, la qual cosa va ser el motiu que va fer que es portés a terme el cop d'estat. Estava format per un Front Popular, que era una coalició de partits republicans als qui s'hi havia sumat els marxistes, anarquistes i nacionalistes d'esquerra. Estava recolzat per el moviment obrer i els sindicats, més concretament de la CNT i la UGT.

Les raons principals per dur a terme aquest cop d'estat eren l'aparició i l'actuació de la Segona República i, seguidament, però no tant important, la direcció de la democràcia a Europa durant els anys de la Gran Depressió, en què va tenir lloc una crisi econòmica bastant important.

A mesura que anaven passant els mesos i la guerra continuava, la situació arreu d'Espanya era pitjor. Fam i desesperació foren una combinació letal per a molta gent.

Figura 3: Barcelona, estiu de 1937. Nens a un centre d'acollida per orfes, a càrrec de la UGT. (Fotografia: Juan Guzmán.) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 109.

2. 2. 1. Fets de 19 de Juliol de 1936 a Barcelona

Els fets que varen tenir lloc la matinada del diumenge 19 de juliol varen ser importants per a la història de Catalunya i Espanya durant la Guerra Civil Espanyola.¹²

Aquella matinada del 19, aproximadament un quart de cinc del matí, una part de la guarnició de Barcelona va sortir sollevada de les casernes al carrer. Seguien les instruccions que havia donat el general Emilio Mola des de Pamplona per dur a terme el cop d'estat. En aquell moment ja s'havia fet públic l'aixecament de les guarnicions del Protectorat de Marroc, iniciat el dia 17.

El cop d'estat el dissenyà el sector de l'exèrcit després del triomf del Front Popular en les eleccions de febrer de 1936 per anar en contra de la República.

Els rebels que varen sortir sollevats eren un grup de joves oficials de la Unión Militar Española que comptaven amb l'ajut civil d'extrema dreta, dels falangistes, dels carlins i *de Renovación Española*.

El diari *La Vanguardia* va escriure un article referent a aquest fet. El va anomenar "*Sublevación militar contra la República*".¹³

Els rebels avançaren per la Diagonal i el carrer d'Urgell fins a la Gran Via, i aquí es dividiren en diferents grups seguint per diferents carrers de Barcelona fins que varen ser aturats, al passeig de Gràcia i altres en els carrers de Roger de Llúria i Pau Claris. No aconseguiren cap dels objectius previstos, un dels quals era el domini dels centres oficials, que sembla ser el més important de tots ells. Des d'aquell moment els rebels varen ser vigilats i fustigats per les forces d'ordre públic i obrers armats. Però alguns d'ells varen aconseguir refugiar-se a la Universitat de Barcelona.

En aquest aixecament un grup d'acció anarquista anomenat Comitè de Defensa Confederal, amb Buenaventura Durruti, Gracia Oliver i altres integrants, va saber actuar correctament i amb eficàcia ajudant a fer caure els rebels. Tot va ser gràcies a la ràpida mobilització de cotxes i tropes pels carrers de Barcelona.

Finalment, els sollevats que hi havia dins la Universitat varen caure a mitja

---

¹² Idees principals extretes dels llibres *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1909)*. I *De la Revolución de setembre a la fi de la Guerra Civil, 1868 – 1939*. VolumVI. Edició 62. Barceona, 1989. Nombre de pàgines 455.

¹³ Veure la pagina 71: Figura 28: Article de La Vanguardia, 1936. "*Sublevación militar contra la República*".

tarda del 19, aconseguint alliberar el centre Barcelona dels rebels: van provocar que els grups rebels s'anessin rendint i fugissin. Creien que l'alçament havia fracassat a Catalunya, però el que no s'esperaven era el que va passar a continuació.

Al llarg dels dies 19 i 20 es va recollir un gran nombre d'armes, gràcies principalment a l'assalt d'algunes casernes. Aquest fet va donar pas a un nou poder a Barcelona, i fins i tot a tot Catalunya: els obrers armats.

Aquests obrers varen aprofitar per robar les armes, en total unes trenta mil aproximadament. Però encara quedaven els rebels que no residien al centre de la ciutat, els quals també en van obtenir encara que fos una xifra molt menor.

El matí del dilluns 20 de juliol les esglésies, convents i edificis religiosos cremaven, tret de poques excepcions. Però, finalment, aquesta vegada els rebels varen perdre tota Barcelona i també Catalunya.

Però no a tot Espanya va passar el mateix. L'exèrcit ja pràcticament havia desaparegut de Catalunya, ja que el 18 de juliol el govern de la Segona República dissol l'Exèrcit mitjançant uns decrets, de manera que les autoritats catalanes perden totalment el control de la situació.

En l'aixecament que va tenir lloc a Barcelona varen participar-hi unes quatre-centes persones, la base de les quals van ser els carlins i els falangistes.

Els revoltats eren els qui van patir menys baixes, ja que actuaven d'una manera defensiva. Els qui en van tenir més varen ser els sindicats i els partits d'esquerra. En total hi va haver uns quatre-cents cinquanta morts a Catalunya entre els dies 19 i 20 de juliol de 1936.

Les parts del territori espanyol on va fracassar el cop d'Estat van ser: Barcelona, Madrid, Bilbao, Sant Sebastià, Astúries (llevat Oviedo), Santander. I els

Figura 4: Barcelona, 19-07-1936. Civils morts a la plaça de Catalunya després dels enfrontaments entre forces governamentals i els militars sollevats. (Fotografia: Juan Guzmán. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 42.

llocs on va triomfar van ser: Mallorca, les Canàries, Saragossa, Pamplona, Vitòria, Burgos, Valladolid, Sevilla, Cadis, Còrdova i Granada.¹⁴

2. 2. 2. Les dues zones

A partir d'aquell cop d'estat planejat per Emilio Mola, Espanya es trobava dividida en dues zones antagòniques, amb límits fluids a on s'iniciava la lluita a camp obert.¹⁵

Figura 5: Mapa de la dominació republicana i nacional d'Espanya després del cop d'Estat d'Emilio Mola l'any 1936. Font digital: <http://arte-historia.com/mapas-de-la-guerra-civil-espanola>

La zona on dominaven els republicans era un territori més urbanitzat i industrialitzat, com per exemple serien els casos de Barcelona, Madrid, Bilbao, València, etc. També dominaven les reserves del Banc d'Espanya, la major part de la Força Aèria i la Marina. I en la zona on dominaven els rebels, que era de predomini agrícola i ramader, el poder va ser assumit pels militars, deixant els partits de dretes en un segon lloc.

Durant el principi de la guerra, el territori dominat pels rebels era menor en comparació al domini que tenia la República, que pràcticament dominaven dos terços del país. El bàndol rebel va comptar amb el suport de la gran majoria dels regiments d'infanteria i artilleria, així com amb la majoria dels oficials de la Marina. I allà on varen trobar més suport quant a forces d'ordre públic va ser en la Guàrdia Civil. També tenien el suport de l'Església i dels sectors socials més conservadors,

¹⁴ Veure la pàgina 73: Figura 30: Article de La Vanguardia, 1936. "Estalla la Guerra Civil Española".

¹⁵ Idees principals extretes del llibre *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939)*.

com eren els propietaris de terres i l'alta burgesia industrial i financera.

En canvi, el bàndol republicà tenia el suport dels militars que s'havien mantingut fidels a la República i dels sectors populars com els obrers, els petits camperols, els jornalers i part de la petita i mitjana burgesia.

L'extrema dreta havia conspirat contra la República des de 1932, però havien sigut una petita minoria, fins a la conspiració de 1936 dirigida pel general Emilio Mola. Durant tots aquells anys, a Mola li havia sigut molt difícil obtenir l'atenció dels militars, ja que es mantenien fidels a la República. Això va ser fins a l'assassinat de Calvo Sotelo, quan el general Francisco Franco, cap militar de la regió canària, va decidir solleva-se.¹⁶

El 23 de juliol de 1936, a Burgos, el bàndol rebel va construir una Junta de Defensa que va oferir el comandament suprem a les forces armades, i va ser nomenat generalíssim de les forces nacionals de la terra, mar i aire i cap del Govern de l'Estat el general Francisco Franco, qui creà una junta tècnica de l'Estat presidida pel general Dávila.

Els partits polítics en aquell moment encara es situaven en un segon pla, com hem dit ja anteriorment. Però va ser així fins el Decret de 19 d'abril de 1937, a partir del qual s'unificaren tots en un únic partit, la Falange Espanyola Tradicionalista i les JONS. Franco n'era el general.

El primer govern va tenir lloc el 30 de gener de 1938, i tots els organismes que estructuraven un estat políticament autoritari havien sigut inspirats per la ideologia de la Falange, a més d'adoptar els símbols i el llenguatge d'aquest partit.

A la zona republicana, els partits del Front Popular i els sindicats, tots armats, construïren un poder paral·lel al de dretes, que va realitzar reformes socials, les col·lectivitzacions, que principalment eren agrícoles però sempre es respectava la petita propietat privada.

Comencen a aparèixer patrulles de control que pretenen vetllar pel nou ordre, ja que aparegueren el descontrol, la venjança personal i el sadisme.

A més, els grups antifeixistes enviaren voluntaris a Aragó amb el propòsit de reclutar rebels i prendre Saragossa. En aquests grups predominava la CNT¹⁷.

---

¹⁶ Veure la pàgina 72: Figura 29: Article de La Vanguardia, 1936. "La policia asesina Calvo Sotelo".

¹⁷ Confederació Nacional del Treball (CNT) és una unió confederal de sindicats autònoms d'ideologia anarcosindicalista d'Espanya.

2. 2. 3. Internacionalització del conflicte

Tot i que la Guerra Civil fos un conflicte entre la societat espanyola, cal tenir en compte el context internacional en què es va produir.¹⁸

Els règims feixistes europeus donaren suport diplomàtic, polític i miliar als rebels espanyols. Per exemple, Itàlia, que no només va facilitar al bàndol nacional material de guerra, sinó també milers de soldats. I Alemanya, que va aportar de més de 110.000 de tones en material bèl·lic, tancs, artilleria i aviació; a més, va crear una legió anomenada la legió Còndor, la qual estava destinada a Espanya, on els soldats eren substituïts regularment, ja que Hitler considerava que Espanya era un camp d'entrenament i preparació per a futurs conflictes. A més de tota aquesta ajuda, el bàndol nacional rebé de Portugal 20.000 voluntaris i va autoritzar-ne el pas pel seu territori. A l'exèrcit nacional cal afegir-hi tots els soldats marroquins reclutats a l'antic protectorat.

Tot l'ajut rebut dels altres països estrangers va resultar clau i decisiu pel bàndol nacional durant el transcurs de la guerra. Els règims feixistes, especialment a Alemanya, els interessava que tota l'atenció europea estigués centrada en Espanya per poder dur a terme la planificació del que seria la Segona Guerra Mundial i totes les activitats que s'estaven posant en pràctica en els respectius països.

Pel que fa al bàndol republicà, tenia les democràcies europees decantades a favor seu, però aquestes varen seguir la iniciativa de França i Gran Bretanya adoptant la política de "No intervenció", que comportava la neutralitat davant la guerra i la negativa d'enviar ajuda o armament militar a Espanya. Amb aquesta política es pretenia allunyar la possibilitat que el conflicte espanyol arribés a tenir un abast europeu. Per aquesta raó es va crear un comitè de "No intervenció" que, malgrat l'adhesió d'Itàlia, Alemanya i l'URSS, no van respectar els acords i van enviar ajuts al territori espanyol.

El comitè de "No intervenció" no va evitar que nombrosos voluntaris estrangers de més de 50 països d'arreu del món acudissin a lluitar a favor de la República, constituint les Brigades Internacionals, que van sumar 50.000 homes

---

¹⁸ Idees principals extretes del llibre *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939)*.

al llarg de la guerra. L'ajuda d'aquests voluntaris va comportar una ajuda moral molt gran pel bàndol republicà.

Figura 6: Batalla de Guadalajara, 18-03-1937. Tanc T-26 B, pertinent a l'Agrupació republicana sota comandament del Coronel Paulov, participa a la contraofensiva contra les posicions ocupades per la divisió Littorio, als voltants de Trijueque. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 73.

L'URSS va ser l'únic estat que va ajudar militarment a la República. Envià tancs, avions, material bèl·lic, pilots i soldats. Aquesta ajuda va ser finançada amb l'or del Banc d'Espanya, ja que la República comptava amb l'or de la banca espanyola.

2. 2. 4. Desenvolupament de la Guerra

2. 2. 4. 1. Etapa 1. Juliol 1936 – Març 1937

Des del moment en què es van conèixer els resultats de les eleccions el govern de la República va intentar fer front a la solevació¹⁹. Des del primer moment l'objectiu del bàndol nacional era l'ocupació de Madrid.

Figura 7: : Alcalá de Henares, 22-07-1936. Trasllet d'un ferit durant les lluites dels primers dies de la Guerra Civil. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939) Pàgina 41.

El dia 17 de juliol el bàndol republicà envià una flota a l'estret de Gibraltar per bloquejar a les tropes nacionals; d'aquesta manera aconseguí que l'Exèrcit d'Àfrica no desembarqués a la península.

Des de Barcelona també es va organitzar una expedició a les illes Balears per recuperar-ne el control, ja que només

¹⁹ Idees principals de l'apartat del Desenvolupament de la guerra extretes dels llibres *De la Revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil, 1868 – 1939*. Volum VI. *Els Moviments socials a les comarques gironines. i Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1909)*.

a Menorca va fracassar el cop d'estat. L'operació es va iniciar el 8 d'agost i desembarcà a Porto Cristo dies més tard. Va començar tenint èxit en aconseguir una franja de la costa de Mallorca, però finalment l'exèrcit republicà va ser derrotat. La nit del 3 i 4 de setembre reembarcà per tornar cap a Barcelona sense el control de les illes de Cabrera, de Formentera i d'Eivissa.

Figura 8: Barcelona, 20-07-1936. Soldat mort a la plaça de Catalunya, durant els enfrontaments dels primers dies de la Guerra Civil. (Fotografia: Juan Guzmán) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 43.

El 26 de juliol varen arribar al Marroc els primers avions de transport alemanys, i quatre dies després, el dia 30, ajuda italiana. Amb aquesta ajuda provinent de l'estranger, Franco va poder entrar a la península per l'aire, evitant a la flota republicana que bloquejava l'estret de Gibraltar.

A partir de primers d'agost, les tropes de Franco feien camí cap a Madrid. El dia 10 els nacionals varen prendre Mérida i cinc dies més tard Badajoz. El 2 de setembre va caure Terol. Era un avançament ràpid cap a la capital, cosa que va provocar la dimissió del president de la República; el dia 5 ja hi havia nou president que tenia com a objectiu obtenir la victòria d'aquella guerra.

L'Exèrcit d'Àfrica avançava ràpidament per Extremadura i el Tajo, ja que les seves tropes estaven millor entrenades pel combat. El 21 de setembre l'Exèrcit prenia Maqueda, a només 100 kilòmetres de Madrid. I seguí guanyant territori fins que el dia 8 d'agost arribà a Sant Martí de Valdeiglesias, a quaranta kilòmetres de la capital.

Figura 9: Madrid, 23-07-1936. Concentració de soldats republicans abans de partir cap al front. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 47.

A primers d'octubre els nacionals havien creat, amb el seu domini territorial, un semicercle al voltant de Madrid, fins que un mes més tard, a primers de novembre arribaren als barris del sud de la ciutat.

El 20 d'octubre, en la guerra per la defensa de Madrid, mor Buenaventura Durruti un dels més grans anarquistes hispànics i membre destacat del Comitè de Defensa Confederal. Les circumstàncies de la seva mort avui en dia encara són discutides, ja que no es sap si va ser un accident, una bala enemiga o un assassinat. Fou enterrat a Barcelona dos dies després.

Figura 10: Madrid, 05-10-1936. Cartell amb el conegut lema de <No pasarán> col·locat al carrer de Toledo, prop de la Plaça Major. Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939)*. Pàgina 64.

Les tropes republicanes que defensaven Madrid no eren superiors a la dels nacionals, així que la seva penetració a la ciutat havia de ser ràpida. La nit del 7 al 8 de novembre era la data prevista perquè comencés la batalla. Però es varen trobar els papers dels plans previstos en un dels cossos caiguts dels oficials, provocant que entre els dies 8 i 11 es produïssin violents combats.²⁰

Després del fracàs, els nacionals van intentar avançar pel sud-est de la península. Van aconseguir guanyar terreny fins que les tropes republicanes recolzades per tropes de l'Unió Soviètica van aturar-los.

Llavors van intentar-ho pel nord-oest, concretament per la carretera de La Corunya, però també va fracassar. En la primera batalla, a finals de novembre, en aquesta carretera només varen aconseguir avançar tres dels set kilòmetres previstos, en la segona, durant el desembre, també va ser un fracàs i la tercera i última, el gener de 1937, els nacionals varen organitzar un exèrcit anomenat la Divisió Reforçada de Madrid. Entre els dies 6 i 9 de gener la Divisió Reforçada va atacar cap al nord i va girar cap a l'est per arribar a la carretera de La Corunya, però les tropes republicanes varen resistir, fet que va provocar que no poguessin avançar.

²⁰ Veure la pàgina 74: Figura 31: Article de La Vanguardia, 1936. "Madrid resiste ante la fuerte ofensiva nacional".

Mentre tenia lloc la batalla anterior, els nacionals varen prendre Màlaga el dia 8 de febrer de 1937.

L'últim intent dels nacionals de fer caure Madrid va ser en la batalla de Guadalajara, amb l'ajuda italiana. Pretenien atacar des del nord-est dirigint-se cap a Guadalajara i, quan haguessin fet caure la capital tallar la carretera de València. Estava planejat per fer-ho en una setmana, però va ploure i a causa del fang i del mal temporal va allargar-se fins que el dia 19 de març les tropes republicanes van detenir l'avanç dels nacionals, fet que va provocar la fi de la batalla el dia 23 del mateix mes.

Una setmana després de la batalla de Guadalajara, es va iniciar la Campanya del Nord, l'objectiu de la qual era que els nacionals controlessin els recursos miners i industrials que estaven a mans dels republicans. A més, permetia l'accés al Mar Mediterrani per així detenir el tràfic marítim que arribava als ports republicans. L'ofensiva va ser iniciada el 31 de març estava a mans del general Emilio Mola, qui va planejar també el cop d'Estat de 1936. Constava d'una sèrie d'ofensives que amb l'ajuda italiana varen, finament, aconseguir arribar a Bermeo, localitat que té accés al mar.

2. 2. 4. 2. Etapa 2. Abril – Novembre 1937

La segona etapa de la guerra es caracteritza perquè les ofensives militars es concentren a la franja cantàbrica.

A partir de l'abril de 1937 els nacionals van desencadenar un gran nombre d'ofensives contra el País Basc, com per exemple a Guernica. Com ja s'ha explicat anteriorment, els nacionals ja havien pres Bermeo en la Campanya del Nord, fet que va provocar la caiguda de Bilbao el 16 de juny, després d'haver estat bombardejat pels avions alemanys de la legió Còndor.

Figura 11: Guernica (Vizcaya), 26-04-1937. Guernica en flames després de patir un bombardeig aeri germano-italià. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 79.

Després, la batalla de Brunet va ser un intent de les tropes republicanes d'alleugerar la pressió ofensiva en el front de Madrid des del nord. Va ésser una batalla dura sota el sol i el calor de l'estiu que va acabar amb la pèrdua de Brunet per part de l'exèrcit republicà. Allò va fer que els nacionals tornessin a posar en marxa la Campanya del Nord atacant per Santander.

La batalla de Santander es va iniciar el 14 d'agost, i deu dies més tard, el 24 d'agost Santander va caure a mans dels nacionals. El mateix dia que Santander va caure, els republicans van iniciar la batalla al front d'Aragó amb l'objectiu de conquerir Saragossa. Es pretenia que, iniciant l'ofensiva de Saragossa, Franco posés fi a l'ofensiva que tenia al Nord. Però malauradament no es varen aconseguir cap dels objectius que es proposaven els republicans: no varen aconseguir la capital aragonesa ni varen poder detenir l'avanç nacionalista al front del Nord.

Dies més tard, l'1 de setembre, l'ofensiva d'Astúries volia posar fi a l'última part de territori Nord que estava sota domini dels republicans. L'avançament dels nacionals al llarg del territori asturià va ser difícil per la falta de material i aliment, però es va mantenir fins el 20 d'octubre, quan finalment va caure.

La Campanya del Nord va ser molt important per els nacionals i el curs de la guerra cap a la seva victòria. Perquè una vegada que els republicans van perdre el nord del país, la victòria era qüestió de temps.

2. 2. 4. 3. Etapa 3. Desembre 1937 – Novembre 1938

El 12 de desembre de 1937 dóna inici a la batalla de Terol, amb l'objectiu de conquerir la localitat per evitar l'atac contra Madrid i prendre la capital de província de mans dels nacionals. També serviria per restaurar la confiança després del fracàs la Campanya del Nord en un moment on el material soviètic estava reduint-se a causa del problema que suposaven les fronteres entre els dos països.

El fred i les baixes temperatures varen portar a la rendició del coronel de l'exèrcit nacional el dia 8 de gener i les tropes republicanes varen ocupar la ciutat. A partir de llavors varen intentar recuperar-la, fins que el 21 de febrer les tropes republicanes varen fugir i els nacionals recuperaren Terol²¹. Aquesta batalla va mostrar els punts dèbils de l'exèrcit republicà, cosa que va portar a Franco a llençar l'ofensiva d'Aragó contra Catalunya i València.

L'ofensiva va començar al sud del riu Ebre el 9 de març. En pocs dies els nacionals havien fet caure a diferents localitats, arribant a Lleida a principis d'abril. I va ser llavors quan Franco va decidir seguir fins a la desembocadura de l'Ebre, per així arribar al Mediterrani, objectiu que van aconseguir el 15 d'abril, dividint la zona republicana en dos parts.²²

Aquest fet va provocar la crisi de març de 1938 al bàndol republicà, fins que el mes d'abril varen aconseguir la reorganització de les forces republicanes, formant dos grans grups d'exèrcits, un per a cada part que havia quedat dividida.

Després de què Franco arribés al Mediterrani, va dirigir les tropes contra València, on s'iniciava l'ofensiva de Llevant. Fins que el juliol es va iniciar la batalla de l'Ebre. Va durar tres mesos i va ser la batalla més sagnant de totes, amb més de 60.000 baixes a cada bàndol. Va acabar el 15 de novembre de 1938 amb la victòria va ser per el bàndol nacional. La derrota deixava a l'exèrcit republicà quedava desorganitzat i molt debilitat.

²¹ Veure la pàgina 77: Figura 34: Article de La Vanguardia, 1938. "*Los republicanos pierden Teruel*".

²² Veure la pàgina 75: Figura 32: Article de La Vanguardia, 1938. "*Acaba la sangrienta batalla del Ebro*".

2. 2. 4. 4. Etapa 4. Setembre 1938 – Abril 1939

A principis de desembre de 1938 els nacionals ja estaven preparats per començar l'ofensiva de Catalunya, que va començar el 23 de desembre; on avançarien des del sud i des de l'oest, provocant així que durant la primera setmana de gener de 1939 l'entrada de les tropes nacionals fos pràcticament imparable.

A mesura que els nacionals anaven avançant, anaven capturant a un nombre de presos molt alt. Varen anar fent camí a través de l'Artesa del Segre, Tàrrrega, Vilafranca del Penedès i Igualada fins que arribaren al riu Llobregat, fent que els exèrcits republicans haguessin de retirar-se fins a la frontera francesa. També els acompanyaven un munt de civils, fet que va provocar un col·lapse a les carreteres.

Figura 12: Montblanch (Tarragona), 13-01-1939. Les tropes del general Franco, en el seu ràpid avenç cap a Barcelona, s'han apoderat d'aquesta important ciutat, situada a la segona línia fortificada de Catalunya. Alguns grups varen intentar oferir resistència, que va ser ràpidament reduïda. A la imatge, un cadàver d'un soldat republicà abandonat al carrer Major. (Peu de foto original.) Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 20.

El 26 de gener de 1939 els nacionals varen entrar a Barcelona, després d'haver bombardejat la ciutat²³ que ja havia estat abandonada pel govern i les autoritats militars. El 4 de febrer els nacionals havien ocupat Girona i, finalment, el dia 10 les tropes franquistes arribaren a Puigcerdà i Portbou.

²³ Veure la pàgina 76: Figura 33: Article de La Vanguardia, 1938. "Los bombardeos aéreos de los nacionales masacran Barcelona".

Quan Catalunya va ser ocupada, molts republicans varen haver de marxar exiliats, com en són exemples, el president de la República, Manuel Azaña, i de la Generalitat, Lluís Companys. I entre els molts civils republicans està la meva família paterna.²⁴

Però l'ocupació encara dels nacionals encara no estava completa, fet que va produir l'ocupació de Menorca, amb l'ajuda britànica. Va ser l'únic moment en què Anglaterra va interferir en la Guerra Civil Espanyola.

Figura 13: Figueres (Girona), 01-02-1939. Partida de Lluís Companys i la seva esposa cap a l'exili a París. (Fotografia: Marco Reporter.) Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939)*. Pàgina 146.

Tot i que va ser un acord amb el cap franquista de la regió de les Balears, ja que van pactar que l'illa estigués sota protecció britànica.

Però els nacionals van ocupar-la sense ajuda de l'estranger, que va provocar un debat a la Cambra dels Comuns a Londres i va acabar amb la presa de possessió dels nacionals de l'illa de Menorca.

L'ocupació de tot el territori espanyol va comportar la fi de la República. Va ser substituïda per un règim dictatorial, amb el general Franco al capdavant, que pretenia acabar amb tot allò que la República havia simbolitzat. Malgrat que l'ocupació ja estava completada, no es va reconèixer la guerra com a acabada fins al dia 1 d'abril de 1939, quan Franco va signar un comunicat en què finalment posava fi a la guerra.

El nombre de morts durant la guerra i el de víctimes de la repressió i la violència posteriors encara actualment són motiu de discussió. Tot i que s'estimen xifres aproximades, no es sap el total exacte del nombre de defuncions i víctimes d'aquests anys de guerra.

²⁴ Veure la pàgina 79: Figura 36: Article de La Vanguardia, 1939. "Los republicanos huyen hacia la Junquera ante el avance nacional".

2. 3. Repressió franquista

Aquest apartat tracta sobre la repressió franquista, és a dir, la repressió envers els republicans, el bàndol perdedor. Cal tenir en compte que el nombre de víctimes d'aquesta repressió franquista va ser alta, i avui en dia encara n'és desconegut el nombre, es creu que és igual o superior a la de víctimes que es va assolir en la rereguarda dels dos bàndols.²⁵

Així doncs, després de quasi tres anys de guerra, la Guerra Civil Espanyola va tenir un vencedor, que va ser l'exèrcit franquista, comandat per Francisco Franco. Aquest apartat tracta de la repressió franquista que va patir Catalunya els anys posteriors a la guerra.

Els vencedors volien restaurar l'ordre social conservador, però per això calia la destrucció dels seus antagonistes polítics i ideològics, a més d'una creació de noves institucions polítiques, nous valors i elements ideològics del feixisme. Per aquest motiu va abolir la Generalitat en el moment en què les tropes franquistes varen entrar a Catalunya.²⁶

L'enemic d'aquests vencedors no només era la unitat militar oposada, sinó tota una cultura, una societat i un tipus d'ideologia concretes, considerades una amenaça que havia de ser eliminada. Per ells l'enemic eren aquells que havien estat fidels a la República.

Els franquistes creien que no podia haver-hi una reconciliació entre els vencedors i els vençuts al finalitzar la guerra, així que era necessari destruir l'esperit català i construir una unitat catalana espanyola, és a dir, calia l'unitarisme total d'una Espanya nacional.

Perquè aquest unitarisme total fos possible calia abolir les classes socials i els separatistes i prohibir els partits polítics, sindicats, comitès, etc. És a dir, que era fonamental esborrar l'heterogeneïtat política, ideològica, social o cultural en tot el territori espanyol, ja que els vencedors tenien com a ideal una Espanya homogènia on només hagués una sola cultura i una sola llengua.

Un dels mètodes que va utilitzar l'exèrcit de Franco varen ser els consells de guerra, que eren procediments extraordinaris militars que condemnen a pena

²⁵ Idees principals extretes del llibre *El franquisme i la transició democràtica*. Volum VII.

²⁶ Veure la pàgina 78: Figura 35: Article de La Vanguardia, 1939. "Disolución del Gobierno republicano".

de mort a aquells que han comés un delictes de caràcter militar.

Quant a la repressió política, la majoria dels generals que s'encarregaven de la política a Catalunya eren amics propers de Franco, que utilitzaven l'exèrcit com a font per difondre els valors ideològics que es creien acceptables a l'Estat Espanyol, tenint en compte que era un mòbil per infondre la disciplina, l'obediència i la submissió a totes les autoritats. Era fàcil d'aconseguir-ho perquè tots els serveis militars duraven 24 mesos, temps de servei aprovat en el Decret de 29 d'agost de 1940.

S'utilitzà també la Causa General, un procés d'investigació en què es perseguiren penalment tots els fets delictius comesos durant la denominació roja en tot el territori espanyol.

Les detencions que l'exèrcit franquista va dur a terme varen ser dividides en tres grans grups; en el primer agrupaven els soldats republicans capturats per l'exèrcit franquista, en el segon els exiliats retornats de l'estranger, i finalment el tercer i últim els detinguts per la Policia per denúncies de caire públic.

Figura 14: Madrid, 01-04-1939. Una columna de presoners desfila pels carrers de la capital amb direcció als camps de concentració. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939). Pàgina 179.

El primer grup i el segon varen agrupar un gruix de detencions molt alt, s'estima que varen ser prop de 300.000 persones. Tots els que eren detinguts eren internats en camps de concentració. Aquests estaven sota organització de la Inspecció General de Camps de Concentració de Presoners, i allà era on s'investigaven els antecedents dels presos.

Poques vegades el pres era alliberat, ja que era difícil de sortir-ne lliure, tret que la família tingués contactes o tingués mitjans per arribar a algú que pogués treure'l del camp. De manera que els que es quedaven passaven a batallons de treball o continuaven a l'espera de ser processats i executats.

Figura 15: Algorta (Vizcaya). Camió de presos alliberats per les tropes nacionals. Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939)*. Pàgina 80.

Dins les presons totes les cel·les eren de 12m² on s'agrupaven grups de nou persones. L'alimentació que rebien era deficient i l'atenció sanitària era gairebé nul·la, el que provocava una gran taxa de mortalitat entre els presos.

La majoria dels catalans que ingressaren en camps de concentració varen ser internats fora de Catalunya, lluny de casa i de la família.

Figura 16: Barcelona, 04-02-1939. Columna de presoners de guerra camí al port de Barcelona per treballar en la seva reconstrucció. Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 - 1939)*. Pàgina 162.

Els batallons de treball eren batallons que es dedicaven a realitzar obres de reconstrucció de ponts, carreteres, edificis públics, treball en mines o pedreres, etc. Els presos podien reduir la seva condemna si voluntàriament ingressaven en batallons de treball. Però també hi havia persones que ingressaven en els batallons perquè després d'un cert temps, rebien una petita compensació econòmica que solien destinar a la família, que probablement passava per mals moments a causa de la post-guerra.

En el segon grup de persones que varen ser detingudes, que eren els

exiliats que tornaven de França, tenien un motiu per fer-ho. L'Espanya nacional declarà: “*pan, justicia y perdón*”, provocant que la majoria dels que tornaven al país fossin processats només per informes anteriors o realitzats durant la guerra per la Policia, en què s'exposava problemes de conducta, multes o altres delictes.

Aproximadament el 98% de catalans foren executats durant els quatre anys posteriors a la fi de la guerra, és a dir, entre el 1939 i 1943.

Un altre mètode que varen utilitzar els franquistes van ser les depuracions, les quals van ser una gran quantitat arreu de tot Catalunya. Totes aquestes depuracions tenien com a objectiu castigar als no adherits al *Movimiento Nacional* i afavorir als qui el recolzaven.

Un exemple clar d'aquestes depuracions seria la dels funcionaris públics. Es va aprovar una normativa que feia que els funcionaris juressin l'adhesió al *Movimiento Nacional* i que responguessin a preguntes sobre activitats polítiques i socials anteriors i posteriors a juliol de 1936. Els resultats es comprovaven amb informes de la Policia, la Guàrdia Civil i la Falange. Llavors un jutge decidia la readmissió de la persona al càrrec o no. Si no eren readmesos eren sancionats. Les sancions més habituals eren la suspensió del sou i el treball temporal o bé, la més radical, l'acomiadament del càrrec.

Les depuracions eren fets amb criteris arbitraris però amb discriminació entre el sector públic i el privat. Es van depurar primer els funcionaris públics, llavors va ser el torn de l'ensenyament, particularment entre els mestres d'escoles públiques. Més tard van ser Correus, la delegació d'Hisenda i l'administració de justícia.

Llavors va arribar la depuració del sector privat, és a dir, tots els col·legis professionals. Per exemple, el Col·legi d'Advocats, el Col·legi de Metges, els periodistes, les empreses industrials i comercials, els líders sindicals, els membres dels Comitès Obrers, els Tramvies, la banca i la Caixa de Pensions. Però també va arribar al sector dels serveis, com els restaurants, hotels, cafès, etc.

Després d'aquestes depuracions va arribar l'espoli i la confiscació del patrimoni dels vençuts i dels qui havien marxat exiliats fora del país. Però la repressió franquista no va acabar aquí, també va imposar mesures contra la

llengua i la cultura catalana, fins al punt que el català deixa de ser l'idioma oficial de Catalunya, prohibint-se'n el seu ús públic, només tolerada a la vida familiar. Més tard es recomanà als ensenyants que calia que s'escrivís, parlés i es resés només en castellà.

També desaparegueren la Biblioteca de Catalunya que va passar a convertir-se en Central, el Palau de la Música Catalana que es convertí en el Palacio de la Musica. A més, varen ser prohibits la senyera, els escuts i els himnes catalans.

Eren sancionades totes aquelles persones que parlaven o escrivien en català en públic. La sanció més comuna eren les multes. El castellà fou imposat per a tots els serveis: al cinema, la radio, la premsa, la correspondència telegràfica, etc.

A més dels mètodes utilitzats explicats anteriorment, es va dur a terme un control de la població, que consistia en una sèrie de mesures per a controlar a la població de Catalunya. Tots els habitants necessitaven, per a realitzar qualsevol cosa, permís de les autoritats franquistes. Per exemple, la Guàrdia Civil s'encarregava, d'entre altres coses, de la concessió de permisos, salconduits i passaports.

Però a partir de l'any 1942 aquestes mesures varen anar disminuint, encara que l'obtenció passaport per a sortir del país o salconduits per apropar-se a la frontera amb França eren difícils d'aconseguir i eren poques les persones que arribaven a tenir-ne.

Una de les poques famílies que en va obtenir va ser la meua. El meu avi, Pere, i la seva germana, Joaquina, en varen aconseguir passaports que els van permetre poder anar a veure el seu pare, Tomàs, a França en el seu exili permanent.

2. 3. 1. Consells de Guerra

Aquest capítol tracte dels consells de guerra, que són procediments extraordinaris militars que condemnen a pena de mort a aquells que han comés un delictes de caràcter militar. Van ser establerts el 28 de juliol de 1936 a tot l'Estat

dominat pels franquistes i a tots els territoris que s'anessin ocupant.²⁷

El major nombre de consells de guerra va ser durant la postguerra, després de la guerra Civil Espanyola. En aquests judicis jutjaven de deu a vint persones a la vegada, i el procés no durava més d'una hora. Hi intervenien els acusats, un o més defensors, un Tribunal, el Capità General, un auditor (la seva participació depenia del tipus de consell de guerra) i el cap de l'Estat.

Hi havien dos tipus de consells de guerra, els sumaríssims ordinaris, explicats anteriorment (i que varen ser els primers en funcionar i ser executats), i els sumaríssims d'urgència, més ràpids d'executar i no es comptava amb l'actuació de l'auditor, però seguien funcionant igual que els ordinaris.

Es van jutjar a milers de persones en base a denúncies que contenien simples insinuacions, on les proves no eren concloents, sinó basades en informació general extreta del "*Movimiento*", d'algun Ajuntament, de la policia o bé de testimonis. Moltes vegades la sentència es dictava seguint una plantilla model que no fonamentava les condemnes de cap mena de prova concreta.

Els consells de guerra es van seguir duent a terme fins a la fi del franquisme. L'últim d'ells va ser celebrat abans de la mort del dictador Francisco Franco. On cinc militants d'ETA i del FRAP, varen ser condemnats a mort i executats el 27 de setembre de 1975 a Cerdanyola del Vallés, Catalunya.

2. 3. 1. 1. Sumaríssims

Un sumaríssim és un procés extraordinari judicial dut a terme durant l'època franquista.²⁸ Es jutjaven els casos de delictes flagrants de caràcter militar que es considerava evident i no hi havia necessitat de proves. Tot i que més tard es varen afegir altres tipus de delictes, per exemple de caràcter públic, polític i penal. També es van relacionar aquests delictes amb actes de rebel·lió que dificultaven l'ordre públic.

La pràctica d'aquests sumaríssims era duta a terme en actes a mans de la

²⁷ Idees principals de l'apartat extretes del llibre *El franquisme i la transició democràtica*. Volum VII.

²⁸ Idees principals extretes del llibre *SUMARÍSSIM 1939-1945, 70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona*.

justícia militar, segons els quals les persones que eren jutjades i considerades com a culpables eren castigades amb la pena de mort. La gran majoria d'ells eren executats, ja que les excepcions són una petita minoria.

Primerament els sumaríssims eren sumaríssims ordinaris, es a dir, que hi intervenien els acusats, un o més defensors, un Tribunal, el Capità General, un auditor i el cap de l'Estat, es jutjaven de deu a vint persones i no durava més d'una hora. Però l'1 de novembre de 1936, quan Francisco Franco ja havia accedit a la "*Jefatura de los Sublevados*"²⁹ va fer que a totes les ciutats ocupades es celebressin sumaríssims d'urgència.

Un sumaríssim d'urgència era encara més ràpid que els sumaríssims que es practicaven abans, els ordinaris. El temps era més abreujat, i es suspenia l'actuació de l'auditor. El funcionament d'aquest tipus de sumaríssim és semblant als ordinaris. El defensor del processat era designat entre els oficials de l'exèrcit, que normalment no tenien coneixements de Dret. Aquest no tenia accés al sumari fins poques hores abans de la vista, el què provocava que la majoria de les vegades no hi hagués temps a entrevistar-se amb el processat. És a dir, que no hi havia temps per a una bona preparació prèvia.

Durant la vista es presentaven proves, que principalment eren declaracions de diferents testimonis o informes policials, de l'Ajuntament o de caps del "*Movimiento*", i seguidament es jutjava. Després de la compareixença el jutge feia un resum de totes les actuacions que s'havien fet durant aquell acte i es presentaven els càrrecs dels acusats. Llavors el cas passava al Tribunal, que establí la data del judici. Quan la sentència dels processats estava adjudicada, es passava al Capità General, que feia l'informe i el deixava a mans del cap de l'Estat. Difícilment es podien presentar més proves després que el Tribunal havia dictat sentència.

Els sumaríssims ordinaris, eren més lents ja que abans de que l'informe passés a mans del cap de l'Estat, havia de ser aprovat per l'auditor. Així que en els sumaríssims d'urgència va ser suprimida la seva actuació perquè els consells de guerra fossin més ràpids.

L'1 d'abril de 1939, quan la Guerra Civil Espanyola va acabar, es van

---

²⁹La zona franquista o també coneguda com a zona Sollevada era la zona ocupada per Franco i les seves tropes. D'aquí ve la "*Jefatura de los Sublevados*", quan es franquistes guanyaven territori.

mantenir els processos sumaríssims no només per delictes militars, sinó també per delictes que consideraven que atemptaven contra l'ordre públic.

El 12 de juliol de 1940 es van suprimir els sumaríssims d'urgència pel guix de detinguts que tenia, però es van seguir practicant sumaríssims ordinaris fins a la fi del franquisme.

2. 3. 1. 2. Consells de guerra a les comarques gironines

Arreu de Catalunya es calcula que van haver-hi uns 4.000 afusellaments, després de que s'haguessin celebrat els seus consells de guerra respectius.

Les comarques gironines no van ser pràcticament mai un front de guerra durant la guerra Civil Espanyola, però varen ser jutjades en consells de guerra i afusellades 582 persones. 520 de les quals estan a les tàpies del cementiri de Girona; 59 al camp de la Bota³⁰, Sant Adrià del Besòs; 2 a Lleida i 1 a Saragossa.

Entre aquestes 520 persones enterrades al cementiri de Girona s'hi troba el germà del meu besavi, en Miquel Batet Sau.

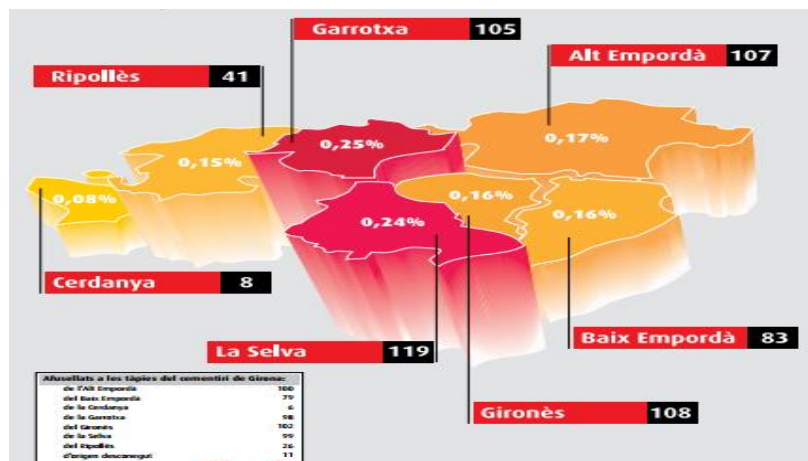

Figura 17: Diagrama del percentatge de població afusellada. Dades de l'Idescat. SUMARÍSSIM 1939-1945, 70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona. <http://cultura.gencat.cat/exposicionsumarissim/itinerancia.html>.

³⁰Camp de la Bota va ser un antic barri de barraques avui ja desaparegut al límit del municipi de Sant Adrià del Besòs.

2. 3. 1. 3. Metodologia de l'arxiu històric de Girona

Per poder realitzar l'apartat següent vaig haver de consultar l'arxiu històric de Girona. La metodologia que vaig seguir és la següent: primerament em van mostrar uns dossiers, organitzats per localitats, on hi havia una numeració de tots els documents que estaven guardats a l'arxiu. En ell també s'indicava en quin estat es trobaven els documents, la majoria dels que hi havia de l'ajuntament de Bordils estaven en mal estat.

Llavors després vaig haver d'omplir un full amb les meves dades personals i els documents que consultava. Posteriorment, l'encarregat els va anar a buscar en una cambra, només per personal autoritzat, tot el que vaig posar al omplir el full i vaig finalment poder accedir a ells.

Abans d'acudir a l'arxiu històric de Girona vaig saber que els qui hi anaven regularment portaven càmera de fotografiar i guants de làtex per no malmetre els documents i, tot i no anar-hi regularment vaig decidir portar tant càmera com guants, per contribuir en cuidar-los i conservar-los.

Quan vaig trobar el què buscava, l'encarregat em va deixar un suport especial el qual s'utilitzava per fotografiar els documents correctament. Era senzill d'utilitzar, ja que només havies de centrar-los, enfocar la càmera i disparar.

I finalment, a l'hora de marxar vaig deixar tot el material que havia utilitzat per la meua consulta ordenat i apilat a sobra la taula on em trobava, perquè fos més fàcil de tornar-ho a desar.

2. 3. 1. 4. Miquel Batet Sau

Miquel Batet Sau era el germà mitjà dels tres germans Batet Sau, i germà del meu besavi, Tomàs.³¹ Era natural de Juià, i veí de Bordils. Fill de Jaume Batet i Teresa Sau, tenia 36 anys, era comerciant, sabia llegir i escriure, estava casat i tenia dos fills, quan va ser processat per robar a l'Estanc del poble. No havia estat

---

³¹ Veure Annex 3: Miquel Batet Sau.

mai processat abans. A més, l'Ajuntament de Bordils el va considerar "desafecte", declarant a més que la seva situació econòmica era bona.

El dia 11 de febrer de 1939 ingressà a presó per ordre del jutge Instructor. Nº 1 del Consell de Guerra Permanent. Una setmana després, el dia 18, va quedar a disposició del Consell de Guerra Permanent per ordre del Jutjat Militar Nº 2. I dos dies més tard, el 20 de febrer de 1939, Miquel Batet declarà davant del jutge i el secretari d'aquest. Dins de la seva acta del Consell de Guerra pertinent hi ha la descripció física de Miquel. El descriuen com a home d'estatura alta, de color sa, cabells castanys, ulls clars, nas petit, boca regular i barba espessa. Aquell dia vestia uns pantalons i una americana de pana de color negre.

Declarà davant el jutge que mai va pertànyer a cap partit polític, i donà la seva versió dels fets. Ho relata així: Un dia, dos milicians rojos van obligar-lo a que incautés tot el tabac que hi havia a l'Estanc propietat de José Cuilella, emportant-se'l després cap a casa seva.

Arrel dels fets explicats anteriorment, Miquel va negar tots els altres càrrecs que se li van imposar. Els fets no es varen acabar aquí. Diferents persones van testificar en contra seva i de les altres persones jutjades juntament amb ell. Per exemple, Dolores Casdefert Mascarot declarà que coneixia a Miquel Batet Sau i altres dels jutjats en el Consell de Guerra. El va definir com a persona d'idees marcadament d'esquerres, persona de gran ascendent al Comitè, etc. Dient bàsicament que tenia poder i estava ben situat. No va ajudar el fet que fos germà de Tomàs Batet Sau, el meu besavi, ja que ell era un membre destacadíssim del Comitè Revolucionari, a més de ser una persona d'idees d'esquerres.

El dia 1 de març de 1939, va ser entregat a la Guàrdia Civil a celebració del Consell de Guerra per a ordre del Sr. Auditor Delegat. En total eren 24 acusats, 11 d'ells varen ser condemnats a pena de mort. Fins que una setmana després, el dia 8 de març, Miquel i els altres acusats condemnats a mort van ser entregats a la Força Pública per a complir amb la pena de mort imposta pel Consell de Guerra Nº3.

El mateix dia 8, hores abans de l'afusellament, els condemnats varen ser conduïts a una capella, on els militars llegien la seva sentència i després podien confessar-se i escriure l'última carta per a la família. En aquestes cartes solien

remarcar que eren innocents de tot el que havien sigut acusats. Dani Vilà, periodista del diari El Punt Avui va escriure al seu article “Sorprèn, en algun cas, la serenitat amb què els condemnats a mort s'acomiaden dels familiars, per bé que en d'altres es tracta de poques frases o de dibuixos que palesen la tensió del moment”. En el mateix article Esther Llorenç, néta d'una víctima afirma que “no es tractava de cap judici, era més un carnaval, tot estava decidit abans d'entrar.”

El Consell de Guerra d'aquell 8 de març de 1939 va ser dividit en tres Consells diferents. I finalment, Miquel va ser jutjat juntament amb sis homes i una dona més, en el segon consell de guerra que es va fer a les comarques gironines a les 11 hores del matí del dia 1 de març de 1939. El seu expedient és el número 48626, que el comparteix amb sis persones més que també varen ser jutjades en el mateix consell de guerra.

En la seva acta de defunció es certifica que la seva causa de la mort és un col·lapse cardíac.

Consultar la seva acta de celebració del Consell de Guerra.

Miquel Batet Sau juntament amb els altres condemnats descansen al cementiri de Girona en una fossa comú. L'associació de familiars represaliats pel franquisme porta anys lluitant perquè es puguin recuperar les despulles dels familiars enterrats en les fosses.

Figura 18: Fotografia del cementiri de Girona on es troben les fosses comunes. Font digital: Associació de familiars represaliats pel franquisme. <http://familiarsrepresaliatsfranquisme.entitatsfigueres>.

2. 3. 2. Causa general

Aquest apartat tracta de la Causa General (CG), un procés d'investigació impulsat pel bàndol franquista, més concretament pel Ministeri de Justícia, la qual cosa també va donar poder al Fiscal del Tribunal Suprem³² en finalitzar la Guerra

³² El Fiscal del Tribunal Suprem era qui custodiava els informes de la Causa General.

Civil Espanyola. Aquest és un procés pel qual mitjançant el Decret del 26 d'abril de 1940 es perseguiren penalment tots els fets delictius comesos durant la denominació roja en tot el territori espanyol. No només conté informació de militants d'Esquerra Republicana, sinó també molta que va ser utilitzada per incoar expedients repressius.

Els Ajuntaments pertinents de cada població i la Guàrdia Civil els qui se'n encarregaven d'enviar els informes que el govern demanava que responguessin les preguntes. Més concretament la Causa General era un conjunt de 1.953 lligalls de paper agrupats en quasi 4.000 caixes. Les quals contenien informes de la Fiscalia Especial de la Causa General per a les autoritats locals dels diferents municipis.

Conté un gran volum d'informes, memòries, declaracions, cites de testimonis, narracions dels fets i llistes de noms. Però la part més voluminosa és la de la repressió civil. Els 1.953 lligalls estaven dividit en 11 peces, -les quals estan explicades seguidament- organitzades per províncies i dins d'aquesta organització, per partits polítics.

Primerament la Peça 1 recull tots els informes que relaten els fets contra la vida, la seguretat i la llibertat de la persona, juntament amb el nom dels autors i sospitosos de tal delicte, la situació en que es trobaven els sospitosos, el nom dels qui havien mort, els agredits, etc. També compta amb un gran nombre d'informes referents a interrogacions a tot tipus de persones; víctimes, testimonis, inculpats, familiars, coneguts, sospitosos... A més de fitxes sobre l'exhumació de cadàvers i fotografies dels casos. La major part d'informació d'aquesta Primera Peça és sobre militants d'Esquerra Republicana.

En segon lloc la Peça 2 està dedicada a l'Alçament Nacional. Conté informes de la trama i la Rebel·lió, dels protagonistes de l'Alçament, la repressió franquista i la narració d'activitats de republicans contra tal moviment. Tots els informes agrupats en aquesta peça van ser redactats pel Servei Històric Militar, la policia i l'Ajuntament pertinent a cada població.

Les tres peces següents corresponen a informes de la violència política i la repressió franquista.

En tercer lloc la Peça 3 conté la informació pertinent a les presons i les

saques³³, on es poden trobar les llistes de detinguts i morts en compliment de sentències de Tribunals Revolucionaris o assassinats dins les presons o en saques. La informació que contenen tots els documents d'aquesta peça van ser proporcionats pel director de cada presó.

Seguidament la Peça 4 documenta les "Checas"³⁴. La Guàrdia Civil va ser l'encarregada de redactar els informes, descrivint els fets ocorreguts en presons de partits polítics i les organitzacions revolucionàries.

En cinquè lloc la Peça 5 és la que s'ocupa d'agrupar a tota la informació pertinent a la Justícia Republicana. Conté documentació judicial procedent dels Tribunals Populars, les causes judicials, les sentències i les execucions de les penes imposades.

Després la Peça 6, dedicada a la Premsa. Agrupa informació dels diaris de cada província i la redacció d'aquests sobre antecedents, persones implicades, empreses, etc.

En setè lloc la Peça 7 recull els informes de l'actuació de les Autoritats Governamentals Republicanes, amb les llistes de noms d'autoritats municipals, les actuacions d'aquests... Aquesta Peça va ser important a mesura que els franquistes van anar prenent possessió de tots els territoris, sobretot durant els primers mesos de la Guerra Civil, ja que la majoria de les autoritats citades anteriorment en les llistes eren republicans i podien ser perseguits a causa de les seves actuacions.

Les dos Peces següents fan referència a l'economia.

Seguidament la Peça 8 fa referència als Delictes contra la Propietat. Informa sobre les expropiacions, socialitzacions o col·lectivitzacions de tot tipus de les empreses, organitzacions...

Després la Peça 9 és la referent a la Banca. Conté la documentació conforme a les responsabilitats de cada banc i l'ocupació del bloqueig i l'emissió

---

³³ També anomenat saques de presons. Eren procediments que tenien lloc a les presons a causa de situacions de violència, en la que els presos eren tretts massivament de les presons a fi de ser assassinats o traslladats.

³⁴ Instal·lacions que durant la Guerra Civil els milicians republicans -partits i sindicats d'esquerra- utilitzaven per detenir, interrogar, jutjar mitjançant processos sumaríssims i executar sospitosos. Normalment eren coneguts pel nom del carrer on estaven ubicades les "Checas".

de la moneda, restriccions de diners, la violació de caixes fortes per ordre de les autoritats o organitzacions republicanes.

En desè lloc la Peça 10 recull la documentació de la Persecució Religiosa. On es documenta la relació de persones mortes i/o assassinades a causa de la fe catòlica. Conté a més, declaracions d'assassins i responsables, la informació sobre violacions, robatoris i destrucció de la propietat de l'Església i possibles llistes dels seus responsables.

I finalment la Peça 11 és la referent a la Cultura, l'Educació i el Patrimoni Artístic. Aporta informació sobres escoles, institucions culturals, funcionaris... Però també, de robatoris o destrucció d'objectes d'art, biblioteques, arxius, etc.

Algunes vegades, moltes de les persones republicanes o acusades que apareixien en llistes agrupades dins d'alguna peça de les citades anteriorment, ja havien marxat exiliades fora del país. En aquests casos, la Causa General no hi podia fer res, només argumentar les ordres de busca i captura de la persona en qüestió. Aquests és el cas del meu besavi Tomàs, que va haver de marxar exiliat a França juntament amb la seva família.

El primer us conscient d'aquestes peces que va fer el govern franquista va ser publicar un llibre a l'any 1943 que porta per títol: "Causa General. La dominación roja en España. Avance de la información instruida por el Ministerio Público." A més de tenir un propòsit propagandístic volia justificar la guerra, la violència política i la restricció judicial.

Tres anys més tard, l'any 1946, va ser reeditat a Buenos Aires, Argentina. En aquest moment, el govern franquista volia justificar-se arreu del món, no només dins a Espanya.

La Causa General quedava sota responsabilitat de la Fiscalia Específica del Fiscal Cap de la Causa General. Responsabilitat establerta en Decret el 1943. I, seguirà sent així durant els propers onze anys, fins el 1954 passarà a estar sota responsabilitat del Ministre de Justícia.

Va estar custodiada fins al setembre de l'any 1980, quan la Fiscalia del Tribunal Suprem traslladà els documents a l'Arxiu Històric de Madrid. És a partir de llavors, quan es pogué començar a estudiar.

Molts especialistes en la matèria, com per exemple Josep Miquel

Santacreu Soler, cita en el “Capitulo 2 La Causa General: Fuente Para el Estudio de la represión Franquista sobre IR” que és un mecanisme de repressió judicial al control de les conductes desviades en l'àmbit ideològic, polític, religiós i social franquista.

La recopilació dels informes que conformen la Causa General va durar fins a finals de la dècada dels seixanta, és a dir, va acabar 30 anys després de la fi de la Guerra Civil.

Actualment aquests documents es troben al Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca. Tot i que, també se'n poden consultar algunes parts concretes en línia, gràcies a plataformes digitals de l'Estat Espanyol, com per exemple el portal digital PARES³⁵.

2. 3. 2. 1. Tomàs Batet Sau

Tomàs Batet Sau era el meu besavi. Però també va ser fill, germà, amic, veí, marit, i avi.³⁶ Un home bo i honrat que hagués donat, si hagués pogut, la vida pels qui considerava mereixedors d'ella. I, hi ha qui en diu error, era partidari de la República Catalana, el que va portar a ser perseguit durant la Guerra Civil i la Postguerra pels seus ideals, la seva forma de pensament i per ser qui era, un republicà. Jo no ho considero un error, només una visió més a l'hora d'enfocar els diferents punts de vista de les coses.

Va ser una de les moltes persones que van haver de marxar exiliades i la Causa General no va poder fer res més que argumentar la seva busca i captura. Gràcies al portal digital PARES, he pogut consultar documents sobre la Causa General on Tomàs Batet Sau surt mencionat i acusat d'assassí, lladre i molts altres adjectius despectius en contra la seva persona. L'expedient de Tomàs dins la Causa General es troba dins la *Branca separada de la rebel·lió marxista a Girona i província, número 18*. Més concretament a la caixa 1.434 a l'expedient 18. El número de referència dins de la Causa General de Tomàs Batet Sau és el 43.232.

³⁵Portal de Archivos Españoles propietat del Govern Espanyol.

³⁶ Veure Annex 4: Tomàs Batet Sau.

En els informes pertinent a aquesta branca es pot apreciar l'odi dels feixistes envers als republicans. En les descripcions que es van fer en aquests documents dona la sensació que no els consideren persones, sinó una classe inferior. Els republicans eren només elements, exaltats, inductors i subjectes.

El dia 18 de juny de 1934 a les onze del matí, Tomàs va prendre possessió del càrrec de Jutge Municipal Suplent de Bordils. A partir de llavors l'organització de l'Ajuntament de Bordils consistia en un President i vuit regidors. Els nou integrants anteriors van crear un "Comitè Antifeixista", i entre ells hi havia Tomàs.

El primer Consell Municipal va ser format en aquell moment i Tomàs n'era el Regidor d'Hisenda. A més, es van formar milícies antifeixistes, de les quals la seva actuació depenia del Comitè. Entre les persones que més van destacar i/o significar directa o indirectament dins aquest Comitè hi ha Tomàs.

L'any 1939 quan l'exèrcit franquista va entrar a Bordils tota la família de Tomàs que residia en el seu domicili va haver de fugir exiliada a França per ordre dels militants franquistes comunicat amb una carta. Va exercir de Jutge Municipal Suplent fins el dia de la seva fugida, a més dels altres càrrecs anomenats anteriorment dins l'Ajuntament.

Segons la visió franquista, extreta dels documents del portal digital PARES, Tomàs Batet Sau va ser:

- President del Comitè Antifeixista de Bordils
- Afiliat al Sindicat Únic d'Oficis Varis de Bordils, la CNT, l'AIT, el Sindicat de Treballadors de la Terra de Bordils i la FAI.
- Republicà
- Membre del Comitè Revolucionari
- Conseller del Treball del Primer Consell Municipal
- Membre de les Milícies Antifeixistes Locals de Bordils
- Jutge Municipal
- Regidor de l'Ajuntament de Bordils

Suposadament és cert que va ser republicà, membre del Comitè Revolucionari, President del Comitè Antifeixista i regidor de l'Ajuntament de Bordils, com a regidor d'Hisenda. Però, quant a la seva filiació, segons el llibre *Els moviments socials a les comarques gironines* entre 1934-1936 no va haver-hi cap

sindicat obrer a Bordils. El més proper quedava a Celrà, però tampoc portava per nom Sindicat Únic d'Oficis Varis. Podria ser que es confonguessin o podria ser que no, que ho possessin només per incriminar-lo inventant-se el sindicat? A més, Tomàs des de 1934 fins a 1939 va exercir de Jutge Municipal Suplent, tot i que algunes vegades firmava com a Jutge Municipal per indisponibilitat del principal ocupant del càrrec.

Dins l'expedient 18 de la Causa General consta que segons veus i versions del poble és sospitós de l'assassinat de cinc persones:

- Pedro Plantés Masó, de 55 anys i sacerdot. No tenia filiació alguna. Va morir el 3 de setembre de 1936. Entre els noms dels possibles sospitosos es troba el de Tomàs i altres.
- José Estragó Romans, de 33 anys i agricultor. Filiat a la C.E.D.A i antic regidor de l'Ajuntament de Bordils. Mort el 6 de novembre de 1936. Els sospitosos eren els membres del Comitè Revolucionari, del qual Tomàs n'era membre.
- José Olivé Martí, de 65 anys i agricultor. Exercí d'alcalde i va ser regidor de l'Ajuntament de Bordils. Va morir el 6 de novembre de 1936. Els sospitosos de la seva mort eren els mateixos que l'anterior.
- Juan Solés Busquets, de 37 anys i comerciant. Filiat a la C.E.D.A i antic regidor de l'Ajuntament de Bordils. Va morir el 6 de novembre de 1936. Entre els seus sospitosos s'hi troba el nom de Tomàs.
- José Capdeferro Guri, de 57 anys i paleta. Sense filiació alguna. Va morir el 6 de novembre de 1936. Els sospitosos eren entre d'altres els membres del Comitè, incloent-hi Tomàs ja que n'era membre.

S'explicarà més endavant la brutal manera com van ser assassinats els quatre homes anomenats anteriorment, que van morir el 6 de novembre de 1936. Pel que fa la relació als fets delictius els quals Tomàs n'és sospitós són: profanació, saqueig i incendi d'objectes de culte, prèviament robats i profanats.

En informes referents el 10 de setembre de 1942, des de Celrà, és la primera vegada que es cita a Tomàs com a una de les moltes persones que van haver de fugir exiliades, sent un dels més destacats amb parador desconegut.

No es torna a fer referència a Tomàs fins al dia 11 de novembre de 1943,

quan ja acabada la Guerra Civil Espanyola, Marcelo Capdeferro Capdeferro de 30 anys, solter i natural de Bordils, declarà a Barcelona davant el Fiscal de la Causa General que el seu pare, José Capdeferro Guri, el dia 6 de novembre de 1936 va ser avisat per l'agutzil del poble, Bordils, que havia de presentar-se davant el Comitè local roig. José creia que era citat per a una multa més, ja que n'havia rebut més amb anterioritat. Però quan es va presentar davant les portes del Comitè hi havia dos camions esperant. Ell i tres homes més – José Estragó Romans, Juan Solés Busquets i José Olivé Martí – varen ser transportats amb aquells camions fins a Foixà on van ser assassinats.

Els quatre cadàvers presentaven cremades importants per a tot el cos i ferides d'arma de foc. Es sospita que els quatre homes varen ser cremats en vida i rematats a trets. Entre les persones sospitoses de tal crim es troba Tomàs, juntament amb altres membres del Comitè.

Quasi vint anys més tard, a través de documents de la Causa General l'11 de maig de 1962 es demanava la repatriació de Tomàs Batet Sau com a exiliat polític. Argumentant que el Moviment el va sorprendre, primerament a Bordils i després a Puigcerdà, i com a participant en els assassinats dels cinc homes citats anteriorment.

El sergent destinat a Celrà afirmà el 2 de juny de 1962 que Tomàs abans del *Gran Movimiento Nacional* (G.M.N) havia sigut subjecte de pèssima conducta en tots els sentits, militant de partits d'Esquerra Republicana, CNT i FAI i d'idees extremadament marxistes. Al iniciar-se el G.M.N va formar part de l'execució de tota mena de disbauxes, assassinats, robatoris i incautació d'edificis. També va sobresortir de manera temerària i perillosa. Se'l considerà un element perillosíssim i d'acció pel règim, de conducta pèssima i repugnant, dels quals els càrrecs en els que va estar imputat van ser duts a terme d'una manera material i convenient. L'Alcalde que regia el 5 de juny de 1962, certificà que abans de què el *Gran Movimiento Nacional* tingués lloc Tomàs Batet havia sigut sempre d'idees marxistes i un exaltat. Durant el G.M.N exercí el càrrec de Jutge Municipal.

En aquell moment, el 1962, el seu fill, és a dir, el meu avi - Pere Batet Prats - que havia fugit a l'exili juntament amb el seu pare Tomàs, la mare i la germana però que en aquell moment tornava a residir a Bordils no se'n tenien queixes de la

seva bona conducta.

El sergent destinat a Celrà afirmà el 6 de juny de 1962 es va preguntar per Tomàs arreu de la localitat de Bordils però el seu resultat va ser negatiu. Ningú reconeixia el nom, probablement a causa del transcurs del temps. Es va formular també la teoria que podia estar residint a Bordils, però sense treballar ni tenir domicili propi provocant que no fos reconegut pels qui van ser preguntats.

L'alcalde de Bordils el 7 de juny de 1962 certificà que es trobava a França però amb parador concret desconegut. El Fiscal de l'Auditoria Territorial, el dia 14 de juny de 1962, va fer saber que el Comitè de Bordils autoritzà al Comitè de Sant Joan de Mollet per a executar la detenció de Juan Solés Busquets el 30 d'agost de 1936. El president del Comitè en aquell moment era Tomàs. Finalment Juan va ser assassinat a Foixà el 6 de novembre de 1936. A més, també hi ha un informe on el nom de Tomàs apareix juntament amb onze persones més com a un dels dirigents més destacats de partits polítics del Front Popular. A més de ser considerat inspirador del terror marxista i roig en territori republicà, participant en actes d'execució o col·laborador en ells, membre del Comitè Revolucionari, dirigent de partits polítics del Front Popular i assassí, col·laborador, inductor i excitador a l'assassinat.

Tomàs Batet Sau tenia nou penes de mort, les quals van ser el motiu perquè hagués de passar-se la resta de la seva vida exiliat des de que va abandonar Catalunya per fugir cap a França. Quatre de les penes de mort que el portal digital PARES ha compartit són les següents:

- Jutge Municipal de Bordils.
- Exiliat a França.
- Dirigent del partit polític, Jutge municipal i membre del Comitè revolucionari.
- Militant d'Esquerra Republicana, CNT i FAI.

Els fills i l'esposa de Tomàs varen poder tornar a Catalunya quan la Guerra Civil va acabar, però ell mai, ja que si tornava el més probable és que el matessin. Provocant que hagués de viure a l'exili permanent a França, on finalment va morir.

2. 3. 2. 1. 1. Jutge Municipal

Tomàs Batet Sau, el meu besavi, va exercir de Jutge Municipal de Bordils de l'any 1934 fins al seu exili permanent, l'any 1939.

Les funcions d'un Jutge de Pau Municipal actual són diferents de les que tenia un Jutge de Pau Municipal en època republicana.

Els orígens d'un Jutge de Pau Municipal es remunten dos-cents anys enrere, concretament a l'article 282 de la Constitució de Cadis del 1812. En aquells temps era l'alcalde qui tenia a més del seu càrrec, el què avui en dia diríem Jutge de Pau Municipal, ja que l'article diu: "L'alcalde de cada poble exercirà de conciliador".

Però els Jutjats de Pau van sortir més tard per Decret el 22 d'octubre de 1855, on es deia que els problemes civils de poca importància i les faltes lleus de la població quedaven a mans dels veïns del municipi majors de 25 anys que sabessin llegir i escriure, sense coneixements en l'àmbit del Dret però tenien el suport i la col·laboració de persones enteses en el tema, per exemple, notaris o funcionaris. A més, expedia certificats de naixement, matrimoni o celebració de casaments i feia inscripcions de matrimoni civil o religió, naixement o defunció. D'aquesta manera l'alcalde deixava de ser el conciliador del poble, però era qui havia de encarregar-se de la tria pel càrrec.

Més tard la Llei Orgànica del Poder Judicial de 1870 va suprimir els Jutjats de Pau, creant a canvi els Jutjats Municipals. Actualment en cada municipi s'ha tornat a instaurar un Jutjat de Pau on un jutge de pau, que només té jurisdicció dins el municipi, exerceix durant un període de quatre anys. Cal que sigui major d'edat, és a dir, divuit anys i, en el cas d'Espanya, de nacionalitat espanyola, ha de parlar l'idioma oficial o el més parlat al municipi i residir a la mateixa localitat on exerceix. No és necessari que tingui coneixement del Dret, els problemes de tipus civil han de poder ser resolts mitjançant la conciliació entre les diferents parts. També expedeix les mateixes funcions que el jutge de pau d'època republicana.

A les poblacions inferiors a 7.000 habitants el jutge de pau serà personal del propi ajuntament. I a les poblacions superiors és escollit per la sala del Tribunal Superior de Justícia. Els jutges de pau reben una compensació depenent del nombre d'habitants que resideixen en el municipi.

3. Exili de la Família Batet – Prats

A partir d'una entrevista realitzada a Joaquina “Quimeta” Batet Prats, germana del meu avi patern -Pere Batet- i una entrevista al propi Pere, de fa un any a mans de Xevi Jou, explicaré com va afectar l'Alçament Nacional de Francisco Franco a una família que des de feia generacions vivia a Bordils, un poble petita a les comarques gironines. Aquesta família en concret és la meva, i aquesta és la història dels Batet de Bordils, la meva família paterna.

3. 1. Moviments dins de Catalunya

Abans de que l'Alçament Nacional tingués lloc, a l'any 1936, Tomàs Batet Sau, el meu besavi, vivia a Bordils juntament amb la seva esposa Elvira Prats Estrabau, els seus dos fills Joaquina i Pere Batet Prats, i el seu pare Jaume Batet, a una casa al centre del poble.

Exercia el càrrec de Jutge Municipal a l'ajuntament del mateix poble, a més de tots els càrrecs citats anteriorment. També era propietari d'una fàbrica de rajols, el que li permetia viure d'una manera bastant acomodada perquè donada la pobresa que hi havia en aquells moments al poble, es pot dir que estaven ben situats econòmicament, respecte a la majoria de les famílies de Bordils. Tomàs sempre intentava ajudar a tothom, amb diners i aliments que els sobraven. Fins i tot, gràcies als coneixements que havia adquirit com a Jutge Municipal, donava consell a tothom que li venia a demanar ajuda.

El moment en què tot va canviar era a la tarda i estava tota la família reunida al voltant del foc. Quan de sobte una explosió molt forta trenca els vidres de les finestres de tota la casa, deixant-los a tots exaltats i espantats. Aquella bomba havia explotat al costat de casa seva. La Quimeta, que en aquell moment tenia onze anys i era una nena curiosa, va ser la primera en anar a veure què era el que havia passat. Per poder sortir a fora havia de passar per la porta principal, quan s'adonà que hi ha una carta a terra. Algú l'havia passada per sota la porta.

La va entregar al seu pare perquè la llegís. En la carta deia, a grans trets, que tots els membres d'aquella casa que portessin per cognom Batet, des del més

gran al més petit, tenien 24 hores per abandonar casa seva. Sinó serien tots afusellats. De manera que fent cas a aquella amenaça tots ells -Tomàs, Elvira, Jaume, Quimeta i Pere- van agafar tot el què varen poder carregar, i varen sortir camí cap a la frontera amb França en un camió. També els acompanyaven altres famílies del poble que els havia passat el mateix que ells: una bomba i una carta d'amenaça.

Quan varen deixar la casa, el dia 7 de febrer de 1939, els que havien sigut els seus veïns fins aleshores, van entrar a robar tot el que no s'havien pogut emportar la família en abandonar la casa. Va quedar completament arrasada, no va quedar-hi res. Ni la ràdio que tenien, ja que era un luxe i poca gent en tenia.

Mentre feien el seu camí a l'exili, sense saber si algun dia podrien tornar a casa seva, o fins i tot tornar a veure allà on pertanyien, allà on havien nascut i crescut els seus fills; varen veure com el camp d'aviació de Celrà era bombardejat, camp construït per Tomàs, amb material propi de la fàbrica que posseïa.

El material que feia servir per elaborar les rajoles de la fàbrica venia de Puigcerdà, el què els va portar a pensar que entrar per França per aquell punt seria una bona idea.

3. 2. La separació de la família

Però al arribar-hi els diuen que per allà només poden passar dones i criatures. Llavors, és quan decideixen que el més segur per a tots serà que la mare i els nens entressin a França per Puigcerdà i, que Tomàs i Jaume trobarien una altre manera d'arribar a ells.

Quan es varen acomiadar no sabien que seria l'última vegada que estarien tots junts. Aquest moment va suposar per a aquesta família un adéu definitiu en totes les coses que fins llavors coneixien. Un adéu que encara que creguessin que seria temporal, a posteriori s'ha pogut comprovar que no ho va ser. Que va suposar un adéu per sempre a una vida tots junts i units. Ni un sol cop més podran tornar-se a veure tots junts.

Per un marit serà l'última vegada que veurà a la seva esposa en vida. Un avi que veurà per última vegada als seus néts i a la seva jove. Clarament, el

record d'una família víctima d'una guerra.

3. 2. 1. Entrada per Puigcerdà

Les criatures i Elvira, que varen entrar a França per Puigcerdà, els van fer esperar una setmana aproximadament a la localitat, ja que cada dia en sortia un tren amb capacitat per a 200 persones. Allà ningú els va acollir, dormien a costat i costat de la via del tren coberta. Malgrat tot, tenien suficient menjar pels tres. Ells van tenir sort i van poder agafar l'últim tren que sortia d'Espanya amb direcció a França abans de què tanquessin la frontera.

Figura 19: Cerbère (França), 07-02-1939. Procedent de Port Bou, camions amb refugiats espanyols marxen lentament pel camí de Cerbère. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 23.

Cada vegada que havien de parar per aconseguir més carbó per alimentar el tren, els habitants locals els donaven menjar. Finalment el tren arriba a Graulhet, on els esperaven dos autobusos que els van portar a una fàbrica preparada especialment per acollir-los. Eren prop de cinc mil persones en aquella fàbrica, i tenia cuina i suficients llits per a tothom. Fins i tot, hi havia escola per a les criatures.

Aquell tren que van agafar els va deixar a Latour-de-Carol, França. Allà en el moment d'arribar, els varen preguntar “Espanya o França?”, fent referència cap allà on volien seguir el seu camí. Varen escollir França i van poder embarcar en un altre tren.

Figura 20: Le Perthus (França), 28-01-1939. Un camió ple de nens espanyols arriba a Le Perthus. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 116.

3. 2. 2. Entrada per Portbou

Després d'arribar a Puigcerdà i saber que només podien entrar a França des d'allà dones i criatures, Tomàs i Jaume buscaren una alternativa. Varen saber que per Portús, Portbou, encara estava obert el pas als homes, i mentre es dirigien cap allà un camió va atropellar a Jaume i li va destrossar les cames. Va morir a l'hospital de Puigcerdà una setmana més tard.

El varen enterrar en una fossa comú allà, juntament amb set homes més.

Figura 21: Frontera franco-espanyola, 28-01-1939. Uns 15.000 refugiats espanyols esperen en un bosc a Le Perthus les ordres que els permetran passar a França. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 168.

Malgrat tot, Tomàs va continuar cap a Portbou. Però quan arribà allà el varen fer esperar durant unes setmanes abans de què aconseguís entrar a França.

3. 3. Els primers anys a l'exili

3. 3. 1. Elvira, Joaquina i Pere

Els primers anys a l'exili per Elvira i els nens els varen passar vivint a la fàbrica. Elvira treballava a la fàbrica com a modista, mentre que els nens van a l'escola. Però al cap d'un setmanes d'estar allà, a Quimeta l'acull una família del poble a casa seva com si fos una filla més de la seva família. Una altre acull a Pere, però els pares estaven sempre treballant i, com ningú el controlava, es

passava molt de temps al carrer o amb la família que havia acollit a la seva germana.

Cada cap de setmana la família on estava allotjada Quimeta convidava a dinar a Elvira i Pere. El Mr. Mazens, el pare de la família, era conseller a l'ajuntament del poble. Era un home respectat i conegut. Va decidir ajudar-los, enviant una carta a tots els camps de concentració de França on s'hauria pogut trobar pres Tomàs, ja que no havien sabut res d'ell des de que van separar-se a Puigcerdà.

Era maig, i feia tres mesos que havien deixat Catalunya i finalment van rebre notícies de Tomàs. Es trobava a Barcarès, un camp de concentració per a civils improvisat a la platja, semblant al d'Argelès-Sur-Mer, tot i que aquest últim era només per a soldats espanyols. A partir d'aquest punt es van poder comunicar a través de cartes.

Passaven els mesos i ja portaven vuit mesos exiliats i seguien separats. Mitjançant les cartes que s'enviaven Elvira i Tomàs van planejar trobar-se tots a Marsella el dia 1 de setembre de 1939, per agafar un vaixell cap a Mèxic i tornar a estar tots junts. Tenien les maletes fetes i els passatges comprats, tot estava en regla per poder marxar, quan va esclatar la Segona Guerra Mundial, fet que fer impossible la marxa cap a Sud Amèrica, provocant que haguessin de continuar separats.

3. 3. 2. Tomàs

Quan Tomàs va aconseguir passar la frontera amb França per Portús, Portbou, va estar un temps pres dins un camp de concentració, com a un pres qualsevol. Fins que van fer una tria de qui viuria i qui no. Només va viure la gent que els podria servir d'alguna cosa, els altres els deixaven morir de fam. A ell el van fer anar a treballar a la frontera entre França i Alemanya, i el van nomenar sergent d'aviació, degut als seus coneixements.

A mesura que anaven passar les setmanes, els van moure i el varen traslladar de fàbrica. Va acabar a Alemanya on va rebre un bon tracte entre els oficials gràcies als galons i el prestigi que tenia per fer bé la seva feina. Segons

deia el meu avi, Tomàs s'encarregava de comprovar el bon funcionament dels avions a l'estadi de Berlín. Llavors, quan els alemanys envaeixen la part de la frontera on Tomàs es trobava, se'l van emportar cap a Alemanya perquè treballés per a ells. Allà el varen instal·lar com a treballador d'una fàbrica que elaborava material militar. Quan es van adonar que Tomàs havia exercit l'ofici de rajoler li van encarregar fer forns, ja que els que feien servir els alemanys duraven només vuit dies. Tomàs va aconseguir que en duressin vint. El que va fer que li donessin un permís que permetia moure's lliurement per tot el territori de domini alemany.³⁷

Al fer bé la seva feina li permetien cobrar un cou cada mes. Però com ell no necessitava els diners perquè li donaven de tot, des de menjar a roba, els enviava a l'Elvira i els nens. Cobrava el que seria un equivalent a 350 pessetes.

Amb aquest permís que li van donar els alemanys va aconseguir acostar-se més a la frontera amb francesa i finalment va aconseguir creuar-la.

3. 3. 2. 1. Els camps de concentració francesos

El 12 de novembre de 1938 el govern francès va promulgar un Decret Llei on es mencionava als “estrangers indesitjables” referint-se als espanyols exiliats, que proposava l'expulsió d'aquest. Més tard, el 5 de febrer de 1939 va permetre finalment l'entrada en massa dels exiliats per la frontera que fins llavors havia estat oficialment tancada.

L'arribada d'espanyols va ser massiva, obligant al govern francès a separar els homes de les dones i les criatures, i dels soldats i els oficials. Tots varen ser maltractats, mal alimentats i concentrats en zones decampades com si fossin presons a l'aire lliure, vigilades per soldats colonials i maquillades com a “camps d'internament per a refugiats” distribuïts per a tot el país.

En molts camps de concentració no hi havia aigua potable, hi havia tendes destarotades i barraques. Aquelles persones vivien en unes condicions molt dures, tan dures que van ser comunicades a Francisco Franco, que va garantir

---

³⁷ Durant l'entrevista que Xevi realitzà a Pere, aquest menciona que on Tomàs va fer forns va ser a Stalingrad, però segons Joaquina el seu pare mai hi va estar, que els feia en algun punt de la frontera franco-alemana.

d'immunitat a tots aquells refugiats lliures de delictes de sang.

Figura 22: Argelès-sur-Mer, 12-02-1939. Aprofitant les càlides temperatures els refugiats espanyols al camp d'Argelès es renten a les aigües del Mediterrani, a la platja d'Argelès. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1939). Pàgina 170.

Aproximadament unes 550.000 persones van creuar les fronteres cap a territori francès abans d'abril de 1939, i tan sols 250.000, entre homes, dones i criatures, van poder tornar a Espanya sota el perdó dels franquistes.

Alguns van ser interrogats quan varen tornar, els seus actes van ser jutjats pels ulls dels franquistes i condemnats, segons ells, a càstigs merescuts. Molts eren sentenciats a cadena perpètua i altres assassinats i afusellats.

Les autoritats franceses van utilitzar la força que tenien contra els republicans i antifeixistes espanyols refugiats als camps de concentració.

3. 4. Els darrers anys a l'exili i tornada a Catalunya

A Graulhet, la fàbrica que vas ser preparada per acollir els civils espanyols exiliats va ser convertida de nou en una fàbrica d'armament per poder-se proveir durant la guerra. Pere, Quimeta i Elvira varen haver de marxar, però sempre van mantenir el contacte amb la família del Mr. Mazens, fins que va morir fa uns anys enrere.

Tots els exiliats que vivien a la fàbrica varen ser repartits en grups de vint persones aproximadament per pobles petits arreu de França. A ells tres els va tocar anar a Saint Sulpice-la-Pointe. Allà van haver de treballar els tres en un hotel,

l'Hotel Peiró. Al poble hi havia una parada de tren el que feia que molta gent es parés allà i anés a menjar i dormir a l'hotel. Segons diu el meu avi el temps que es van passar vivint a l'hotel va ser l'any 1942.

Mentre treballaven a l'hotel, no van cobrar mai un sou ja que el propietari els deixava menjar tot el que volien i tenien un sostre on dormir. Malgrat tot, van fer molt de calaix, gràcies a les propines que els clients els deixaven. A l'hotel tots treballaven, Elvira cuinava i els nens anaven a l'escola però també treballaven. Pere feia de “botones” i ella servia taules. En aquest punt tots tres parlaven perfectament el francès.

Allà a l'hotel Peiró s'hi van estar fins que ja no van poder-hi treballar més, fins que una desmoralització col·lectiva de la societat francesa va arribar i ningú viatjava, ningú es sentia segur i es tancava a casa.

Uns coneguts de quan vivien al poble tenien una casa allà, i Elvira va anar a demanar que els donessin allotjament. Ella va fer de minyona a la casa de l'alcalde del poble, també cosia i feia tot el que podia per guanyar més diners. Malgrat que havien menjat molt bé mentre eren a l'hotel, allò es va acabar, perquè només menjaven patates i nyambres, una flor rosa que fregida és comestible i bona.

Gràcies a aquesta família que els donar allotjament, varen obtenir passaports per poder tornar a Espanya. Van agafar un tren cap a Puigcerdà i llavors un altre cap a Barcelona perquè poguessin tornar cap a Bordils.

Totes les cartes que s'enviaven amb Tomàs havien de passar per Andorra, per la Creu Roja, i tardaven molt en arribar. Encara que Elvira i els nens varen poder tornar a Catalunya, Tomàs no. Perquè sabia que si tornava cap aquí, el matarien per les penes de mort que li varen ser imposades pels suposats delictes de sang comesos.

Al arribar a Catalunya l'any 1943, la Quimeta es va quedar amb uns familiars a Barcelona i Elvira i Pere, que ja tenia dotze anys, van tornar a Sant Martí Vell, població al costat de Bordils.

Elvira va morir dies després de tornar a Catalunya. A Barcelona la Quimeta va treballar en un laboratori francès on feien injeccions, el Laboratori Stein, durant tres anys. Ella feia d'intèrpret i el propietari del laboratori era el Mr. Coseng.

Va deixar de treballar al laboratori perquè la seva tia Manela la necessitava per treballar a la botiga d'ultramarins que posseïa.

Va ser llavors quan va conèixer a Robert, qui serà el seu futur marit. Ell era un viatjant, deu anys més gran que ella i la seva situació econòmica era bona. Per altre banda, Pere i Elvira havien d'estar-se allotjats a Sant Martí Vell, perquè durant els anys que havien estat exiliats a França s'havien imposat una sèrie de col·lectivitzacions, en les que l'Estat s'expropiava de la propietat de totes aquelles persones que havien marxat a l'exili deixant les seves propietats abandonades. Aquest també era el seu cas.

La seva casa, on havien viscut abans de la guerra, estava ocupada i devien diners per les col·lectivitzacions. Movent-se amb contractes que tenien a l'Ajuntament, varen aconseguir la documentació necessària per a recuperar la casa, però malauradament, no tenien els diners suficients per a poder pagar el deute de les col·lectivitzacions. En aquell moment, Robert i Quimeta ja festejaven i ell va assumir de bon grat pagar-los, fent d'aquesta manera, que poguessin recuperar la casa i poder-hi tornar a viure.

Després d'aconseguir de nou la possessió de l'habitatge van començar a buscar mesures per a aconseguir passaports per poder anar a visitar Tomàs. Els va ser difícil d'aconseguir, ja que rarament donaven passaports, i altres documents necessaris per poder-se aproximar a la frontera.

3. 5. L'Exili permanent de Tomàs

Quan va aconseguir creuar la frontera i tornar a França va poder-se trobar amb els membres de la Generalitat exiliats a París. Anys enrere quan exercia de rajoler havia proveït a la Generalitat, i així aprofitant els contactes que hi tenia va poder apuntar-se a la resistència com a sergent d'aviació de l'exèrcit francès amb facilitat. No tenia experiència militar.

Mesos més tard se'n va anar a Perpinyà on va començar un nou negoci fent filats amb bruc. Abans de morir, Pere i Quimeta varen poder anar-lo a veure un parell de vegades. Va passar els últims dies de la seva vida a la localitat.

4. Pere Batet Prats

El 16 de desembre de 2004 Pere Batet Prats, el meu avi, va demanar una sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra.

Al cap de dos anys, el 7 de juliol de 2006, “La Directrice des Archives départementales des Pyrénées-Orientales” va atendre el seu cas. I un anys més tard, l'11 de juny de 2007 finalment rebia una resposta, on deia en forma de carta que “no els consten antecedents en relació a l'afectat”. On consta que l'afectat és Pere Batet Prats i hauria de ser el seu pare, Tomàs Batet Sau.

No se sap si per error del demandant, la meva família, o pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, que és qui s'encarrega d'aquestes indemnitzacions, no s'ha pogut dur a terme amb èxit.

Per poder cobrar aquestes indemnitzacions s'havia de poder demostrar que el propi afectat o un familiar proper va estar tancat a un camp de concentració, podia ser espanyol o francès. Pere Batet Prats no va estar-hi mai, però en canvi, el seu pare Tomàs Batet Sau, sí. D'aquesta manera s'havia d'haver demanat en nom d'aquest últim.³⁸

---

³⁸Veure Figures 79, 80 i 81 corresponents a les pàgines 114, 115 i 116.

5. Conclusions

Ara, a posteriori, després d'haver acabat aquest treball personalment penso que he obtingut uns bons resultats, i que s'aproximen bastant a les expectatives que tenia el principi i a la hipòtesi inicial, ja que he aconseguit demostrar els objectius plantejats primerament.

L'objectiu principal que m'havia proposat era donar a conèixer la història de la meva família sobre el seu exili i poder demostrar tot el mal que van comportar tots aquells anys de guerra. Però també, com n'eren de dures les condicions de vida en les que havien de viure totes aquelles persones que van ser víctimes de la guerra, més concretament en aquest cas, la Guerra Civil Espanyola. A més, de l'immens nombre, que encara ara és desconegut, de càstigs injustos i inhumans que van dur a terme els dos bàndols principalment a la rereguarda, tot i que en aquest treball estigui centrat en els càstigs que varen rebre els perdedors, és a dir, els republicans. Càstigs com són es consells de guerra, els expedients de la Causa General, els camps de concentració, els batallons, etc. I per últim, el mal que fan les guerres no només a nivell material, sinó també a nivell de pèrdua de vides humanes i moltes vegades d'innocents, sense ometre les greus conseqüències a les que s'han d'afrontar els qui queden dempeus en mig del caos final de la guerra.

Fins i tot, en certa manera he anat més enllà. He aconseguit reflectir en aquest, que l'actualitat que coneixem avui en dia és fruit d'un passat, que la mala relació entre dretes i esquerres no és un conflicte recent, sinó que ja fa anys que dura. El període de la Segona República i els anys posteriors en són un clar exemple. A més, el fet que la ideologia que un mateix té pot condicionar la manera de viure, i desgraciadament pot fer-ho en tots els sentits de la seva vida. La ideologia, en certs moments, pot definir i marcar a un com a enemic o com a aliat, tot depenent del punt de vista de la persona que jutja. També, la dura repressió dels guanyadors envers els perdedors i la quantitat de vides humanes que es van perdre. Sense oblidar que moltes persones varen ser expulsades de casa seva per la seva ideologia, com és el cas de la meva família.

Malgrat tot, considero que el temps ha estat insuficient perquè en bastants ocasions m'he sentit frustrada i que el temps se'm tirava a sobre, sobretot durant

el final, aquest últim període d'últimes correccions i revisió.

L'annex 8. Repressió i càstigs mostra la visió de la gent d'aquella època. Són fragments de textos, cartes i poemes escrits pels mateixos espanyols que van viure la guerra en primera persona. Es pot apreciar la por, la desesperació, l'enyorança de llibertat i el desig d'una fi propera de la guerra, entre altres. Gràcies a aquests fragments m'he pogut posar a la pell de totes les víctimes, en tots els sentits. Els autors/es d'aquests van des de soldats i generals al front de batalla, a nens i dones a les ciutats o aquells que marxaven a l'exili. D'aquesta manera al llegir-los he pogut copsar un petit tastet del què es podia sentir en aquells temps estigués on estigués.³⁹

L'apartat de l'annex mencionat anteriorment, el de l'entrevista i el de Tomàs i Miquel Batet Sau han estat les parts que se'm van fer més dures alhora realitzar-les. Poder ser testimoni, encara que fos indirectament, del que es sent al viure una guerra, les sensacions i les conseqüències de ser qui ets han provocat en mi moltíssimes coses. Por i tristesa han estat les més abundants, tot i que sovint sentia un fort sentiment d'orgull al veure com la meva família estimava viure i lluitava en tot moment per continuar estant junts i amb vida, perquè en cap moment es varen rendir. Al seu costat només em sentia petita i inútil.

Després d'haver estat treballant durant tant de temps, aquest tema de la guerra civil penso que ja només dedicant tot el treball a la Causa General o als consells de guerra se'n podrien treure un bon resultat, ja que són temes molt amplis. A més de ser molt interessants, molta gent no els coneix i sorprenen quan els llegeixes i treballes amb ells.

També és veritat que alhora de visualitzar els documents de la Causa General extrets del portal digital PARES ha estat complicat poder llegir amb claredat el que s'explicava, tant per la lletra manuscrita poc entenedora com les lletres difuminades que apareixen en diagonal al mig de les imatges.

Aquest treball estava pensat per a ser realitzat amb la col·laboració de Pere Batet Prats, el meu avi. Però el mes de febrer d'aquest mateix any va morir, fet que va fer impossible la seva participació. En conseqüència, vaig haver de reestructurar i canviar l'índex tres vegades, fins que vaig trobar una solució més

---

³⁹ Veure Annex 8: Repressió i càstigs corresponents a les pàgines 117, 118, 119 i 120.

senzilla, canviar el testimoni de Pere per el de Joaquina.

Llavors vaig saber que Xevi Jou, un amic de la família havia entrevistat feia uns anys al meu avi per preservar la memòria històrica de Bordils, i vaig demanar una còpia d'aquella entrevista. Mai hauria pensat que es podria trobar a faltar algú tantíssim només escoltant la seva veu. Vaig haver de dedicar-hi mesos fins que vaig poder arribar al final de la gravació perquè no podia suportar el sentiment que se'm formava al pit al recordar que ell ja no hi era.

He de reconèixer que sempre m'havia semblat que fer un arbre genealògic era senzill, però després d'haver-ne fet un puc assegurar que és tot el contrari. Al llarg d'aquests mesos he utilitzat diferents programes especials per crear arbres genealògics, però tots m'han suposat algun problema alhora de desar-lo o visualitzar-lo, fins que vaig intentar aprofitar parts de les captures de pantalla dels diferents arbres genealògics que havia creat anteriorment, crear-ne un de nou afegint tot el que hi faltava perquè estigués complet. Penso que el resultat ha estat bastant satisfactori, ja que he pogut plasmar-hi el que inicialment buscava poder demostrar, que és un arbre genealògic de la meva família.

Realitzar i dur a terme aquest treball ha sigut una feina molt dura. En molts moments i etapes havia pensat en abandonar, però sempre he tingut la sort de rebre el suport i ajut de molta gent que han fet possible, directe i indirectament, l'elaboració d'aquest, entre ells la meva família, principalment els de casa, que m'han animat en tot moment a seguir endavant.

Tot i que el treball primerament havia estat pensat per poder passar més temps amb el meu avi, amb la seva mort va passar a ser personal per a mi. I, ara que ja està acabat, puc dir que n'estic realment orgullosa i satisfeta de la feina i dedicació que hi he invertit en ell i per descomptat del resultat final.

Només espero que la meva família pugui dir-ne el mateix i faci justícia a la memòria del meu avi i al record de Joaquina. Però també, que sigui capaç de despertar les emocions i sentiments que ha despertat en mi al llegir i saber part de la història dels qui van viure la Guerra Civil Espanyola. Arribada la fi del treball tanco aquest capítol de l'exili i les conseqüències que va viure la meva família durant la guerra, tot i que potser en un futur a motu proprio decideixi obrir-lo de nou i seguir recopilant-ne la història que encara queda per saber.

6. Bibliografia

FERRER I GIRONÈS, FRANSESC. *Els Moviments socials a les comarques gironines*. Diputació de Girona. Girona, 1998. Nombre de pàgines 468.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Volum 12*. GEG-IBERI. Barcelona, setembre 1990. Nombre de pàgines 520.

AGENCIA EFE, S.A. *Imágenes inéditas de La Guerra Civil (1936 – 1909)*. Gráficas AGA. 2ª edició maig 2002. Nombre de pàgines 200. [Consulta: 14 juliol 2014]

TERMES, JOSEP. *De la Revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil, 1868 – 1939*. Volum VI. Edició 62. Barceona, 1989. Nombre de pàgines 455.

DE RIQUER, BORJA; B. CULLA, JOAN. *El franquisme i la transició democràtica*. Volum VII. Edicions 62. Barcelona, 1989. Nombre de pàgines 477.

LA VANGUARDIA. <Macià proclama el Estat Català>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 15/04/1931, pàgina 5. [Consulta: 14 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <Las municipales traen la República>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 14/04/0931, pàgina 6. [Consulta: 14 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <Francesc Macià, elegido presidente de la Generalitat por el Parlamento>. LA VANGUARDIA del siglo XX.15/12/1932, pàgina 6. [Consulta: 14 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <Ha muerto Francesc Macià, el primer presidente de la Generalitat>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 26/12/1933, pàgina 5. [Consulta: 14 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Sublevación militar contra la República*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 22/07/1936, portada. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*La policía asesina a Calvo Sotelo*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 14/07/1936, pàgina 5. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Estalla la Guerra Civil española*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 25/07/1936, pàgina 6. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Las milicias detienen a los militares insurrectos*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 23/07/1936, pàgina 7. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Madrid resiste ante la fuerte ofensiva nacional*> LA VANGUARDIA del siglo XX. 27/10/1936, pàgina 9. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Acaba la sangrienta batalla del Ebro*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 17/11/1938, pàgina 5. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Los bombardeos aéreos de los nacionales masacran Barcelona*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 01/02/1938, pàgina 6. [Consulta: 15 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Los republicanos pierden Teruel*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 09/01/1938, pàgina 7. [Consulta: 16 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*La capitulación de Madrid pone fin a la Guerra Civil española*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 02/04/1939., pàgina 6. [Consulta: 16 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <*Disolución del Gobierno republicano*>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 21/05/0939, pàgina 7. [Consulta: 16 juliol 2014]

LA VANGUARDIA. <Los republicanos huyen hacia La Junquera ante el avance nacional>. LA VANGUARDIA del siglo XX. 30/01/1939, pàgina 8. [Consulta: 16 juliol 2014]

ARXIU COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ I L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA.

6. 1. Webgrafia

SUMARÍSSIM 1939-1945, *70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona*. Figueres. 2009. <<http://cultura.gencat.cat/exposicio/sumarissim/itinerancia.html>>. [Consulta: 25 juliol 2014]

GIL HONDUVILLA, JOAQUÍN. *La sublevación de julio de 1936: Proceso Militar General Romerales*. Historia Actual Online 2004. Primavera 2004. <https://www.google.es/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CDsQFjAD&url=http%3A%2F%2Fdiagonalnet.unirioja.es%2Fdescarga%2Farticulo%2F875891.pdf&ei=ECPZU9uCKKii0QXLnoGwBA&usg=AFQjCNHOilaDK_mwRyBHdpeLwFBJ25os9g&bvm=bv.72185853,bs.1,d.bGQ> [Consulta: 29 juliol 2014]

GENERALITAT DE CATALUNYA. SUMARÍSSIM 1939-1945, *70 anys dels primers consells de guerra a les comarques de Girona*. <http://www.altemporda.org/porta/images/arxiu_comarcal/cataleg.pdf> [Consulta: 09 maig 2014]

MONTAGUT CONTRERAS, EDUARDO. *Relación de personas fusiladas en Girona y de gironins fusilados en el Cam de Bota, Lleida i Zaragoza*. El punt. 29 maig 2010. <<http://lacomunidad.elpais.com/memoria-historica/2010/5/29/relacion-personas-fusiladas-girona-y-gironins-fusilados>> [Consulta: 30 juliol 2014]

VILÀ, DANI. *70 anys dels primers consells de guerra*. El punt. 01/03/2009.
<<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/-/17-politica/9123-70-anys-dels-primers-consells-de-guerra.html?tmpl=component&print=1&page=> [Consulta: 24/03/2014]

ASSOCIACIÓ DE FAMILIARS REPRESALIATS PEL FRANQUISME. Consulta de consellsde guerra i expedients de depuració. Ass. Familiars de Represaliats pel Franquisme.

<http://familiarsrepresaliatsfranquisme.entitatsfigueres.cat/serveis_projectes_detall_1/_CAFjuKR7gbXqZ3vr64PtE6Xu8YiONQdo1xgjsquxkl4VnaYuk9Zkd5dntj2Nwml_> [Consulta: 24/03/2014]

DE JEREZ, PACO. Todos los rostros. 05 agost 2008.
<<http://todoslosrostros.blogspot.com.es>> [Consulta: 05/09/2014]

7. Annexos

7. 1. Annex 1: Arbre Genealògic

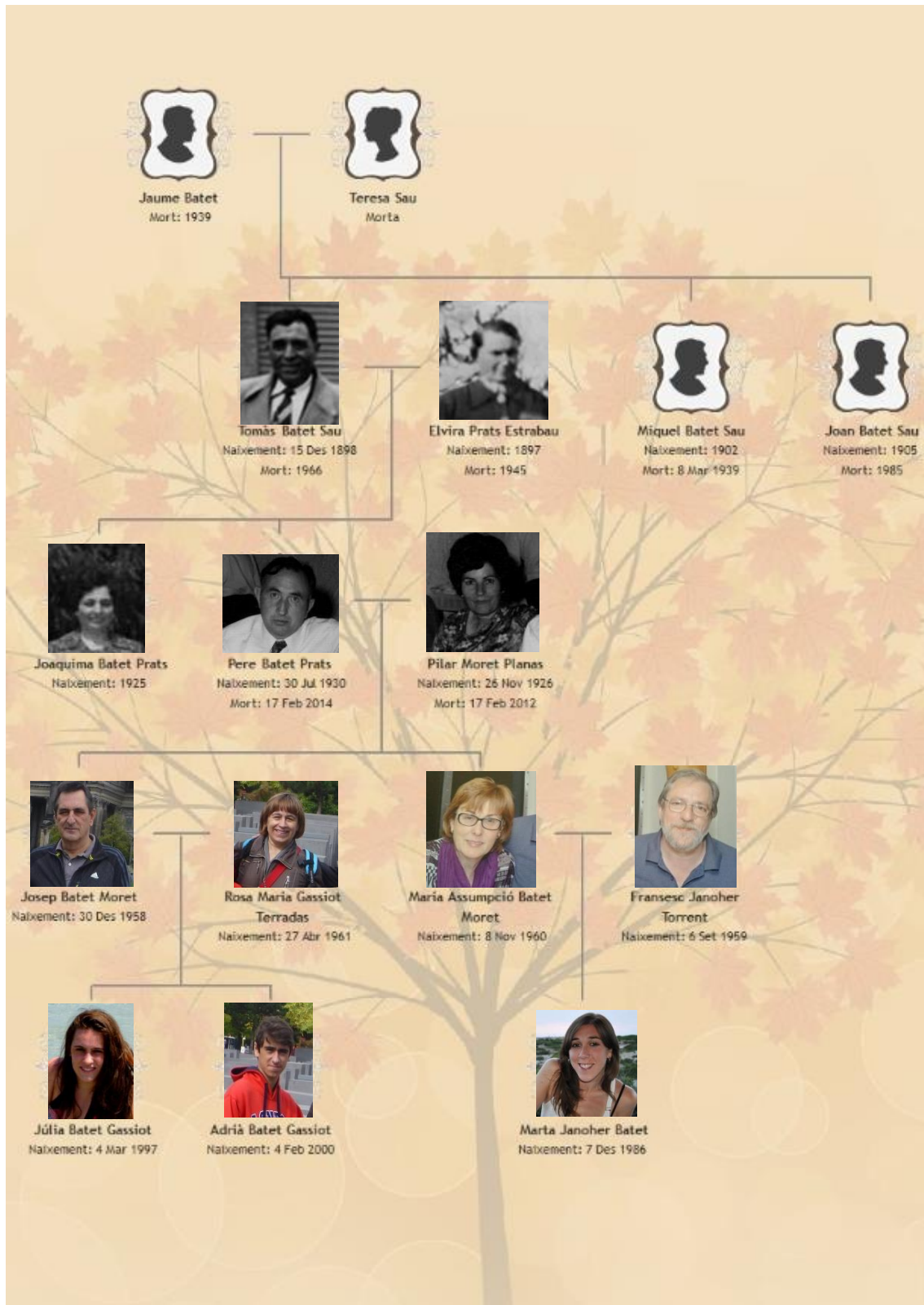

Figura 23: Figura 23: Arbre genealògic de la meva família. Font pròpia.

7. 2. Annex 2: Articles de La Vanguardia

Figura 24: Article de La Vanguardia, 1931. "Las municipales traen la República". Font La Vanguardia (any 1931). Pàgina 6.

1931

POLÍTICA

LA VANGUARDIA del siglo XX 5

La Segunda República se instaure en España

Macià proclama el Estat Català

Instauración de la República catalana dentro de una Confederación Ibérica

ABRIL 15. - A las dos de la tarde llegó al Ayuntamiento el líder de Izquierda Catalana, don Francisco Macià. A duras penas logró abrirse paso entre la multitud que llenaba la plaza de San Jaime de Barcelona. El público se abalanzaba sobre él, pretendiendo besarle y abrazarle. Tuvieron que intervenir varios guardias urbanos que le protegieron, permitiendo que pudiese entrar en el Palacio municipal.

A las dos y cuarto y entre una ovación clamorosa, apareció en el balcón el señor Macià. Después de hecho el silencio, el señor Macià dijo: "Ciudadanos: En nombre del pueblo de Cataluña yo proclamo desde aquí el Estado Catalán y proclamo la República catalana. Además, solemnemente os digo que con todo cariño vayamos a la Confederación con las demás Repúblicas de España. Ahora formemos el Gobierno de la República catalana y aquí estaremos dispuestos a defenderla hasta morir".

Momentos después, éste, acompañado de los señores Companys, Casanovas y demás concejales electos, se trasladaron a la Diputación provincial. En la plaza habían engrosado los grupos que vitoreaban a la República y reclamaban sin cesar que la bandera republicana fuese izada en las Casas

El líder de Izquierda Catalana, Francesc Macià, anuncia la República catalana a los ciudadanos barceloneses

La gente aplaude la proclamación de la República catalana en la plaza de Sant Jaume de Barcelona

Consistoriales. Minutos después de la una y media de la tarde era izada la enseña republicana en el balcón principal del Ayuntamiento, siendo acogida con variadas pruebas de entusiasmo. Además de la bandera republicana fue izada en el mástil colocado en lo alto del edificio la bandera catalana.

En nombre de Cataluña

El señor Macià saltó al balcón provincial y dijo: "En nombre del pueblo ha tomado posesión del Gobierno de Cataluña. Hoy el pueblo nos ha dado su voto para que gobernemos la ciudad, y yo, en nombre de Cataluña, me hago cargo de su gobierno y os digo que aquí nos quedamos dispuestos a defender sus libertades. Espero que el pueblo sabrá hacer lo mismo. De aquí no nos sacarán más que muertos. También os digo que nos hemos de hacer dignos de esta libertad". También Companys se asomó al balcón, limitándose a decir: "Tened serenidad, que la República sabrá representar a la mayoría del pueblo. ¡Visca Catalunya, visca la República!"

Figura 25: Article del diari La Vanguardia, 1931. "Macià proclama el Estat Català". Font La Vanguardia (any 1931). Pàgina 5.

Francesc Macià, elegido presidente de la Generalitat por el parlamento

La mayoría de los diputados catalanes votan al presidente provisional frente a Abadal

DICIEMBRE 15.— El Parlamento catalán acaba de elegir presidente de la Generalidad de Cataluña a Francisco Macià. El señor Macià pronuncia un discurso de agradecimiento: "Agradezco desde el fondo de mi corazón la distinción que acaban de hacerme, nombrándome Presidente de la Generalidad de Cataluña. Yo siento una honda emoción y la comprenderéis si pensáis como pienso yo en aquellos momentos de lucha en los que únicamente anhelaba llevar la libertad a Cataluña."

"Defenderé a Cataluña"

"Me haré cargo de los dolores y de las ilusiones del pueblo de Cataluña. Lo haré como también os pedí a vosotros que lo hicierais y diérais forma a todos estos anhelos con un alto sentido de generosidad y de amor.

"Seré fiel guardián de la libertad del pueblo de Cataluña, de sus derechos y de que se haga justicia a todos sin distinción. Desde este sitio, yo prometo solemnemente cumplir el mandato de Cataluña y ser fiel guardián de su espíritu y de su voluntad, e impulsar las libertades de Cataluña."

Los ciudadanos ovacionan a Macià en Barcelona poco después de la proclamación de la República

CREMA DE AFEITAR

VARON DANDY

COMERCIO BARCELONA

CARICIAS

Cutis que se presta a recibir las, es cutis rasurado con CREMA DE AFEITAR "VARON DANDY"

Deja su piel fina, suave, tersa, sin escozor ni molestias. Evita la irritación de la piel y la formación de granos y rojeces.

Es, además, el producto ideal para el hombre moderno y práctico. 3 minutos, no más, son suficientes para un afeitado perfecto.

La CREMA DE AFEITAR VARON DANDY permite al hombre pulcro y distinguido afeitarse a diario en muy poco tiempo.

La Reforma Agraria pasa el examen

SEPTIEMBRE 10.— A las cuatro de la tarde se abre la última sesión de las Cortes del mes de septiembre, bajo la presidencia del señor Besteiro. El salón está repleto; los invitados se apretujan en las tribunas. La Cámara está repleta y los diputados van votando numerosas leyes.

A las seis menos veinte empieza la votación del proyecto de Reforma Agraria. Termina la votación y la Cámara aguarda con profundo silencio el resultado. Dan cuenta de éste los secretarios, y es el siguiente: a favor del proyecto, 318 votos, y en contra, 19. El resultado del escrutinio se recibe con una ovación cerrada en la que toman parte todos los grupos menos el agrario. La Reforma Agraria pasa por mayoría.

Figura 26: Article de La Vanguardia, 1932. "Francesc Macià, elegido presidente de la Generalitat por el Parlamento". Font La Vanguardia (any 1932). Pàgina 6.

1933 POLÍTICA LA VANGUARDIA del siglo XX 5

Ha muerto Francesc Macià, el primer presidente de la Generalitat

Consagró a Cataluña su larga y noble vida, que ha acabado a los 74 años

DICIEMBRE 26.- La vida del venerable Presidente de la Generalidad fue extinguiéndose lentamente. las fuerzas le abandonaron suavemente y todo demostraba que su postrer suspiro se acercaba.

Rodeando el lecho mortuario estaban la esposa, Doña Eugenia, sus hijos, Josefina, María y Juan, su hijo político, Dr. Peyri, su sobrino, doctor Cortés, el médico de cabecera, doctor Villardell, la Sra. de Cortés, el Sr. Pérez Farrás y el capitán Sr. Escofet, ambos con sus esposas, los señores Soler y Pla y Creus, ambos íntimos del Presidente. A ambos lados de la cabecera del lecho estaban el Consejero de Instrucción, señor Gassol y el secretario particular, don Juan Alavedra y el Prior de la capilla de san Jorge, Reverendo Berengüé.

A las diez y media el señor Macià entebrió de nuevo los ojos y los diri-

taurada, guiador del pueblo, ha muerto a las once de hoy, rodeado de su familia, de los amigos y de la emoción profunda de todos los catalanes. Él consagró a Cataluña su larga y noble vida, acabada a los 74 años.

"Él trajo con su audacia a la realidad los ideales de una centuria de renacimiento catalán y, por obra suya, los sueños de nuestros poetas, las doctrinas de nuestros pensadores, los programas de nuestros políticos y los sentimientos de nuestros ciudadanos han tomado forma viva en las nuevas instituciones autonómicas. Él ha sido la volunta libertadora de Cataluña.

"Hombre de gran corazón y de gran aliento en todas las horas de su vida y en la hora de su muerte, Francisco Macià, defensor de los que sufren y trabajan, deja a Cataluña el alto ejemplo de sus virtudes cívicas y la herencia gloriosa de la liberación nacional. Ante el cuerpo frío y los ojos cerrados y el corazón que ya no late, Cataluña, en la aflicción de esta gran desventura, llorará al inmortal hijo suyo que le ha dado la nueva libertad. Y todos los catalanes afirmaremos la decisión intangible de mantener, defender, consolidar y completar la obra que él deja al morir. Esta es la última voluntad del honorable Presidente Francisco Macià."

El señor Casanovas, en virtud de las facultades que le concede el Estatuto de Cataluña como presidente del Parlamento, se hizo cargo, con carácter interino, de la presidencia de la Generalidad.

Quando en la Generalitat sonaba la primera campanada de las once entregó su alma

gió hacia los que le rodeaban y en un postrer esfuerzo abrió los brazos como buscando un aliento de vida. Poco después, cuando en el carrillón de la Generalitat sonaba la primera campanada de las once, el señor Macià entregaba su alma a Dios.

La triste noticia fue comunicada al Gobierno de la Generalitat que estaba reunido en la habitación contigua y tras los primeros momentos de dolor entre los familiares que rodeaban al señor Macià, pasó a la cámara mortuoria, donde el Consejero de Justicia y Derecho, actuando de Notario Mayor de Cataluña extendió el acta del fallecimiento, dando fe de éste.

Poco después, entraba el Presidente del Parlamento con algunos diputados, en los ojos de los cuales mal se contenían las lágrimas. El señor Torres (don Humberto) llegó hasta el lecho y arrodillándose abrazó y besó el cuerpo exánime del Primer Presidente, llorando amargamente. La escena fue para todos los presentes de alta emotividad. A las once de la mañana, el gabinete telegráfico de la Generalitat recibió el siguiente mensaje:

Alocución del Gobierno

Ha sido redactada la siguiente alocución: "El Consejo Ejecutivo de la Generalidad de Cataluña cumple el tristísimo deber de hacer saber a los catalanes la noticia dolorosa de que el honorable don Francisco Macià, primer Presidente de la Generalitat res-

La gente observa la salida del féretro del Palau de la Generalitat

El presidente de la República, Alcalá Zamora, ante el féretro de Macià

Figura 27: Article de La Vanguardia, 1933. "Ha muerto Francesc Macià, el primer presidente de la Generalitat". Font La Vanguardia (any 1933). Pàgina 5.

LA VANGUARDIA

1936 15 céntimos

Fundada en 1881 por don Carlos y don Bartolomé Godó

del siglo XX

Sublevación militar contra la República

Guardias de Asalto se enfrentan en la calle Diputación a los militares sediciosos

JULIO 22.- En menos de tres cuartos de hora fueron vencidos los sediciosos que estaban parapetados en el centro

de la plaza Cataluña. Las fuerzas leales tuvieron que actuar aún más enérgicamente para que desalojaran los locales de

la Maison Dorée, Hotel Colón, Casino Militar y, especialmente, Telefónica, donde se habían hecho fuertes. **PÁGINA 6**

Guerra Civil y revolución en España

► *Colectivización de la economía en la retaguardia republicana*

OCTUBRE 28.- La criminal sublevación militar del 19 de julio ha producido un trastorno económico extraordinario a la economía del país. El principio de la organización económico-social de la gran industria tiene que ser la producción colectivizada. La sustitución de la propiedad individual por la colectiva la concibe el Consejo de la Generalidad colectivizando los bienes de la gran empresa y dejando que subsista la propiedad privada de los bienes de consumo. **PÁGINA 12**

Zona Nacional

Fusilan a Lorca

OCTUBRE 25.- El joven poeta Federico García Lorca ha sido asesinado en Andalucía. Ignoramos si los asesinos son soldados marroquíes o mercenarios. Lo que sí sabemos es que a la sombra de vuestra bandera acaba de extinguirse una de las voces más puras y nobles de España. **PÁGINA 15**

Figura 28: Article de La Vanguardia, 1936. "Sublevación militar contra la República". Font La Vanguardia (any 1936). Portada.

1936

INTERNACIONAL

LA VANGUARDIA del siglo XX 5

La policía asesina a Calvo Sotelo

Varios guardias de Asalto han sido detenidos por estar implicados en el secuestro

El cadáver del líder del Bloque Nacional apareció abandonado en el cementerio de la Almudena

JULIO 14.- Desde las primeras horas de la mañana de hoy comenzó a circular en Madrid, de modo insistente, el sensacional rumor de que el ilustre ex ministro don José Calvo Sotelo había sido secuestrado.

Eran las tres y media de la madru-

gada cuando una camioneta de Asalto se detuvo ante la casa del señor Calvo Sotelo. La ocupaban varios individuos, uniformados, pertenecientes a este Cuerpo y también algunos números de la Guardia Civil. Cuando le detuvieron, don José Calvo Sotelo insis-

tió sobre su inmunidad parlamentaria y les hizo ver la ilegalidad absoluta, el proceder absurdo de esta arbitraria detención.

El cadáver del señor Calvo Sotelo apareció en el cementerio de Nuestra señora de La Almudena. ●

Represalia por el asesinato del teniente Castillo

JULIO 14.- En la noche del domingo ocurrió en Madrid un nuevo hecho sangriento, continuación de la serie de trágicas violencias por que está pasando estos días la capital de la República. Un grupo de cuatro o cinco individuos, cuando salía de su domicilio el teniente de Asalto don José del Castillo, hizo contra él una descarga, de la que le alcanzaron cuatro o cinco disparos, que le produjeron tan graves heridas que, a consecuencia de ellas, a poco de ingresar en la Casa de socorro, falleció.

El teniente Castillo tenía una personalidad muy destacada entre los elementos socialistas, y, desde luego, era un militante activo de dicho partido.

Los fascistas de Madrid le acusaban de haber sido quien, durante los sucesos ocurridos el mes de abril en la Castellana, mató de un tiro al joven Andrés Sáenz de Heredia, próximo pariente del señor Primo de Rivera. Por este motivo recibía constantes amenazas. ●

Prohibición de todas las Ligas fascistas

ABRIL 18.- El Gobierno examinó las circunstancias en que ayer se produjo el entierro del alférez de la Guardia Civil, señor De los Reyes y los incidentes graves a que dió lugar la fúnebre manifestación. El Gobierno ha tenido informes fidedignos en el sentido de que en esa manifestación hubo numerosos jefes y oficiales, a los que se sumaron extensos núcleos fascistas que no se portaron con corrección.

El Gobierno ha acordado la disolución de todas las Ligas fascistas y organizaciones de tipo análogo, que son declaradas ilegales. Se ha tomado el acuerdo de privar de sus derechos a todos los militares acogidos al retiro extraordinario de 1931 que se mezclen en actividades políticas contrarias a la paz pública y al régimen. ●

Las Ligas fascistas y organizaciones análogas han sido ilegalizadas por el Gobierno de la República

Figura 29: Article de La Vanguardia, 1936. "La policía asesina a Calvo Sotelo". Font La Vanguardia (any 1936). Pàgina 5.

La sublevación militar del 18 de julio

Estalla la Guerra Civil española

Las milicias populares y las fuerzas leales abortan el movimiento en media España

El armamento recogido en el Cuartel de la Montaña es repartido entre los milicianos en el mismo patio

JULIO 28.— Desde el viernes por la tarde, momento en que se supo que había dado comienzo la sublevación militar en Marruecos y Canarias y que existía el temor de que se extendiese a la Península, el ambiente de Madrid comenzó a enrarecerse, llenándose de presagios trágicos. Toda la noche del viernes transcurrió en gran zozobra,

pues los rumores que corrían entre la población afirmaban con gran insistencia que era inminente la sublevación de las fuerzas militares de la Península.

En esta misma situación de intranquilidad transcurrió la mañana del sábado, hasta que se tuvo noticia de haber comenzado a propagarse la suble-

vación a la Península, empezando por Sevilla, donde el general Queipo de Llano se había puesto al frente de todas las fuerzas militares, y, erigiéndose en jefe supremo, había declarado el estado de guerra.

Estas noticias determinaron al Gobierno, ante el temor que la rebelión fuese secundada en Madrid, a adoptar enérgicas medidas. Todas las fuerzas de la Guardia Civil fueron sacadas de sus cuarteles y distribuidas estratégicamente. También se dió orden de constituir unas Milicias ciudadanas, tomando como base de ellas, el ofrecimiento hecho por las Milicias socialistas y comunistas. El Gobierno sacó de los diversos depósitos de los Cuerpos de Seguridad y Guardia Civil, unos cinco mil fusiles, que puso a disposición de dichas Milicias.

Hacia el mediodía del domingo el Gobierno tuvo noticias de que las fuerzas militares de Madrid estaban a punto de sublevarse. Las Milicias sitiaron y asaltaron el cuartel de la Montaña. La lucha en el interior del cuartel fue sangrienta. Murieron numerosos oficiales y cadetes, así como cientos de fascistas que se habían unido a los militares sublevados. ●

División de España tras la sublevación militar del 18 de julio

RUMORES

La insurrección se extiende

Los falangistas saludan al estilo fascista en las calles de Pamplona

JULIO 28.— La madrugada del domingo fue de extraordinaria inquietud. Durante ella, se tuvo noticia de que la sublevación tomaba fuerza en Valladolid, Pamplona y Zaragoza. Por otra parte, se confirmó que el

general Sanjujo había muerto en un accidente de aviación cuando venía desde Lisboa en dirección a España.

Un hidroavión trasladará al general Franco, jefe de la sublevación en Canarias, a la Península. ●

Figura 30: Article de La Vanguardia, 1936. "Estalla la Guerra Civil Española". La Vanguardia (any 1936). Pàgina 6.

1936

POLÍTICA

Guerra civil

LA VANGUARDIA del siglo XX 9

Madrid resiste ante la fuerte ofensiva nacional

El pueblo participa en la defensa

OCTUBRE 27.—El domingo recorrieron las calles nutridas manifestaciones demostrativas del enorme y encendido espíritu bélico que anima al proletariado madrileño.

Los sindicatos madrileños pusieron en práctica la orden de instrucción militar. Más de diez mil ciudadanos se ejercitaban en el manejo de las armas y de las demás enseñanzas militares consideradas imprescindibles por el mando. Asimismo, los trenes salieron abarrotados de antifascistas para los lugares señalados de antemano para las obras de fortificación. Fue tal la muchedumbre que acudió, que hubo de organizarse la cosa de forma que todos pudieran rendir un trabajo, pues no había herramientas para todos.

Por la noche, al regresar, se organizaron diversas manifestaciones que recorrieron las calles más céntricas llevando en cabeza diversas banderas. Algunas de estas manifestaciones llevaban incluso bandas de música y al-

tavoces que recogían composiciones proletarias. El público que había en las grandes avenidas aplaudió a estos defensores de Madrid, y en algunos momentos se mezcló con ellos y les ayudó a llevar las herramientas.

NOVIEMBRE 10.—Anoche, ante el micrófono de la Generalidad, el presidente Luis Companys dirigió la siguiente alocución: "Madrileños, os habla Luis Companys, presidente de la Generalidad —os habla vuestro hermano—. Los rebeldes están en las puertas de la capital de la República, y vosotros las defendéis. En este importantísimo trance de una guerra que señala la hora decisiva de la grandeza de España, los ciudadanos de la capital de la República deben dar, están dando y darán ejemplo de resolución, de disciplina y de enardecido coraje y de auténtico heroísmo. Vosotros, valientes madrileños, ¡adelante! Cataluña os ha enviado refuerzos y os ama y os admira. ¡Madrid! ¡Madrid! ¡Viva la Libertad!"

"Cataluña os ha enviado refuerzos y os ama y os admira"
(Lluís Companys)

DEFENSAR MADRID ES DEFENSAR CATALUNYA

Cartel para reclutar voluntarios para la defensa de Madrid

El Alcázar de Toledo no se rinde

AGOSTO 23.— Han llegado a Madrid varios soldados de los que han logrado fugarse del Alcázar de Toledo, donde les vigilaban cuidadosamente los oficiales y la Guardia civil rebelde. Con palabras sinceras y emocionadas han narrado su terrible odisea y la trágica situación en que se encuentran los sitiados de Toledo.

"Hay unas mil novecientas personas en el interior del Alcázar, entre rebeldes, soldados, mujeres, niños y ancianos. Hay cuatro compañías de la Guardia civil, haciendo un total aproximado de seiscientos números; unos doscientos fascistas, seis cadetes, más de doscientos jefes y soldados... La comida es más que mala. No tienen luz eléctrica. El agua es pésima y ya hay algunas epidemias."

Las fuerzas leales atacan el Alcázar de Toledo, donde se han refugiado guardias civiles y militares rebeldes

Figura 31: Article de La Vanguardia, 1936. "Madrid resiste ante la fuerte ofensiva nacional". La Vanguardia (any 1936). Pàgina 9.

1938

POLÍTICA

LA VANGUARDIA del siglo XX 5

Guerra Civil

Acaba la sangrienta batalla del Ebro

Las tropas populares se han replegado a sus posiciones originales del mes de julio

NOVIEMBRE 17.— El Ministerio de Defensa Nacional ha facilitado hoy la siguiente nota: "El Alto mando del Ejército de la República, a los cuatro meses aproximadamente, de iniciada la batalla del Ebro, ha dispuesto que nuestras fuerzas se replieguen a sus primitivas posiciones del 25 de julio. Con este motivo el Gobierno de la República estima conveniente informar a la opinión española de que, en la historia de nuestra guerra, la batalla desarrollada en el Ebro perdurará como uno de los episodios más gloriosos y más eficaces, en el orden militar y en el político, realizados por el Ejército de la República".

"Esta operación consta de tres periodos. El primero de iniciativa de nuestras fuerzas, que atravesaron el Ebro, con una técnica magistral, que causó la admiración del mundo entero. En el plazo de 48 horas fue conquistada una extensa zona de unos 600 kilómetros cuadrados. Seriamente amenazada por retaguardia la masa de maniobra de las tropas invasoras que pretendían tomar Sagunto y Valencia, tuvo el ejército enemigo que volverse y reaccionar, concentrando y multiplicando sus medios materiales para detener el empuje de los soldados de la República".

Segunda y tercera fase

"El segundo periodo fue el del mantenimiento de las posiciones de la orilla derecha del río. La ofensiva enemiga fue absorbida. No ya la de Levante sino la intencionada facciosa so-

Las brigadas de potoneros han tenido un papel básico para permitir el paso de los soldados por el río

bre Almadén, codiciado extraordinariamente por los invasores. Divisiones enteras, ávidas de ganar las cumbres de Pandols, Caballs y Lavall de la Torre se estrellaron contra el heroísmo de los que defendían nuestra independencia. Siete contraofensivas potentes resistieron nuestras fuerzas, cada una superando a las an-

teriores en derroche de material alemán e italiano. La diversión estratégica que representaba la operación, fue prevista para un tiempo no mayor de un mes. Por eso resulta realmente asombroso el espacio de cuatro meses empleado en el des-

gaste del enemigo.

"La tenacidad violenta de los inva-

sores y facciosos para reintegrarnos a la margen izquierda les ha costado unas 80.000 bajas, 214 aviones italo-germanos derribados y un amplio periodo de tiempo ganado para la República que ha seguido la reorganización de sus elementos de resistencia.

"El tercer periodo de la operación, exactamente previsto por el Alto mando, o sea el del repliegue a la base de partida de la margen izquierda, se ha realizado ordenadamente, sin pérdida por nuestra parte de hombres ni material. Luchar con un río como el Ebro a la espalda durante cerca de cuatro meses, no es una empresa al alcance de cualquier ejército.

"Por razones de urgencia política, el enemigo acumuló para la séptima contraofensiva tal cantidad de elementos, tal superabundancia de aviación, de artillería y pertrechos, facilitados por sus empresarios extranjeros, que el Mando republicano estimó cumplida la finalidad táctica y no quiso arriesgar nuestra fuerza en la zona derecha del Ebro, dando orden para rebasarlo. También en el repliegue hemos mantenido la iniciativa.

"Las tres fases de la batalla son hechos positivos para nuestra Causa. Hoy, nuestro Ejército conserva posiciones de alto valor, desde las que continuará frustrando los planes del enemigo".

El Gobierno establece las bajas de los franquistas en 80.000 hombres

Fuerzas republicanas avanzan con la bayoneta calada durante una ofensiva realizada en el mes de septiembre

Figura 32: Article de La Vanguardia, 1938. "Acaba la sangrienta batalla del Ebro". La Vanguardia (any 1938). Pàgina 5.

Los bombardeos aéreos de los nacionales masacran Barcelona

La aviación franquista provoca un millar de muertos en un solo día de ataques

Los bombardeos han destruido numerosos edificios e infraestructuras en casi todas las calles de Barcelona

FEBRERO 1.—La aviación facciosa realizó ayer un doble bombardeo sobre Barcelona. La primera de sus fases se desarrolló minutos después de las nueve, hora a la cual seis aparatos, divididos en dos patrullas, procedentes de Mallorca, dejaron un reguero de bombas sobre puntos céntricos de la capital. A las once veinte, nueve aviones de la misma procedencia, repitieron la agresión, también sobre sitios de la ciudad muy densamente poblados, derrumbando algunas viviendas.

Las cifras de víctimas computadas son 153 muertos, figurando entre ellos 47 niños, y 108 heridos, 63 hombres y 45 mujeres.

Durante la segunda agresión el fuego de la artillería antiaérea consiguió derribar uno de los aparatos de la primera patrulla, el cual se hundió en el mar a doce millas de la costa.

MARZO 13.—Sin que pueda justificarse como respuesta a actos nuestros de la misma naturaleza, la aviación facciosa, que, formada por aparatos italianos y alemanes, tiene sus bases en la isla de Mallorca, realizó ayer

sobre Barcelona furiosos bombardeos que ocasionaron un millar de víctimas y destruyeron gran número de edificios. En todos estos bombardeos se buscó la parte más densamente poblada de la capital y sobre ella fueron arrojadas bombas de enorme potencia. Las defensas antiaéreas abatieron un aparato.

Esta jornada es en la que la aviación facciosa ha causado mayor mortandad desde que, a poco de iniciarse la guerra, comenzó a sus criminales agresiones contra ciudades abiertas.

Una de las bombas, que estalló en medio de la calle, mató a casi todas las personas que formaban cola en una parada del tranvía; otro de los artefactos alcanzó, incendiándolo, a un autobús lleno de viajeros, pereciendo despedazados o carbonizados todos ellos.

Las agresiones que comenzaron por la noche a las diez, duraron en su primer periodo más de tres horas, en las cuales el bombardeo fue casi ininterrumpido y se repitieron unas horas más tarde por la mañana. ●

Una bomba mató a casi todas las personas que había en una parada de tranvía

La toma de Lleida ha estado precedida de unos intensos bombardeos

ANÁLISIS

Evacuación de Lleida

ABRIL 5.—Desde el amanecer, el enemigo actuó intensísimamente, con artillería de todos los calibres, sobre el casco de la ciudad de Lérida y posiciones inmediatas. La infantería rebelde realizó diferentes ataques, logrando avanzar ligeramente su línea en los alrededores de la capital. La aviación facciosa huyendo al presentarse nuestros aparatos.

Durante la noche, el enemigo, mediante furiosos ataques logró infiltrarse en Lérida por el S.O., llegando a las primeras casas de la capital y la estación. Se dispuso de la evacuación de la ciudad, estableciéndose posiciones defensivas en las cercanías. ●

Figura 33: Article de La Vanguardia, 1938. "Los bombardeos aéreos de los nacionales masacran Barcelona". La Vanguardia (any 1938). Pàgina 6.

1938

POLÍTICA
Guerra Civil

LA VANGUARDIA del siglo XX 7

Los republicanos pierden Teruel

El Ejército Popular deja la ciudad tras habérsela tomado a las tropas franquistas

ENERO 9.—A las dos de la tarde, el general Rojo ha comunicado al ministro de Defensa nacional que las tropas rebeldes de los facciosos, que en Teruel continuaban resistiendo dentro del convento de Santa Clara, se han rendido, habiendo comenzado a evacuar las mismas. Suprimido este último foco de rebeldía, la ciudad queda por entero en poder de la República. La cifra de rendidos militares es un centenar de jefes y oficiales y más de dos mil quinientos soldados. Se han entregado además unas tres mil personas civiles, entre ellas el obispo.

FEBRERO 27.—El Ministerio de Defensa Nacional republicano ha facilitado la siguiente nota: "La situación creada alrededor de la plaza de Teruel tras un ataque de aviación y artillería enemigas, se resolvió en la jornada de ayer desfavorablemente para nuestras armas. ●

Tanques de la República atacan la plaza de toros de Teruel, donde los nacionales se hicieron fuertes

---

Abastecer a la población civil, objetivo de guerra

El Gobierno controlará ahora la distribución de alimentos en Cataluña

ENERO 13.—Desde el pasado domingo corresponde al Gobierno de la República, a través de los órganos competentes creados para este fin, la solución del problema de los abastecimientos de Cataluña, que hasta ese día venía corriendo a cargo del Consejo de la Generalidad. Las exigencias urgentísimas y dramáticas de la guerra nos han hecho sentir en progresión ascendente la necesidad de unificar estas actividades.

No se puede permitir que mientras la escasez amarga la vida de muchos hogares, haya en otros abundancia de alimentos. La guerra impone restricciones, pero, éstas para que sean legítimas y se acepten de buen grado, han de recaer en todos los ciudadanos por igual. ●

Figura 34: Article de La Vanguardia, 1938. "Los republicanos pierden Teruel". La Vanguardia (any 1938). Pàgina 7.

1939

POLÍTICA

LA VANGUARDIA del siglo XX 7

Final de la guerra

Disolución del Gobierno republicano

Negrín y Álvarez del Vayo se han refugiado en Francia, donde llegaron en avión

Los soldados republicanos se repliegan sobre sus posiciones retirándose hacia la frontera de Francia

MARZO 7.—El "gobierno" de Negrín ha dimitido en pleno. La dimisión fue transmitida a Martínez Barrio telefónicamente desde la provincia de Alicante. Negrín y Álvarez Vayo se han refugiado en Francia, donde han llegado en aeroplano a las cinco y media de la tarde.

El domicilio central del partido comunista así como el de las organizaciones filiales de la tercera internacional en Madrid han sido clausurados por las fuerzas militares que se hicieron cargo de toda la documentación.

Habla Besteiro

El socialista Julián Besteiro habló ante el micrófono de Radio Nacional y dijo que "después de la batalla del Ebro, los Ejércitos Nacionales ocuparon Cataluña y el Gobierno republicano marchó al territorio francés". Besteiro continuó en su alocución: "Cuando el Gobierno volvió a esta zona, carecía de toda autoridad moral y legal". Besteiro terminó acusando a Negrín de "sumisión ciega a los poderes extranjeros". ●

Gran desfile militar por la victoria

MAYO 21.— Después del desfile de los Ejércitos ante Franco, el Caudillo ha ido a depositar su espada victoriosa ante el Dios de los Ejércitos. La ceremonia de ayer en la majestática iglesia de Santa Bárbara, de Madrid, tiene una clara unión de Hispanidad. Anteayer, en la Castellana, se dio al César lo que era del César: homenaje de pleitesía por la Victoria que ganó su espada. Y fue el César quien ofrendó a Dios lo que a Dios es debido.

El paso del Generalísimo por las calles del tránsito hacia el indicado lugar es lo que ha motivado las constantes manifestaciones populares y puede decirse que durante toda la mañana los gritos de "Franco, Franco, Franco" no han cesado. El público se agolpaba en las calles teniendo que ser contenido materialmente por la cadena de las fuerzas militares encargadas de cubrir la carrera. ●

Franco, junto al general Saliquet, saluda a la multitud tras el solemne desfile de las tropas del Ejército

Figura 35: Article de La Vanguardia, 1939. "Disolución del Gobierno republicano". La Vanguardia (any 1939). Pàgina 7.

Los refugiados huyen hacia La Junquera ante el avance nacional

El Gobierno negocia con Francia la evacuación de 160.000 refugiados en Perpiñán

Una fila interminable de personas a pie y de vehículos se extiende desde Figueras hasta La Junquera

ENERO 30— Según comunican de la cercana población de La Junquera, en la frontera española ha aumentado el flujo de refugiados, que salen huidos ante el avance de los ejércitos nacionalistas por tierras de Cataluña. Una fila interminable de vehículos de todas clases, se extiende entre Figueras y La Junquera. En ellos van acomodadas como mejor pueden personas de todas clases y edades, especialmente mujeres, niños y hombres de avanzada edad.

Esta mañana, circula por la carretera, en demanda de la frontera, un verdadero río constituido por personas que llevan a cuestas su pobre ajuar y los más diversos objetos. Este río humano ocupa varios kilómetros de extensión. Avanzan penosamente dentro del desorden mayor que se pueda imaginar.

Circula por la carretera un verdadero río de personas cargadas de enseres

Las noticias recibidas dan cuenta de que el Gobierno marxista intenta construir una línea de defensa al sur de Gerona, para efectuar gestiones cerca del Gobierno francés para la evacuación a Francia de varios millares de dirigidos comunistas. Se trata de que autorice la entrada en Francia de 160.000 refugiados.

Las noticias que llegan de Figueras y Gerona coinciden en afirmar que ha aumentado más la confusión reinante en la pequeña zona roja que queda en Cataluña. Todos los cafés, cines y salas de espectáculos han sido convertidos en lugares de albergue. Los ministerios de Defensa Nacional, Presidencia del Consejo y ministerio de Estado, así como algún otro "departamento ministerial" han podido ser instalados con más o menos dificultades. ●

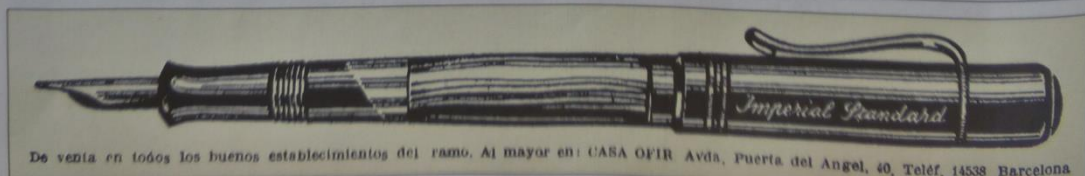

Figura 36: Article de La Vanguardia, 1939. "Los republicanos huyen hacia la Junquera ante el avance nacional". La Vanguardia (any 1939). Pàgina 8.

7. 3. Annex 3: Miquel Batet Sau

AYUNTAMIENTO NACIONAL DE BORDILS

Relación nominal de los individuos de este término municipal que se consideran DESAFECTOS a nuestro Glorioso Movimiento Nacional, con expresión de la situación económica de cada uno.

Nombres y apellidos	Hecho delictivo	Situación económica.
1 José Aliu Maurici	Desafecto y comprometido con el Ayuntamiento rojo y Comité, a los que sirvió de chofer.	propietario.
2 Miguel Batet Sau	Desafecto	Buena
3 Juan Brugués Estañol	id.	propietario
4 Juan Capdeferro Colom	id.	Mala
5 Francisco Comas Colomar	Desafecto y cortador de plantas.	propietario
6 José Comas Negre	Desafecto y salió con arma.	Regular
7 Principio Escura Quintana	Desafecto, en cuyo domicilio se reunían los rojos.	Regular
8 Juan Espígol Aubó	Desafecto destacado y miliciano	Buena
9 Esteban Estragó Melesí	Desafecto destacado	propietario
10 Manuel Escura Quintana	Desafecto	Regular
11 José Freixas Masó	Desafecto destacado	Mala
12 Francisco Freixas Masó	id. id.	propietario
13 Juan Freixas Sagrera	Desafecto destacado y miliciano	Mala
14 Antonio García Pons	Desafecto destacado	Mala
15 Narciso Gestas Quintana	Desafecto y miliciano	propietario
16 José Guixeras Almar	Desafecto destacado, miliciano y autor de innumerables servicios con arma.	Mala
17 José Matamala Bosch	Desafecto	Buena
18 José Moret Soler	Desafecto destacado y gran simpatizante de los rojos.	regular
19 Abdón Massot Canals	Desafecto	Mala
20 Juan Olivé Martí	Desafecto destacado	propietario
21 José Puig Fàbregas	Desafecto	id.

Figura 37: Figura 27: Individus considerats "Desafectos" per l'Ajuntament Nacional de Bordils. Nº 2 a la llista: Miquel Batet i Sau. Font Arxiu Històric de Girona.

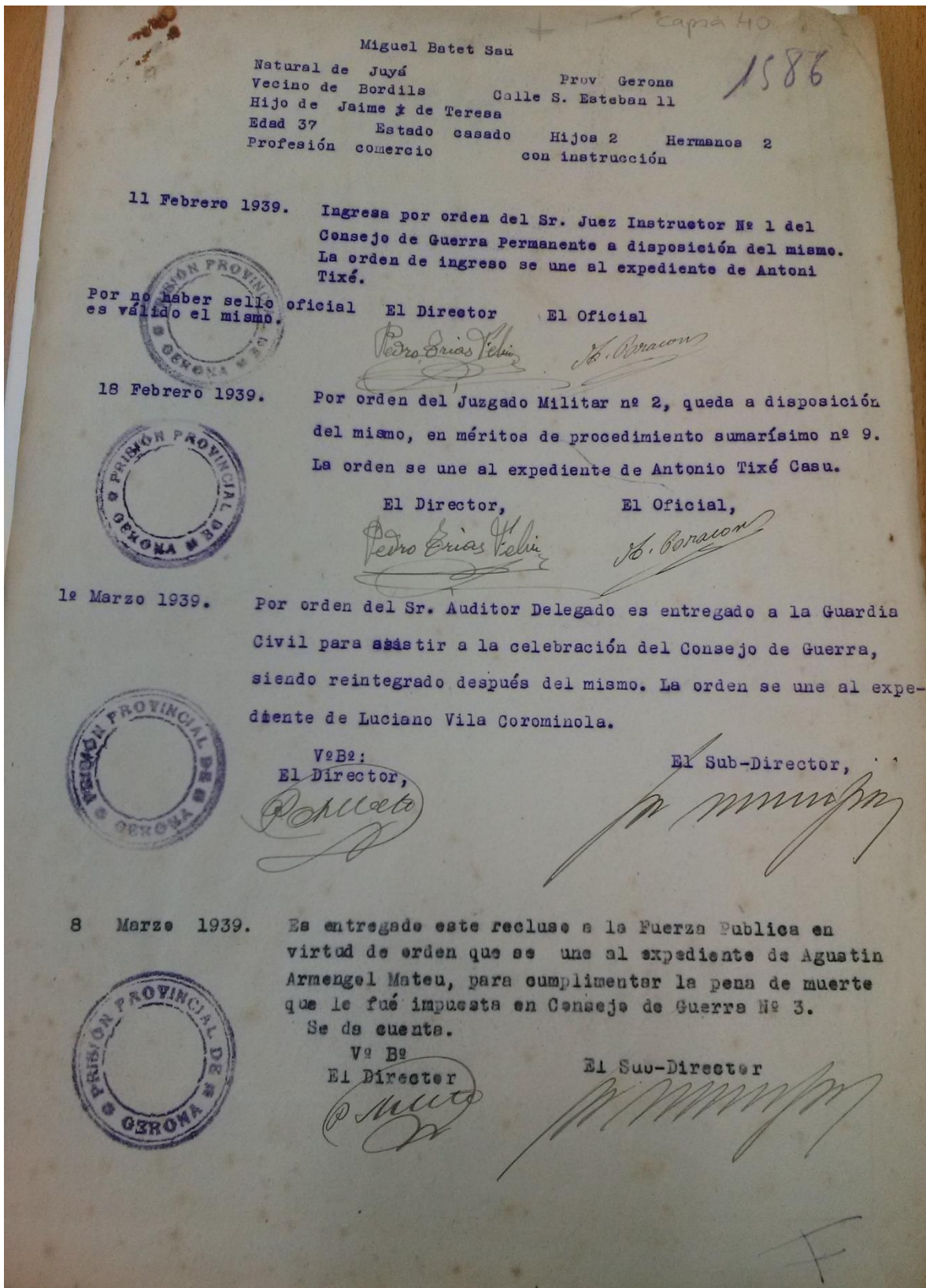

Figura 38: Figura 28: Seguiment del sumaríssim de Miquel Batet i Sau. Font Arxiu Històric de Girona.

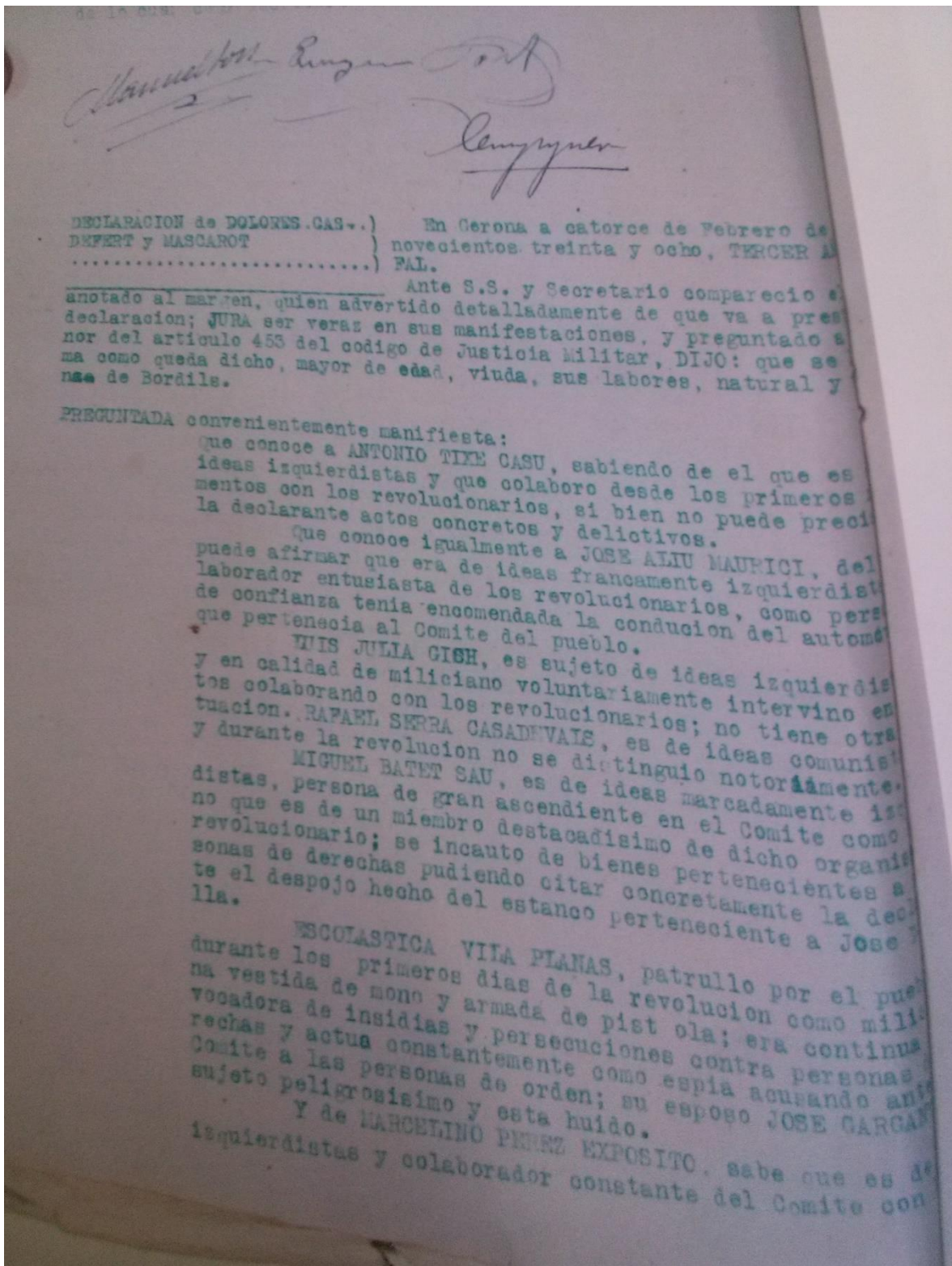

Figura 39: Figura 29: Descripció de Miquel Batet i Sau i altres segons Dolores Casdefert i Mascarot. (3ra descripció començant per dalt). Font Arxiu Històric de Girona.

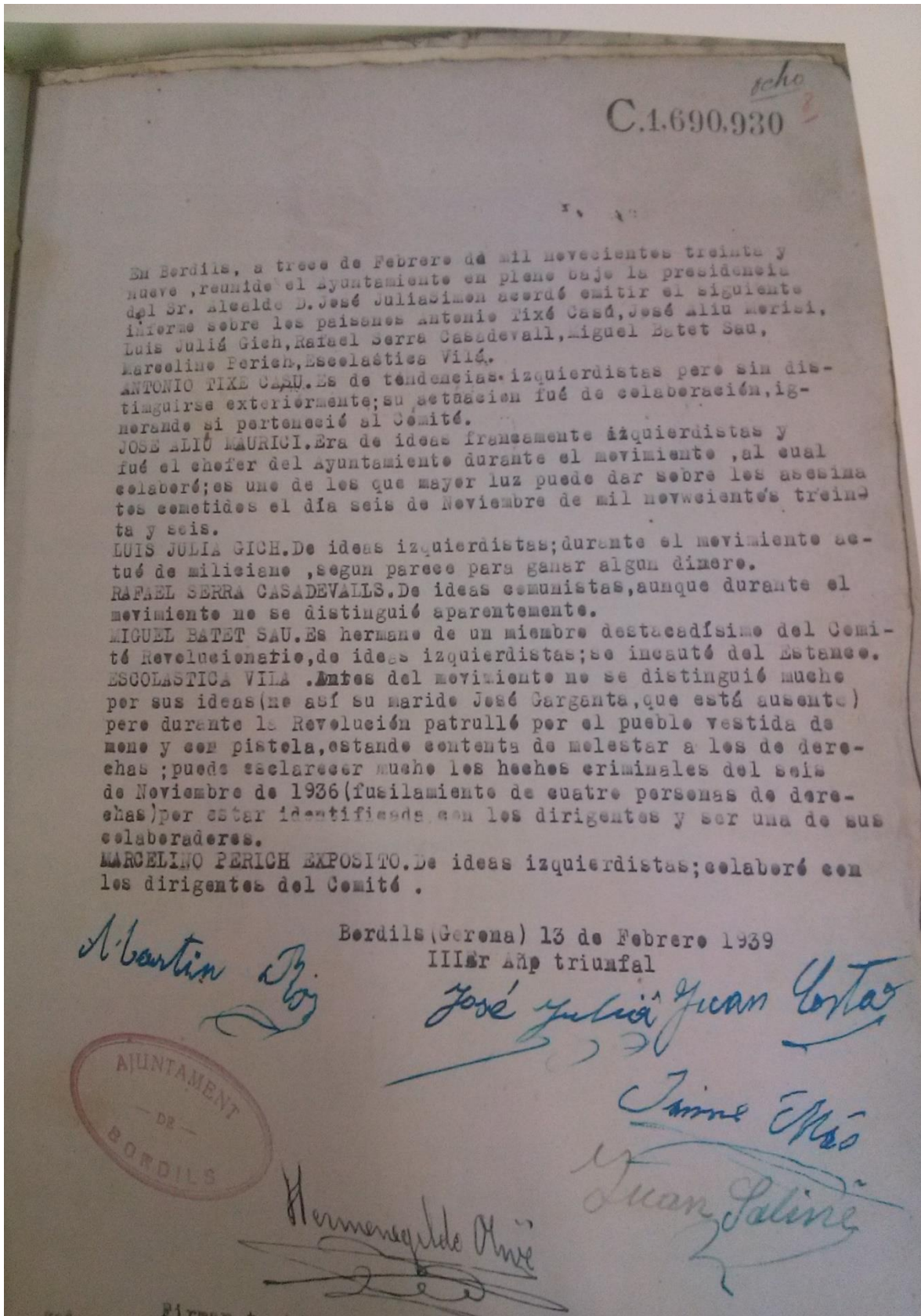

Figura 40: Figura 30: Descripción de Miquel Batet i Sau i altres segons l'alcalde José Juliá Simen. (4ª descripción comenzando por arriba). Fuente Archivo Histórico de Girona.

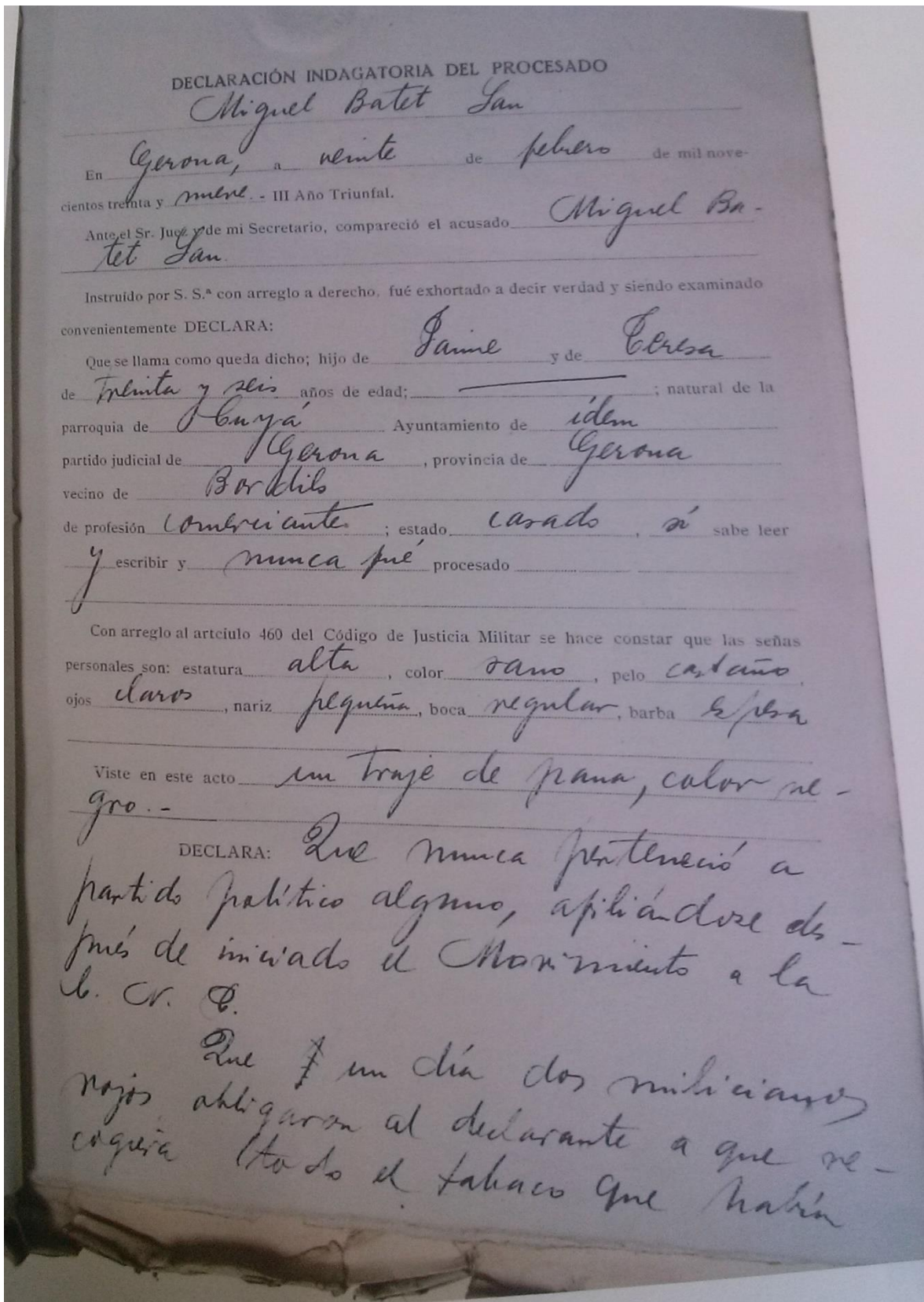

Figura 41: Figura 31: Acta del consell de guerra de Miquel Batet i Sau. (Part 1) Font Arxiu Històric de Girona.

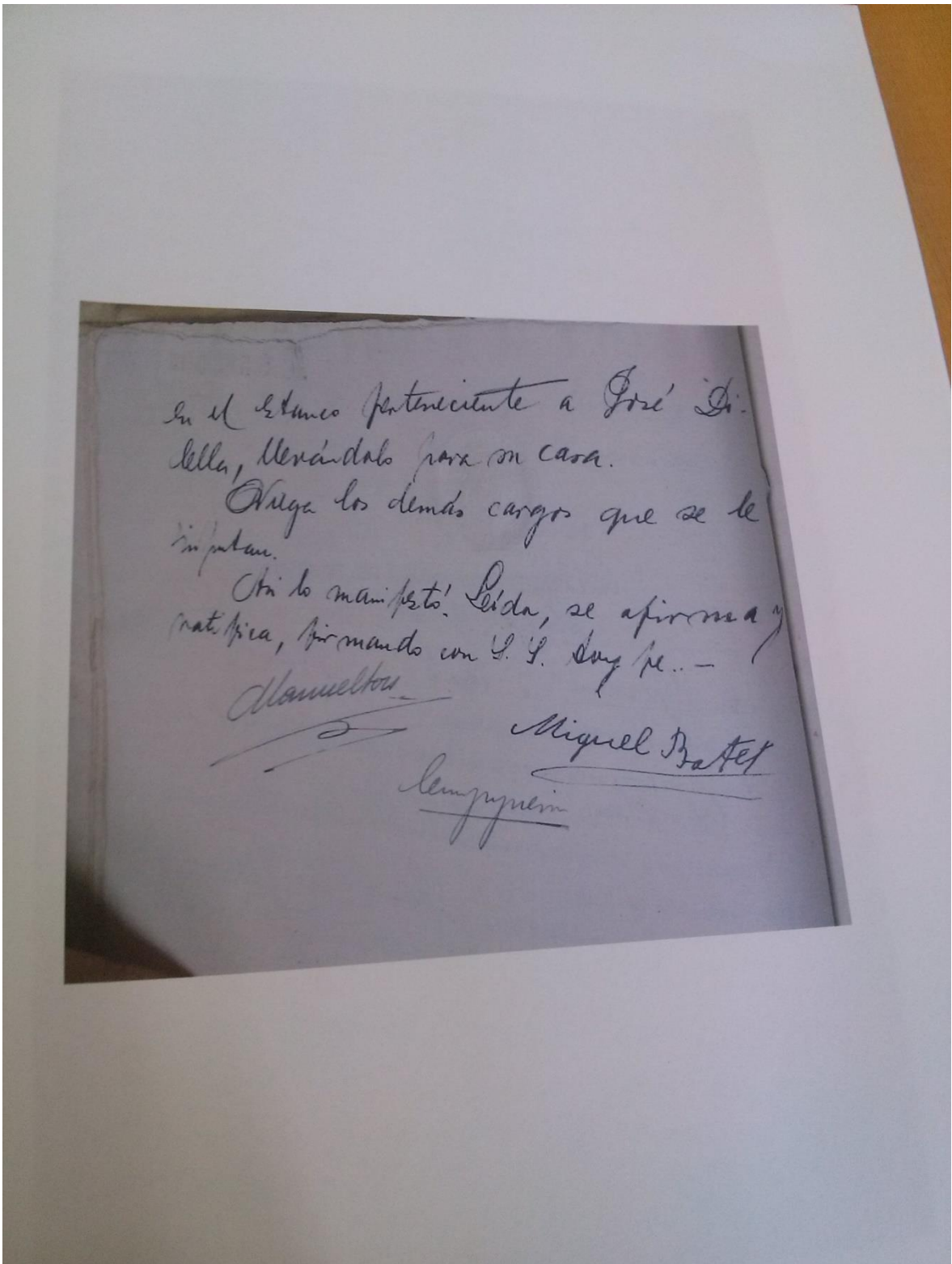

Figura 42: Acta del consell de guerra de Miquel Batet i Sau. (Part 2) Font Arxiu Històric de Girona.

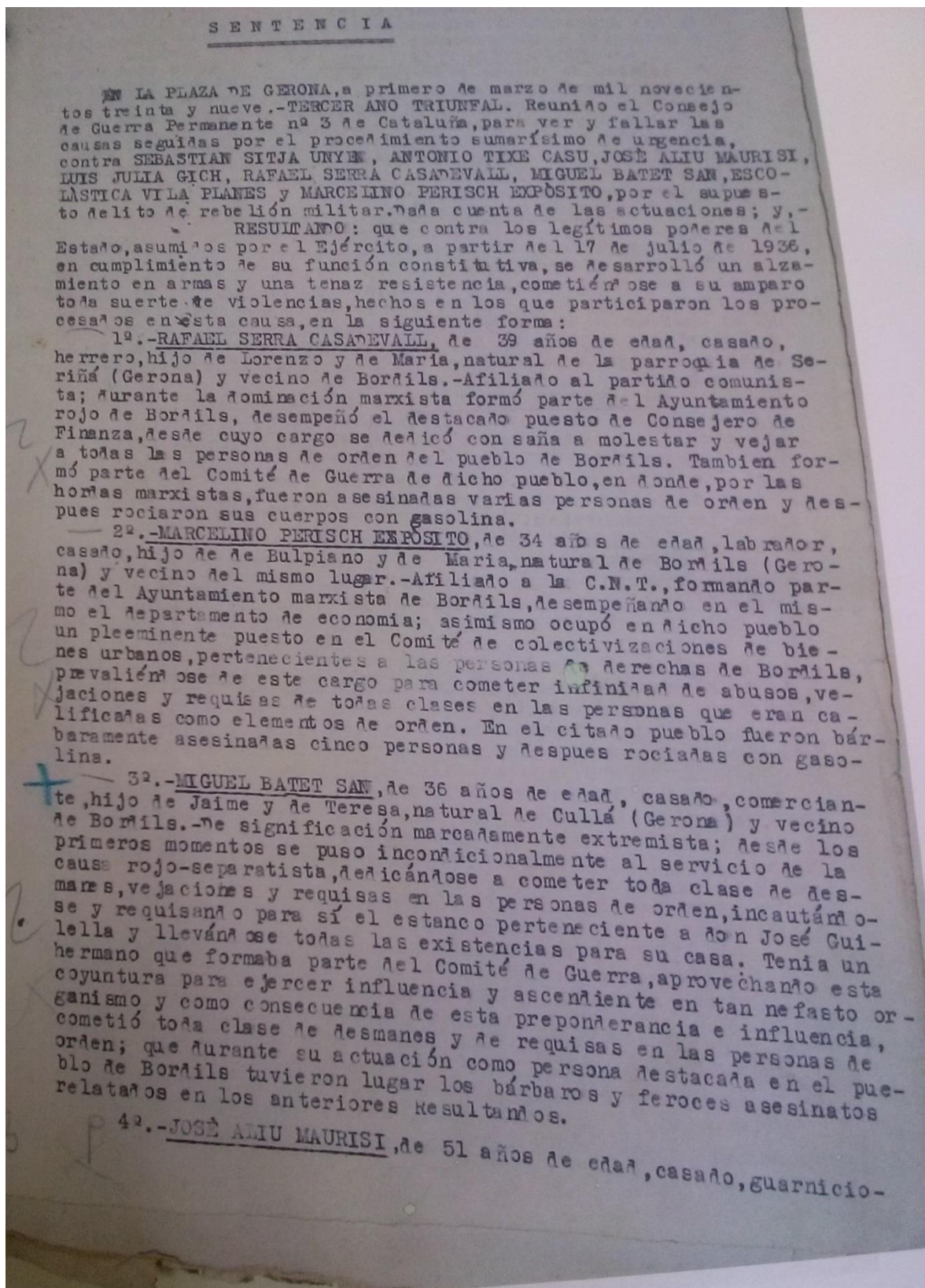

Figura 43: Document de la sentència de Miquel Batet i Sau i altres. (descripció nº 3) Font Arxiu Històric de Girona.

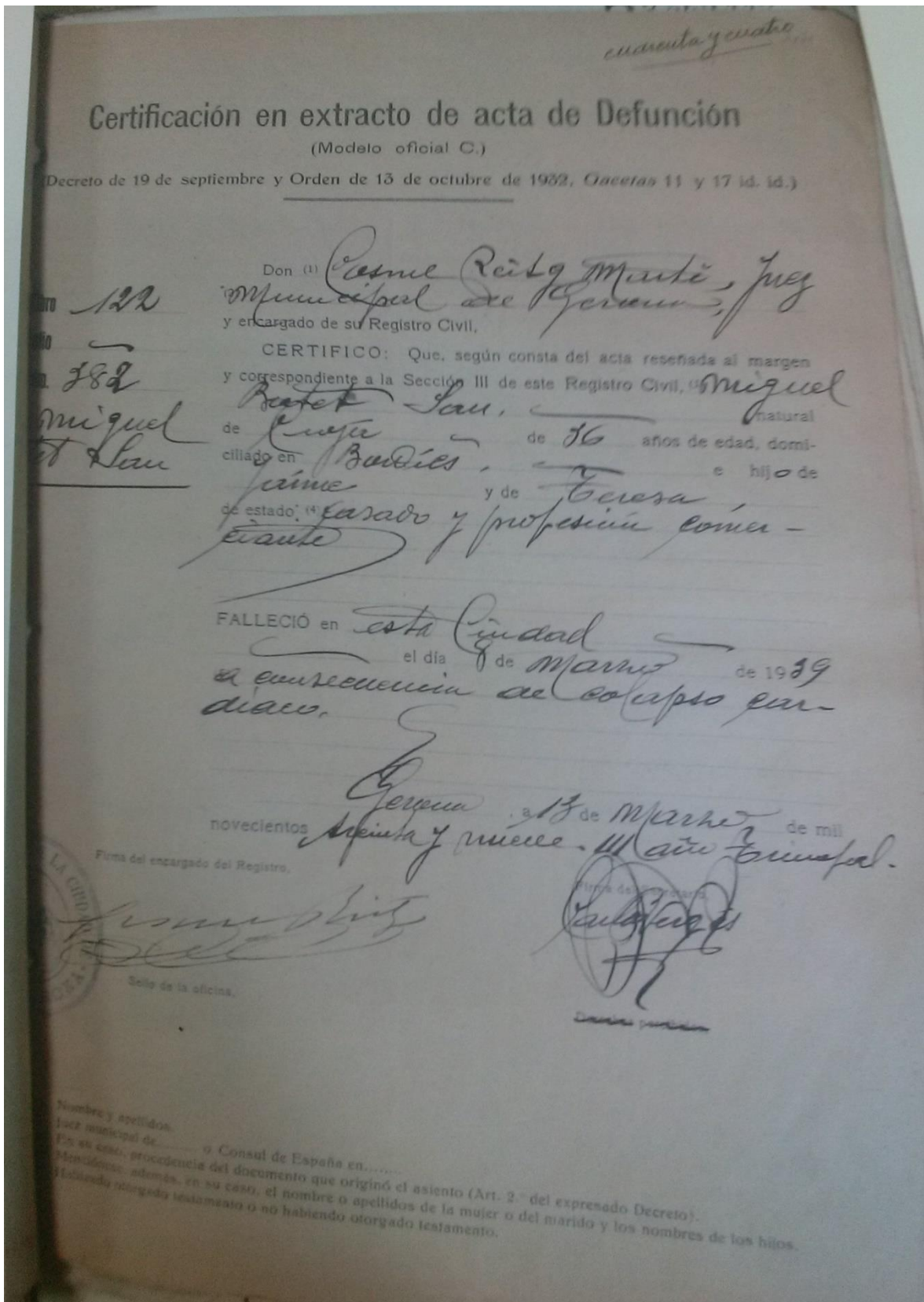

Figura 44: Certificat de l'acta de defunció de Miquel Batet i Sau. Font Arxiu Històric de Girona.

ACTA DE CELEBRACIÓN DEL CONSEJO DE GUERRA (48626)

En la plaza de Gerona, a primero de marzo de mil novecientos treinta y nueve, Tercer Tribunal, reunido, en el Salón de Actos de la audiencia provincial, el Consejo de Guerra firmante número 3 de Barcelona, para ver y fallar las causas acumuladas, seguidas por el procedimiento sumarísimo de urgencia, contra Sebastián Sitjá Urjes, Antonio Tixé Casú, José Aliu Mauriel, Luís Juliá Gich, Rafael Serra Casadevall, Miguel Batet Sau, Escolástica Vila Planas, y Marcelino Perich Expósito, todos los cuales asisten al Consejo.

Dada cuenta de las actuaciones, siguiendo el procedimiento, por mí el Secretario, se concedió por el mismo la palabra al Señor Fiscal, quién después de hacer un detenido examen de los hechos y actuaciones sumariales, calificó los hechos como constitutivos de los delitos; uno de adhesión y rebelión militar, que aparece en el artículo E3Ty penado en el párrafo 2º del 238, ambos del Código de Justicia Militar y otro de auxilio para cometer la rebelión militar, que dine y sanciona el artículo 240 del propio Cuerpo legal, y termina pidiendo para los procesados Sebastián Sitjá, Antonio Tixé i José Aliu, la pena de reclusión temporal, en su mínima extensión a los dos primeros y la máxima para el último, por concurrir la circunstancia agravante de perversión que recoge el artículo 172, en relación con el 1T2 del mencionado Código de Justicia Militar, y en cuanto a los demás procesados, se imponga la pena de MUERTE, por concurrir igualmente tales circunstancias de perversidad, por significancia actuación, en favor de la causa roja, y por la transcendencia que tuvieron por hechos realizados, a excepción de la Escolástica Vila, para quien interesa se imponga la pena de Exclusión perpetua.

Seguidamente, el Señor Presidente, concedió la palabra al defensor, quien manifiesta que aun cuando todos los procesados son de ideología extremista, no eran de lo más destacados, y si realizaron los hechos que aparecen en el sumario, fue debido a que para ello los obligaron los cabecillas rojos, terminando suplicando se les imponga la pena en grado inferior a la exigida por el Ministerio Fiscal.

El Señor Presidente, pregunta acto seguido, a los procesados, si tienen algo que alegar en su descargo, manifestando todos ellos, y separadamente, que no son ciertos los hechos a los mismos atribuidos, haciendo además, otras alegaciones sin interés.

Con lo cual se dio por terminado el acto, quedando en Consejo reunido en sesión secreta para deliberar y dictar sentencia, y extendiéndose la presente acta con el visto bueno del Señor Presidente de este Consejo. El Secretario, doy fe.-

Figura 45: Acta de celebració del Consell de Guerra (48626). Acta de Miquel Batet Sau. Font Arxiu Històric de Girona.

7. 4. Annex 4: Tomàs Batet Sau

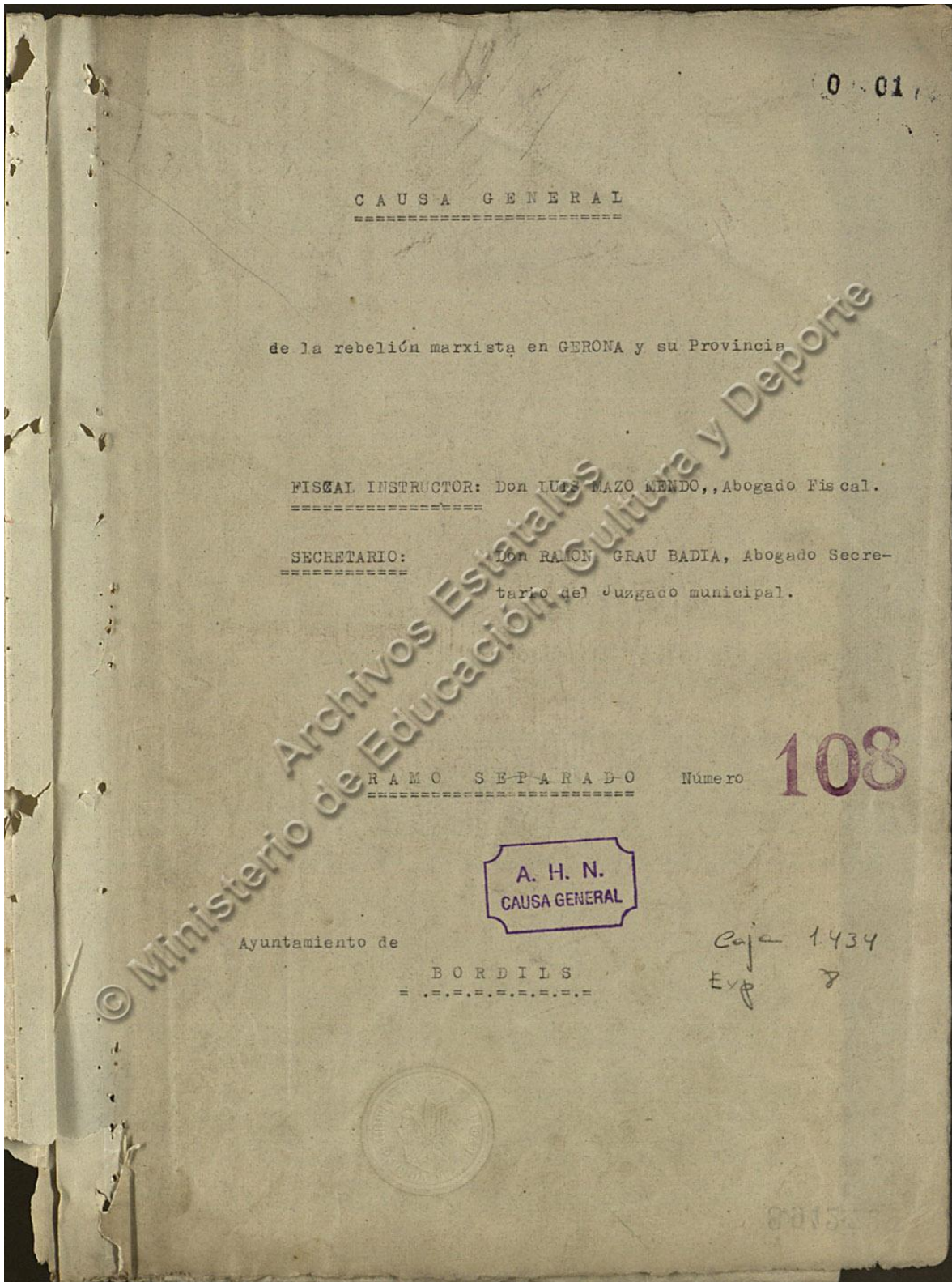

Figura 46: Portada de la Branca separada de la rebel·lió marxista a Girona i província. Font portal digital PARES.

9.025.706

0 05

ESTADO NUMERO 1

Ayuntamiento de Bardis
Partido judicial de Yarum

RELACION de personas residentes en este término municipal, que durante la dominación roja fueron muertas violentamente o desaparecieron y se crea fueran asesinadas

Nombre y apellidos de la víctima	Años de edad	Profesión	Filiación política y cargos públicos que había desempeñado	Fecha de su muerte o desaparición	Si fue encontrado su cadáver, en que sitio y clase de heridas que presentaba	Si se sospecha de su participación en el crimen	Personas sospechosas de participación en el crimen	Si perdura actual
<u>Pedro Batet Mas</u>	<u>55</u>	<u>carretero</u>	<u>ninguna</u>	<u>2-9-1936</u>	<u>Carrotera de ferrocarril a Calamag y otros denominados "cuerpo" del término municipal de Bardis. Esta ha sido totalmente destruido y sus restos encontrados en el mes de febrero.</u>	<u>si</u>	<u>Según rumores de la mayoría del pueblo se sospecha participación en el crimen <u>Juan Batet Mas, José María Olivera, Pedro Estrada Melé, José María Estrada, José Víctor de Bardis.</u></u>	<u>de ip-mora</u>
<u>José Batrago Romay</u>	<u>33</u>	<u>agricultor</u>	<u>Filiado a la L.E.D.A. había desempeñado cargo de concejal de este Ayuntamiento, representando los derechos.</u>	<u>6-11-1936</u>	<u>En el término municipal de Bardis. No se pueden precisar qué clase de heridas por haberse consumado en el mes de junio de 1929, de que rumores han quedado vivos.</u>	<u>si</u>	<u>El Comité formado Pedro Estrada, Juan Batet Mas, Esteban Olivé Estrada, Maciá José Olivera, Manuel Esteban, Juan Batet Romay, José María Olivera, José Víctor de Bardis, Salvador Batet, etc. etc.</u>	<u>de ip-mora</u>
<u>José Olivé Martí</u>	<u>65</u>	<u>agricultor</u>	<u>Filiación, ninguna. Había desempeñado los cargos de concejal de este Ayuntamiento, representando los derechos.</u>	<u>6-11-1936</u>	<u>En el término municipal de Bardis. No se pueden precisar qué clase de heridas por haberse consumado en el mes de junio de 1929.</u>	<u>si</u>	<u>Se supone los que forman el Comité revolucionario, compuesto de Pedro Estrada, Juan Batet, Esteban Olivé Estrada, Maciá José, etc. etc., José Víctor de Bardis.</u>	<u>de ip-mora</u>

Manolo Linares

Figura 47: Partida judicial on Tomàs Batet apareix com a sospitós. Part 1. Font: portal digital PARES.

9.025.709

0 06

ESTADO NUMERO 1

Ayuntamiento de Bardis
Partido judicial de Yarum

RELACION de personas residentes en este término municipal, que durante la dominación roja fueron muertas violentamente o desaparecieron y se crea fueran asesinadas

Nombre y apellidos de la víctima	Años de edad	Profesión	Filiación política y cargos públicos que había desempeñado	Fecha de su muerte o desaparición	Si fue encontrado su cadáver, en que sitio y clase de heridas que presentaba	Si se sospecha de su participación en el crimen	Personas sospechosas de participación en el crimen	Si perdura actual
<u>Juan José Bauspuy</u>	<u>74</u>	<u>comercio</u>	<u>Filiado a la L.E.D.A. y había desempeñado el cargo de concejal, representando a los derechos. Fue jefe de la república local.</u>	<u>6-11-1936</u>	<u>Fue encontrado en un campo de Bardis. No se pueden precisar las heridas por el tiempo transcurrido, pero según noticias fueron quemados y consumados en el mes de junio de 1929, de que rumores han quedado vivos.</u>	<u>si</u>	<u>Se sospecha a Pedro Estrada, Juan Batet, Manuel Esteban, José Víctor de Bardis, José María Olivera, Esteban Olivé Estrada, Maciá José, etc. etc., José Víctor de Bardis, Salvador Batet, etc. etc.</u>	<u>de ip-mora</u>
<u>José Lladferrera Ferré</u>	<u>54</u>	<u>albañil</u>	<u>ninguna</u>	<u>6-11-1936</u>	<u>Fue encontrado en el término municipal de Bardis. No se pueden precisar las heridas por el tiempo transcurrido, pero que todos los rumores, sobramente que los tres víctimas que fueron asesinados.</u>	<u>si</u>	<u>Se sospecha de los mismos individuos relacionados anteriormente.</u>	<u>de ip-mora</u>

Bardis, a 7 de Noviembre de mil novecientos treinta y seis.

Alcalde: Manolo Linares Secretario: José Víctor de Bardis

Figura 48: Partida judicial on Tomàs apareix com a sospitós. Part 2. Font: portal digital PARES.

3ª TERCIO (Rural) GUARDIA CIVIL. 203 Com^a. Puesto de C E L R A .

Pueblo de B O R D I L S . (Gerona). 19

CUESTIONARIO que se eleva al Ilmo. señor Fiscal de la Causa General de Barcelona-Gerona-Baleares, en cumplimiento de lo ordenado.

A).- ESTADO DE ORDEN PUBLICO en los pueblos de la demarcación, los meses precedentes al Alzamiento Nacional, especialmente a partir de las elecciones de 1936.

1^a Si ocurrieron disturbios graves o atropellos a personas y propiedades, que alteraron el orden público. Ocurrieron algunos disturbios con motivo de las elecciones y reposición de colonos a casas.

2ª Dirigentes más destacados de partidos políticos del Frente Popular, Sindicatos obreros o agrarias. Pedro Estragó Melesi, Martín Quer Gironés, Tomas Batet Sau, José Aliu Maurici, Salvador Arderiu Monicoy, Carmelo Olivé Estrago, Esteban Olivé Estrago, Marcelino Perich Exposito, Julio Quer Girones, José Moret Solés, José Matamala Bosch, Amadeo Font Batlle.

3ª Actuación de las Autoridades locales. Actividad para mantener el orden.

4ª Propagandas o excitaciones a la violencia. Los frente-populistas incubaban a los suyos el odio en contra las personas de orden, por medio de mítines, reacciones y demás medios de propaganda.

5^a - N.

B).- EL MOVIMIENTO NACIONAL, en los pueblos de la demarcación. Antecedentes.

1^a Si hubo o no, una vez producido el Alzamiento Nacional, actos de participación en pro del mismo. Ciertos elementos de orden del pueblo estuvieron concentrados pero se retiraron al saber la capitulación de Gerona.

2^a, 3^a, 5^a, 6^a. N.

C).- ORGANIZACION que una vez emplantado el dominio rojo se dió a los pueblos de la demarcación al terror marxista.

1ª Inspiradores de dicha organización. Pedro Estragó Melesi, José Aliu Maurici, Tomás Batet Sau, Juan Ferran Sau, Martín Quer Gironés, Julio Quer Gironés, Manuel Anadón Martín, José Rich Montaner, Salvador Arderiu Monicoy

2ª Dirigentes. Pedro Estragó Melesi, Tomás Batet Sau, Martín Quer Gironés, Manuel Anadón Martín, Pedro Casademont Brugués, Juan Ferrer Vila

3ª Participantes con actos de ejecución o colaboración. Los mismos del párrafo anterior más, Amadeo Font Batlle, José Garganta Torres, Pedro Gibert Prim, José Julia Argelaga, Luis Julia Gich, Salvador Arderiu Monicoy, Esteban Olivé Estrago, Carmelo Olivé Estrago, Marcelino Perich Exposito, José Perich Oliveras.

4ª Miembros de los Comités Revolucionarios. Pedro Estragó Melesi, Tomás Batet Sau, Martín Quer Gironés, Manuel Anadón Martí, José Garganta Torres, Esteban Olivé Estragó.

5ª Actuación de la justicia roja. Se fundaba en el robo, saqueo, violación, destrucción, y martirizar y asesinar a personas de orden.

6ª Funcionarios de los organismos de justicia. JUEZ. Tomás Batet Sau, Secretario José Aliu Garriga.

7ª Dirigentes de los Sindicatos. Pedro Estragó Melesi, Julio Quer Girones, Pedro Casademont Brugués, Juan Ferran Sau, Martín Quer Girones, José Rich Montaner, Juan Julia Canals, Jose Rocas Bonany, Narciso Costa.

8ª Dirigentes de los partidos políticos. Pedro Estragó Melesi, Martín Quer Gironés, Tomás Batet Sau, José Aliu Maurici, Salvador Arderiu Monicoy, Carmelo Olivé Estrago, Esteban Olivé Estrago, Manuel Anadón Martín, Rafael Serra Puigdevall, Julio Quer Girones.

9^a. Elementos de acción que capitanearon patrullas o tuvieron acción des

Figura 50: Informe de la Causa General. Font: portal digital PARES.

CO 20

taoada en las mismas. Martin Ribot Planas, Martin Quer Gironés, Manuel Anadón Martin, Juan Ferrer Vilá, Amadeo Font Batlle, Antonio Tixé Cassú, Paladio Tixé Casasú, José Juliá Argelaga, Luis Juliá Gich, Salvador Arderiu Monicoy, Carmelo Olive Estrago, Marcelino Perich Expósito, José Perich Oliveras, Juan Pie Nin, Francisco Puig Perich, Fernando Traveset Sutra, Joaquín Torremilans Massó, José Espigol Jordá.

10ª Agitadores y propagandistas destacados. José Rich Montaner, José Rocas Bonany, Libertad Serra Bartrina, Pedro Gibert Prim.

11ª Aasinos, colaboradores, inductores y excitadores al asesinato. Pedro Estrago Melesi, Tomás Batet San, Martin Quer Gironés, Manuel Anadón Martin, Juan Ferrer Vilá, José Gargenta Torres, José Torremilans Serra, José Juliá Argelaga, José Aliu Maurici, Rafael Serra Casadevall, Salvador Arderiu Monicoy, Esteban Olive Estrago, Carmelo Olive Estrago, Marcelino Perich Expósito, Juan Pie Nin, Francisco Puig Perich, Julio Quer Gironés, José Rich Montaner, Paladio Tixé Casasú, Antonio Tixé Casasú.

12^a N. les scottiflog sobittres ab sobaccatés sam astaxirir

D).- PROCEDIMIENTOS más frecuentes empleados en la organización del terror marxista.

1ª Forma habitual de actuar los dirigentes y sus colaboradores. Los dirigentes actuaron como Autoridades absolutas sin depender para nada de las autoridades superiores rojas, sus colaboradores fueron los comités de otros pueblos y la milicias rojas locales cumpliendo a sumo gusto y a la perfección lo ordenado.

2ª Locales donde se celebraban reuniones. En el Comité, centro de la- quierdas, Ayuntamiento, sindicales y en casa del nefasto presidente del Comité.

3ª Sitios donde había comparecer a las víctimas. En el Comité.

4ª Lugares de encarcelamiento, cárceles, checas. En el propio Comi- té, situado en el convento de las Hermanas Carmelitas.

5ª Saca de presos. Se les llevaban por la noche con coches de distin- tos comités de la com rca que colaboraban estrictamente con ellos.

6ª Vejaciones, malos tratos de obra y de palabra a que eran sometidas las víctimas y torturas que pudieran sufrir. Las víctimas eran sometidas a toda clase de malos tratos, golpes y martirizados antes de ser inmolados.

7ª Forma de tomar las resoluciones o acuerdos. Se ignora.

8ª Procedimientos habituales para cometer los asesinatos. Las victi- mas eran atraídas al comité por el engaño y en otros casos secuestradas en sus propias casas.

9ª Lugares donde eran llevados a efecto. En el pueblo de Celrà (Con- gost) y en Foixà.

10ª Medios empleados para ello. En coches automoviles.

11ª Casos de ensaña, iento y mayor crueldad. Del Rdo. Pedro Plantés que antes de ser asesinado fue mutilado barbaramente, y las otras cuatro vic- timas fueron quemadas vivas.

12ª Destino dado a los cadáveres de las víctimas. Abandonados, siendo al día siguiente enterrados sus restos.

13^a N. mot. ENUL. aicitat ab somanigro sol ab sotranonit

E).- RELACIONES DE LOS ASESINATOS cometidos en cada uno de los pueblos, y personalidad de las víctimas.

Rdo. PEDRO PLANTES MASSO,	27 sephre, 1936	Cura parrocoq
FEDRICO CARRERAS REIXACH,	octubre	Renovación Española
JUAN SOLES BUSQUETS,	6 novbre	Tradicionalista y C.E.D.A.
JOSE CAPDEFERRO GURI,		Tradicionalista
JOSE ESTRAGO ROMANS,		CEDA
JOSE OLIVE MARTI		CEDA

Figura 51: Informe de la Causa General. Font portal digital PARES.

- II -

F).- FORMACION DE MILICIAS en los primeros dias con destino a los frentes de combate. 1ª Procedimientos empleados para su recluta u condación al frente Por medio de propaganda.

2ª Elementos destacados en la direccion de estas operaciones. Manuel Anadon Martin y Jose Aliu Garriga.

3ª Agrupación de las Milicias por partidos políticos y sindicales. Com posición mixta.

G).- RECLUTAMIENTO de quintas para el llamado Ejército Popular. 1ª Medios terroristas empleados para la recluta forzosa. Por medio de notas y pregonas en las que se amenazaba a las personas que no se alistaran.

2ª Represalias sobre emboscados. Los perseguían

3ª Represalias sobresus familiares. Burlas, malos tratos, registros y encarcelamientos.

H).- Principales DESMANES Y ATROPELLOS cometidos en los pueblos de la demarcación.

1ª En relacion con la persecución religiosa. Quema de iglesias y conventos, destruyendo toda clase de imágenes.

2ª En relación con el Patrimonio artístico y cultural. Se destruyeron dos pocos objetos de valor artístico que existían en el pueblo.

3ª En relación con la propiedad privada. Se incautaron y colectivizaron todas las fincas rusticas y urbanas de las personas que eran conceptuadas de orden

4ª y 5ª. N.

6ª En relación con el comercio. Colectivizados.

7ª En relación con la agricultura. Se repartieron las tierras.

F), LA LIBERACION. 1ª Forma de producirse. Quedó en bolsa.

2ª Actitud del vecindario. La parte de orden con alegría.

3ª Huida de los elementos malos. Huyeron con sus familiares y enseres poco antes.

4ª Indicación de los elementos huídos más destacados y paradero actual de los mismos, especificando el lugar del extranjero en que se encuentran si es conocido. Pedro Estrago Melesi, Tomás Batet Sau, Martín Quer Gironés, Manuel Anadon Martin, Juan Ferrer Vilá, Pedro Gibert Prim, José Julia Argelaga Esteban Oliver Estrago, Carmelo Olivé Estrago, José Perich Oliveras, Juan Pie Nin, Julio Quer Gironés, Nicanor Arderiu Monicoy, Fernando Traveset Sutra, Gines Rosa Estrany, Casi en su totalidad en Francia, según versiones.

Celrà 10 de septiembre de 1.942.
EL CABO, COMDTE. DEL PUESTO.

Jose Luis Arger

A. H. N.
CAUSA GENERAL

Figura 52: : Informe de la Causa General. Font: digital PARES.

00 31/6

DECLARACIÓN DEL TESTIGO

D. MARCELO CAPDEFERRO CAPDEFERRO

En Barcelona a once
de Noviembre
de mil novecientos cuarenta y tres

Ante el Sr. Fiscal, delegado para la instrucción de la Causa General de Gerona compareció el testigo anotado al margen, de treinta años de edad, de estado soltero, natural de Bordils (Gerona), de profesión maestro, que no ha sido procesado, con domicilio en esta Republica Argentina nº 82 y después de prestar juramento de decir verdad y enterado de las penas por falso testimonio, fué interrogado y DICE:

Que su padre D. JOSE GAPDEFERRO GURI, de profesión maestro albañil, sin filiación política, de cincuenta y cuatro años de edad, con domicilio en Bordils (Gerona), con fecha seis de Noviembre de 1936, fué avisado por el Alguacil del pueblo, a fin de que se presentara urgentemente en el local del Comité rojo de la localidad, la víctima sospechando que tal llamamiento sería para hacerle objeto de una multa más, pues ya había sido gravado con varias, se presentó dicho día; donde en la puerta de dicho Comité, digo dentro del mismo local se hallaban dos camiones o coches turismos, uno de los cuales pertenecía al vecino de Bordils, José Aliu, siendo el otro forastero. En dichos coches fueron transportados a Foxá la víctima y JOSE ESTRAGO ROMANS, JUAN SOLE TUSQUETS, y D. JOSE OLIVE MARTI, siendo asesinados en las cercanías de dicho pueblo; las cuatro víctimas fueron rociadas con gasolina, hallandose con vida y rematadas más tarde a disparos de arma de fuego, cuando ya habían sido quemados por sus verdugos. Su cadaver presentando heridas de arma de fuego y quemaduras fue hallado en el lugar del crimen donde fué enterrado por los rojos.

Personas sospechosas de participación en el crimen: Todos los que formaban parte del Comité, especialmente Pedro Estragó el cual era Presidente y el citado José Aliu, el cual según referencias que el testigo tiene fué quien compró la gasolina con que fueron quemados la víctima y sus compañeros, y de un tal Ferrán maestro de obras de quien sospecha haya sido el instigador de dicho asesinato, por cuestiones de competencia profesional.

Paradero de estos: Pedro Estargó se halla en Francia, José Aliu se halla en Bordils y el Ferrán también en la localidad, habiéndose el Aliu, sido condenado a veinte o treinta años por la Justicia Nacional y hoy se halla en libertad y el Ferrán a diez años, hallandose asimismo en libertad.

Su defunción ya ha sido inscrita y en hecho denunciado. Manifiesta el testigo que cuanto antecede lo sabe por referencias ya que al ocurrir los hechos se hallaba en Lugo donde fué unos días antes de la iniciación del G.M.N.

Ratificase previa lectura y firma con S.S. doy fé

Marcelo Capdeferro

Figura 53: Declaració del testimoni. Font: portal digital PARES.

0 32/7

Ayuntamiento Nacional de Berdils.

Inferme interessada per la Causa General de Barcelona, Gerona y Baleares (Sr. Fiscal Instructor Delegado) en fecha 13 de Agosto último, y recordada per el Excmo. Sr. Gobernador civil de esta provincia en 12 de Diciembre de 1943, cuyos apartados del cuestionario que se adjunta se contestan a continuación:

(1) - A partir del 18 de Julio de 1936 el Ayuntamiento quedó formado y organizado per un Presidente y ocho Consejeros, cuyos componentes le integraban individuos de todos los partidos políticos y sindicatos encuadrados en el Frente Popular de Izquierdas. Independientemente del Ayuntamiento aunque con estrecha colaboración con el mismo se formó y actuó un Comité denominado "Comité Antifascista" formado per los individuos Pedro Estragó Melesi, Tomás Batet Sau, Manuel Anadén Martín, Esteban Olive Estragó, y Juan Vilá Ferrer, y Julián Quer Gironés.

El primer Consejo Municipal lo formaron los siguientes individuos: Pedro Estragó Melesi, Alcalde-Presidente, Manuel Anadén Martín, Consejero de Cultura; José Juliá Argelaga, Consejero de Obras Públicas; Martín Quer Gironés, Consejero de Defensa; Paladí Tixé Cassú, Consejero de Trabajo; Rafael Serra Casadevall, Consejero de Administración; Tomás Batet Sau, Consejero de Hacienda; Juan Pié Nin, de Industria y Comercio; Joaquín Terremilans Serra, de Agricultura;

(A) - Se formaron igualmente las Milicias Antifascistas Locales, cuya actuación dependía directamente del Comité, y cuyos componentes fueron: Pedro Estragó Melesi; Tomás Batet Sau; Martín Quer Gironés; Salvador Arderiu Munióy; José Arderiu Munióy; José Perich Oliveras; Juan Freixas Segrera; José Terremilans Serra; Víctor Res Estreny; José Garganta Terras; Juan Camés Vilá; Martín Ribas Planas; Julia Quer Gironés; Juan Ferrer Vilá; Paladí Tixé Cassú; Luis Juliá Gich; Rafael Serra Casadevall; Segismundo Estragó Sales; José Juliá Argelaga; Esteban Oliver Estragó; Narciso Meret Planas; Amadeo Font Batlle; José Meret Soler y José Aliu Garriga.

(2) El comportamiento y actuación en el desempeño del cargo de las personas que ejercieron de Alcalde, Tenientes de Alcalde, etc. etc. fueron de manifiesta persecución de las personas de orden, deportaciones y asesinatos.

(3) La política administrativa con que actuó el Ayuntamiento y demás Organismos derivados del mismo fué de incautación de toda la propiedad privada y municipalización de la vivienda. Sus aspectos fueron todos antieconómicos, revelacionarios, antirreligiosos y contrarios a lo artístico y cultural.

Se emitió y puso en circulación papel moneda rojo municipal.

(4) Negativo.

(5) Las Autoridades no se preocupaban del Orden Público; solamente existía el caos y el terror.

(6) - Negativo, per no haber existido e funcione de ninguna Delegación especial Gubernativa Superior.

(A) Las personas que más se destacaron e significaron directa e indirectamente fueron: Pedro Estragó Melesi; Manuel Anadén Martín; José Juliá Argelaga; Martín Quer Gironés; Rafael Serra Casadevall; Tomás Batet Sau; Carmelo Olivé Estragó; Esteban Olivé Estragó; Juan Ferrer Vilá y Julián Quer Gironés

Berdils, 8 de Enero de 1944.

El Alcalde,

Miguel Luján

Figura 54: Informe de la Causa General. Font: portal digital PARES.

00 42

CAUSA GENERAL

PALACIO DE JUSTICIA
FISCALIA T. SUPREMO

Ilmo. Sr:

29-5-962
Se interesan informes al Ayto y Guardia Civil de Puigcerdá y Bordils.

Tengo el honor de interesar de V.I. con caracter urgente, por solicitarlo la Comisión Dictaminadora de repatriación de exiliados políticos, la remisión a esta Jefatura del testimonio referente a TOMAS BATET SAU (Ref. 43232), nacido el 15-12-1898, viudo, obrero, hijo de Jaime y de Teresa, natural de Juya (Gerona), y el Movimiento le sorprendió en Bordils y despues en Puigcerdá, pues aparece en la Relacion B de inculpados remitida por esa Causa General, como participe en el asesinato de D. Pedro Plantés Masó y cuatro mas; debiendo determinar en caso afirmativo, si la intervencion del informado en los hechos de que se le acusa, fue a titulo de participacion material o de inducción.

Dios guarde a V.I. muchos años
Madrid, 11 de Mayo de 1.962

EL FISCAL
P.D.
Justino Beol

Ilmo. Sr; Fiscal Instructor Delegado de la Causa General de GERONA

BARCELONA

Figura 55: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Font: portal digital PARES.

AYUNTAMIENTO DE BORDILS

(GERONA)

Rgto. S. N.º 212

En cumplimiento del escrito de fecha 29 de mayo último, en relación con TOMAS BATET SAU, tengo el honor de informar a V.S. lo siguiente;

Antes del G.M.N. fue siempre de ideas marxistas y un exaltado.

Durante el G.M.N. ejerció el cargo de Juez Municipal y junto con el que ejercía el cargo de Alcalde D. Pedro Estrago, eran las principales personas que ejercían el dominio político en la localidad, siendo de ideas muy extremadas y siendo los inductores de todos los desmanes que se cometieron en el pueblo, que fueron muchos.

A la terminación de la guerra, huyó a Francia, quedándole aquí un hijo del que hasta el momento no hay queja alguna, por haber observado buena conducta. Y en cuanto al informado, desde su huida a Francia no se ha vuelto a saber de él.

Dios guarde a V.S. muchos años.

Bordils, 5 de junio de 1.962

El Alcalde

[Handwritten signature]

Sr. Tte. Fiscal Instructor Delegado de la Causa General de Barcelona, Gerona y Baleares.

Palacio de Justicia. BARCELONA.

Figura 56: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Font: portal digital PARES.

0, 44

GUARDIA CIVIL
 131.ª Comandancia
 PUESTO DE CELDRÁ (Gerona)

Número 124

En cumplimiento a cuanto se sirve interesar en su respetable y atento escrito núm 4982, de fecha 29 de Mayo último pasado Tengo el honor de informar a la Autoridad de V.S. que el individuo TOMAS BATET SAU, nacido en Bordils (Gerona), el día 15 de Diciembre de 1.898, hijo de Jaime y de Teresa, viudo, profesión ladrillero, que tuvo su domicilio en dicha localidad, calle carretera s/ núm, perteneciente a la demarcación de este Puesto, con anterioridad al G.M. fué sujeto de pésima conducta en todos los sentidos, militando en los partidos de izquierda Republicana, C.N.T. F.A.I. gran propagandista de las ideas marxistas.

Al iniciarse el G.M.N. se destacó activamente tomando parte en la preparación y ejecución de toda clase de desmanes, asesinatos, robos, incautación de edificios de personas de orden y de derechas de la citada localidad de Bordils donde le sorprendió el Alzamiento Nacional aparte de otras múltiples fechorías realizadas bajo su dirección como miembro y Presidente del Comité revolucionario organizado al efecto, desempeñando a la vez el cargo de Juez municipal y concejal del Ayuntamiento, en cuyos cargos sobresalió de una manera temeraria y peligrosa hacia las personas de creencias religiosas y matiz derechista que perseguía sin pasión.

Al ser liberada la comarca y localidad por las fuerzas Nacionales, huyó a Francia donde se encuentra en la actualidad. Se le tiene considerado como elemento peligrosísimo y de acción para el régimen y de una conducta pésima y repugnante cuyos hechos imputados y que llevó a cabo lo fueron de una manera material y convincente..

Dios.....

Figura 57: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 1. Font: portal digital PARES.

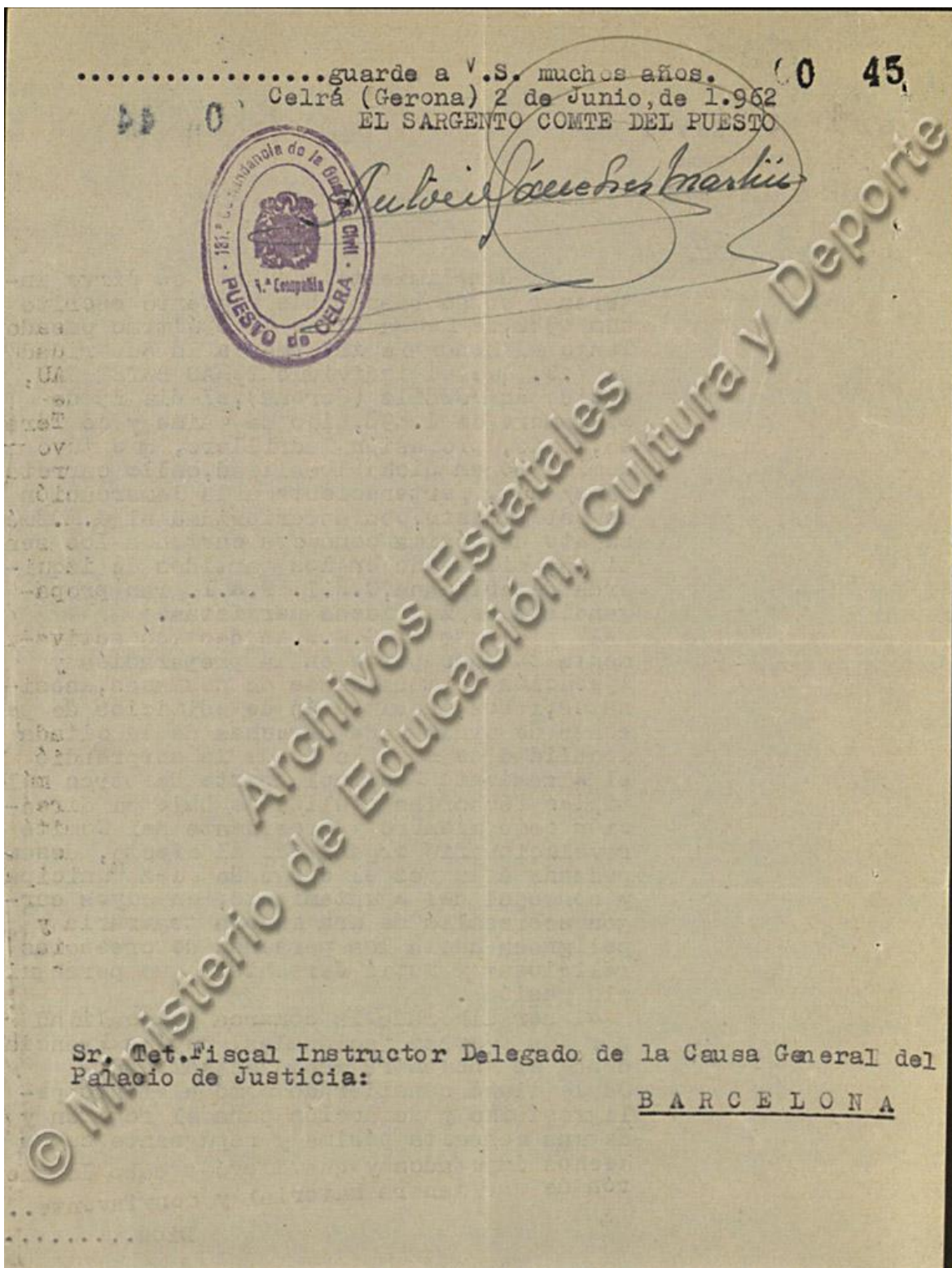

Figura 58: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 2. Font: portal digital PARES.

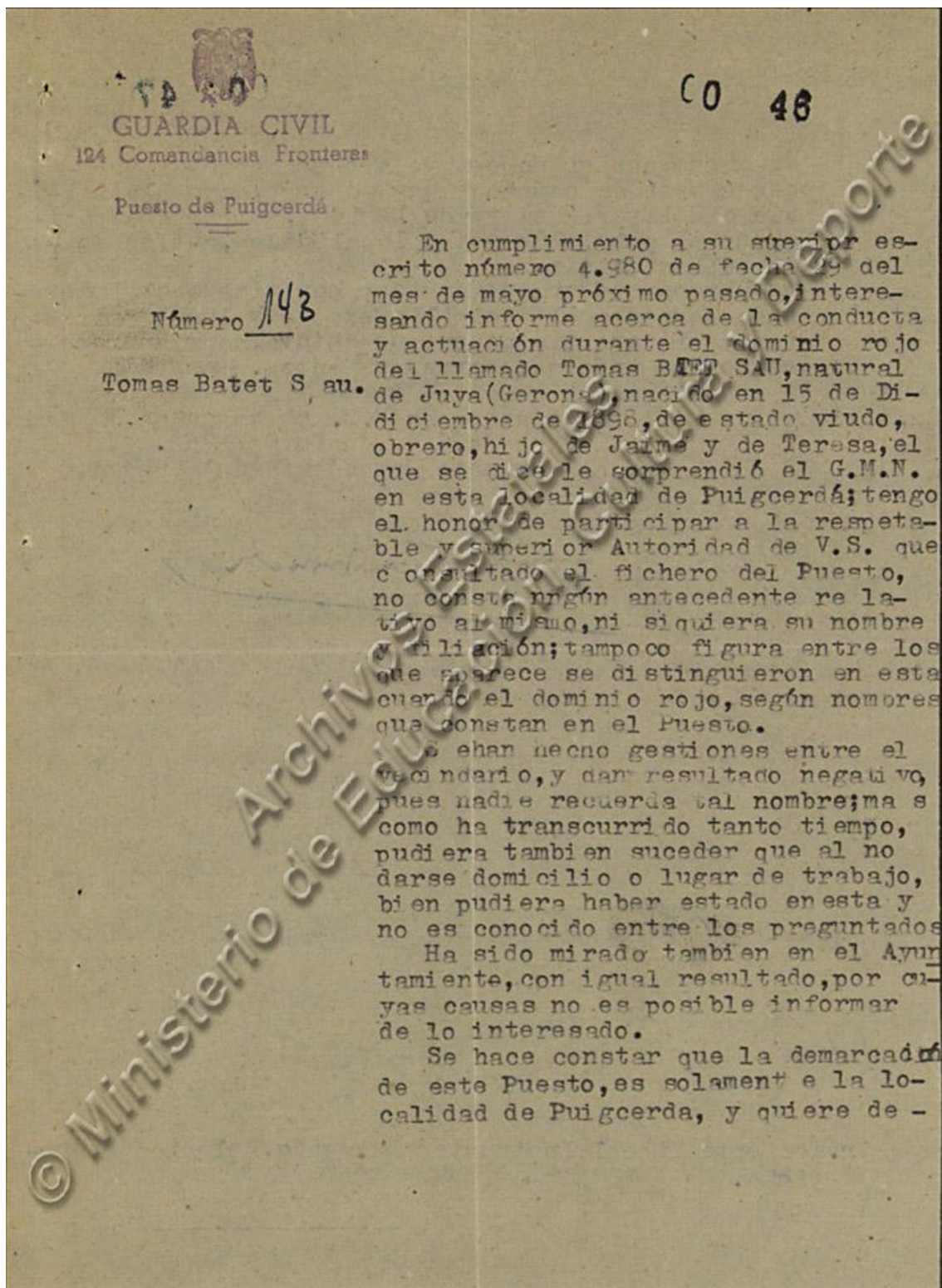

Figura 59: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 1. Font: portal digital PARES.

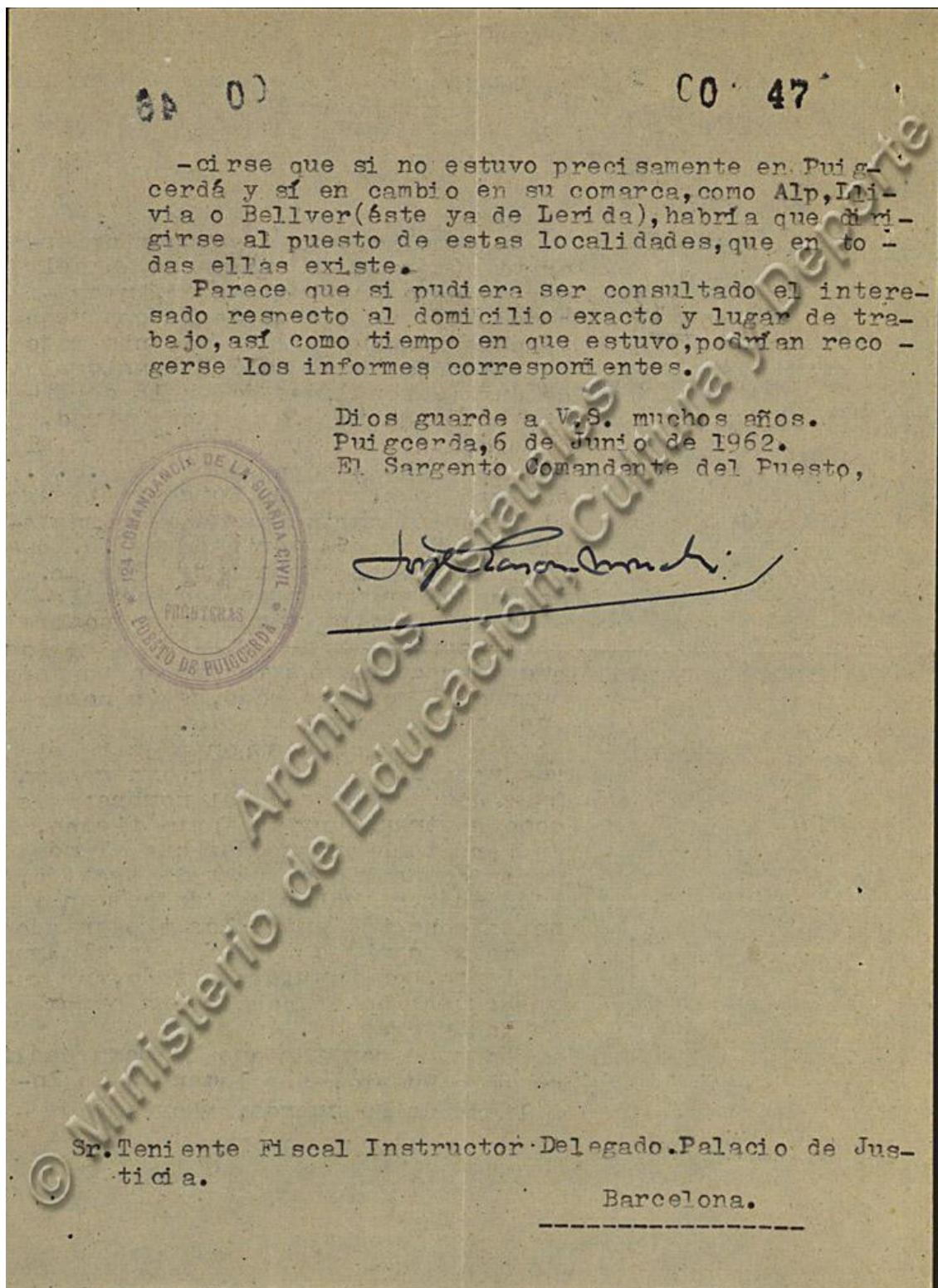

Figura 60: Informe on es defineix a Tomàs Batet. Part 2. Font: portal digital PARES.

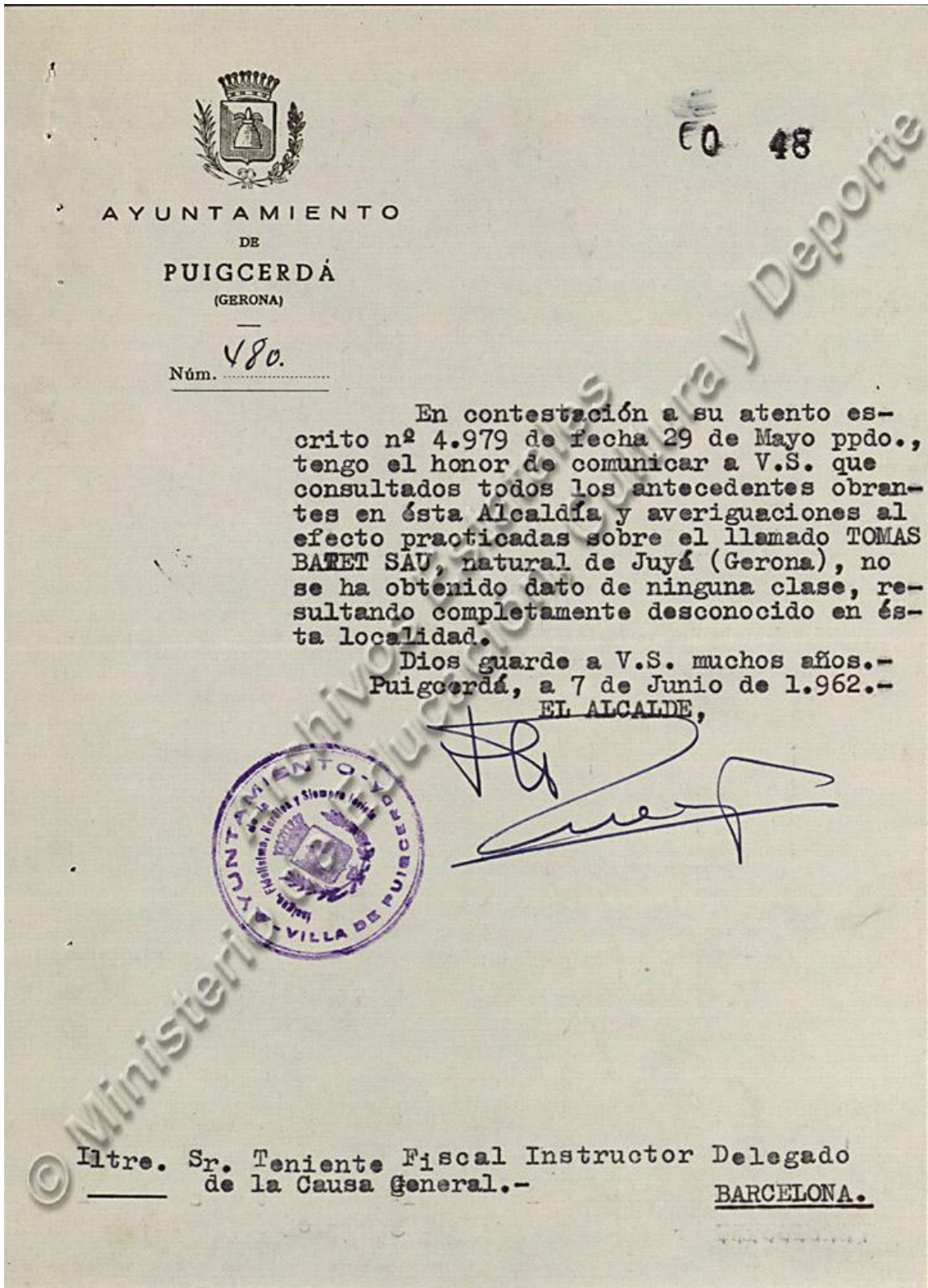

Figura 61: Informe de la Causa General. Font: portal digital PARES.

G 8587736

00 49

EL INFRASCRITO TTE. FISCAL DE ESTA AUDIENCIA TERRITORIAL, INSTRUCTOR DELEGADO DE LA CAUSA GENERAL DE BARCELONA, GERONA Y BALEARES,

CERTIFICO: que en el Ramo Separado número 108 correspondiente al pueblo de Bordils (Gerona) en la Hoja -Estado número 1 relativo a personas residentes en dicho término municipal asesinadas durante el dominio rojo, aparece el asesinato de Don Pedro Plantés Masó y cuatro más, figurando como personas sospechosas de tal hecho a.....

TOMAS BATET SAU.....Igualmente y en el folio 11 del citado Ramo Separado, aparece informe del Comandante de Puesto de la Guardia Civil de Celrà (Gerona) a cuya demarcación corresponde el pueblo de Bordils en el que constan los siguientes extremos: -Dirigentes más destacados de partidos políticos del Frente Popular.....TOMAS BATET SAU.....-Organización que una vez implantado el dominio rojo se dió a los pueblos de la demarcación al terror rojo. -Inspiradores de dicha organización..... TOMAS BATET SAU.....-Dirigentes.....TOMAS BATET SAU.....-Participantes en actos de ejecución y colaboración.....TOMAS BATET SAU.....-Asesinos, colaboradores, inductores y excitadores al asesinato..... TOMAS BATET SAU.....-Miembros del Comité Revolucionario.....TOMAS BATET SAU.....También figura en el folio 5 la hoja estado número 3 relativa a saqueos, profanaciones, destrucción de iglesias, etc, en el que consta la destrucción, saqueo e incendio de la Iglesia Parroquial; del convento de las Hermanas Carmelitas, del domicilio de Don Fernando Mateu y finalmente el tormento y tortura hasta su muerte del Reverendo Don Pedro Plantés Masó, siendo consideradas como personas sospechosas de tales hechos, entre otros componentes del Comité TOMAS BATET SAU. También en el folio número 17 figura informe de Alcalde de Bordils en el que constan los mismos antecedentes que en el de la Guardia Civil, terminando el mismo en la siguiente forma "Las personas que mas se destacaron y significaron directa o indirectamente, fueron.....TOMAS BATET SAU....."

En el Ramo Separado número 139 correspondiente al pueblo de San Juan de Mollet (Gerona) aparece un Certificado que textualmente dice lo siguiente: ".....CERTIFICO: que en poder de esta Alcaldía obra un documento que traducido del catalan y literalmente copiado dice así; -COMITE ANTIFASCISTA DE BORDILS.-Este Comité autoriza al Comité de San Juan de Mollet para efectuar la detención de Juan Solé Busquets, de esta localidad, por responder de unas palabras ante el citado Comité.-Bordils 30 de Agosto de 1.936.-P. El Comité TOMAS BATET.-Firmado y rubricado.-Hay un sello en tinta, que dice; Centro Republicano de Bordils.-Hay un sello en tinta que dice; Sindicato Unico de Oficios Varios de Bordils y su Radio.-C.N.T. A.I.T.-Hay un sello en tinta que dice; Sindicato de Trabajadores de la Tierra, Bordils....."Nota.-El Sr. Juan Solé Busquets a quien se refiere el documento copiado, fué asesinado en un lugar de Foixá el día 6 de Noviembre de 1.936."

Interesados informes al Alcalde del pueblo de Bordils, en oficio de fecha 5 de Junio, me dice lo siguiente: ".....TOMAS BATET SAU antes del G.M.N. fué de ideas marxistas y un exaltado.-Durante el mismo ejerció el cargo de Juez Municipal y junto con el que ejercía el cargo de Alcalde Don Pedro Estargó, eran las principales personas que ejercían el dominio político en la localidad, siendo de ideas extremadas y siendo los inductores de todos los desmanes que se cometieron en el pueblo, que fueron muchos....."

El Comandante de Puesto de la Guardia Civil de Celrà a cuya demarcación pertenece el pueblo de Bordils, en oficio de fecha 2 del actual, me comunica lo siguiente: ".....TOMAS BATET SAU.....con

Figura 62: Informe de la Causa General. Part 1. Font: portal digital PARES.

00 50

anterioridad al G.M.N. fué sujeto de pésima conducta en todos los sentidos, militando en los partidos de Izquierda Republicana, C.N.T.-F.A.I. gran propagandista de las ideas marxistas.-Al iniciarse el G.M.N. se destacó activamente tomando parte en la preparación y ejecución de toda clase de desmanes, asesinatos, robos, incautación de edificios de personas de orden y de derechas de la citada localidad de Bordils donde le sorprendió el Alzamiento Nacional aparte de otras múltiples fechorías realizadas bajo su dirección como miembro y Presidente del Comité Revolucionario organizado al efecto; desempeñó a la vez el cargo de Juez Municipal y Concejal del Ayuntamiento, en cuyos cargos sobresalió de una manera temeraria y peligrosa hacia las personas de creencias religiosas y matiz derechista que perseguía sin pasión.-Se le tiene considerado como elemento peligrosísimo y de acción para el régimen y de una conducta pésima y repugnante cuyos hechos imputados y que llevó a cabo lo fueron de una manera materias y convincente."

Y para que así conste y su remisión al Excmo. Señor Fiscal de la Causa General, expido el presente en Barcelona a catorce de Junio de mil novecientos sesenta y dos.

Archivos Estatales
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Figura 63: Informe de la Causa General. Part 2. Font: portal digital PARES.

7. 5. Annex 5: Fotografies de Font pròpia

Figura 64: Des de l'esquerra; Tomàs Batet Sau i altres treballant la terra a França. Font pròpia.

Figura 65: Josep Batet Moret, de fons fàbrica de rajols mig destruïda després de la guerra. Font pròpia.

Figura 66: Elvira, Joaquina i Pere. Fotografia presa en algun moment abans de la fugida a l'exili. Font pròpia.

Figura 67: Tomàs Batet Sau, segon començant per l'esquerra i altres, a França. Font pròpia.

Figura 68: Tomàs Batet Sau, primer començant per l'esquerra, i altres a França. Font pròpia.

Figura 69: Tomàs Batet Sau, primer començant per l'esquerra, a França. Font pròpia.

*Figura 70: Josep Batet Moret, el nen, i Pere Batet Prats, el pare.
Davant la fàbrica de rajols. Font pròpia.*

*Figura 71: Josep Batet Moret, el nen, i Enric Cunillera Batet, el noi gran,
davant d'una part de la fàbrica de rajols a Bordils. Font pròpia.*

Figura 72: Pilar Moret Planas i Pere Batet Prats. Font pròpia.

*Figura 73: Pere Batet Prats, segon començant per l'esquerra de la filera de dalt de tot.
Classe a l'escola de Saint Sulpice-la-Pointe. Font pròpia.*

Figura 74: Pilar Moret Planas, Pere Batet Prats i Mr. Mazens. Font pròpia.

Figura 75: Pere Batet, Pilar Moret, Joaquina Batet, Mr. Mazens, filla de Mr. Mazens, Robert Cunillera.

Nens: Josep Batet, Assumpció Batet i Enric Cunillera. Font pròpia.

7. 6. Annex 6: Recorregut

Recorregut d'Elvira, Joaquina i Pere

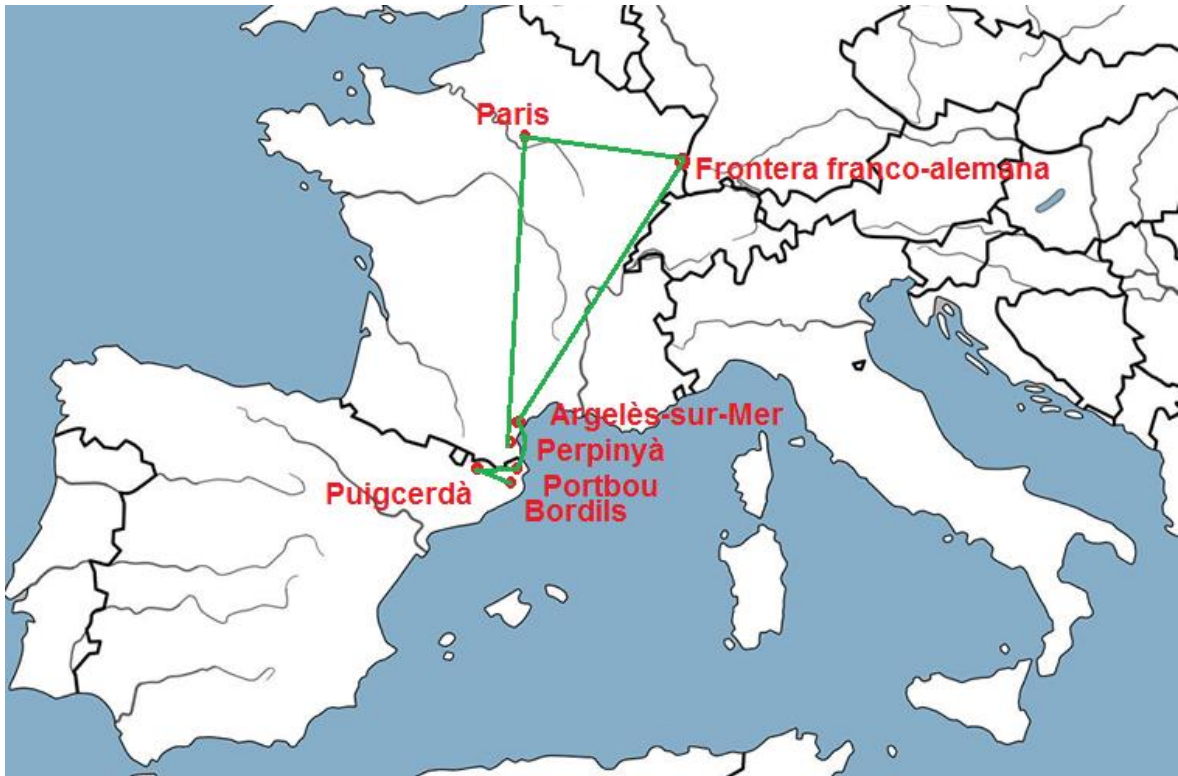

Figura 76: Recorregut d'Elvira, Joaquina i Pere fins a Graulhet. Font pròpia.

Figura 77: Recorregut d'Elvira, Joaquina i Pere de tornada a Catalunya des de Graulhet. Font pròpia.

Recorregut de Tomàs

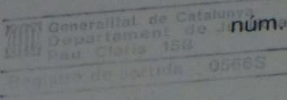

Figura 78: Recorregut de Tomàs en el seu exili permanent a França. Bordils és l'inici i el final Perpinyà. Font pròpia.

7. 7. Annex 7: Pere Batet Prats

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Direcció General de Recursos
i Règim Penitenciari

RP/ jol

 núm. exp. Jus. 32749

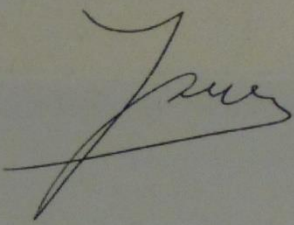
Sr/Sra PEDRO BATET PRATS
 Palamos,22
 17462 BORDILS

00011253 22.08.07

Us trametem, adjunts, una ampliació dels certificats i/o documentació relativa al període de privació de llibertat, emesos pels Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals, on manifesten que no els consten antecedents en relació a l'afectat.

Us informem que en aquesta data trametem còpia compulsada dels esmentats certificats al Registre del Punt d'Atenció a Expresos constituït a l'Avinguda Diagonal, 409, 7a planta de Barcelona, telèfon 93 552 60 00, als efectes d'adjuntar a la seva sol·licitud d'indemnització.

Cap del Servei de Centres i Règim

Barcelona, 11 de Juny de 2007

núm. exp. Pres. 35904

Pau Claris, 158, àtic 1a
 08010 Barcelona
 Tel. 93 553 85 31
 Fax 93 553 85 49
 www.gencat.cat/justicia

http://justicia.intranet/formulipapereria/secretaria_epFul_SPRJJ_RRP-pc.doc
 25.01.07

Figura 79: Sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra. Font pròpia.

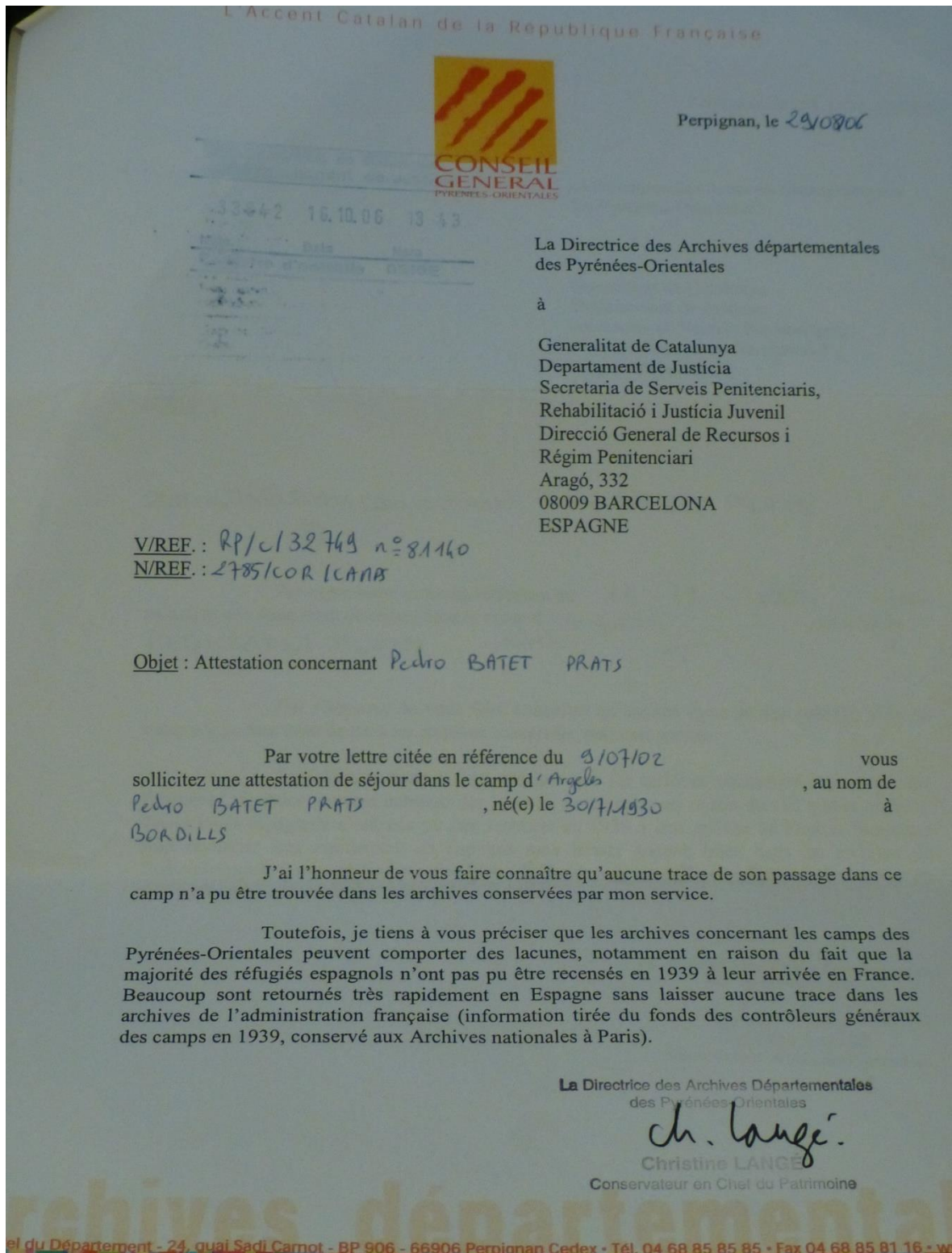

Figura 80: Sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra. Font pròpia.

L'Accent Catalan de la République Française

Perpignan, le 07/07/2006

25180 03.08.06 13 35

Min. Date Hora
Ministre d'Entrada 0310E

CONSEIL GENERAL
PYRÉNÉES-ORIENTALES

La Directrice des Archives départementales
des Pyrénées-Orientales

à

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
Secretaria de Serveis Penitenciaris,
Direcció General de Recorsos i
Régim Penitenciar

V/REF. : RP/aic/32749 n° 031032
N/REF. :

Objet : attestation concernant Raulo BATET PRATS

Par votre lettre citée en référence du 16-12-2004, vous sollicitez une attestation de séjour dans le camp d'Argelès, au nom de Raulo BATET PRATS, né(e) le _____ à _____

J'ai l'honneur de vous faire connaître qu'aucune trace de son passage dans ce camp n'a pu être trouvée dans les archives conservées par mon service.

Toutefois, je tiens à vous préciser que les archives concernant les camps des Pyrénées-Orientales peuvent contenir des lacunes, notamment en raison du fait que la majorité des réfugiés espagnols n'ont pas pu être recensés en 1939 à leur arrivée en France. Beaucoup sont retournés très rapidement en Espagne sans laisser aucune trace dans les archives de l'administration française (information tirée du fonds des contrôleurs généraux des camps en 1939, conservé aux Archives nationales à Paris).

La Directrice des Archives Départementales
des Pyrénées-Orientales
Christine LANGÉ
Conservateur en Chef du Patrimoine

Departament - 24, quai Sadi Carnot - BP 906 - 66906 Perpignan Cedex - Tél. 04 68 85 85 85 - Fax 04 68 85 81 16 - www.cg

Figura 81: Sol·licitud d'indemnitzacions com a fill de guerra. Font pròpia.

7. 8. Annex 8: Repressió i càstigs

—*Mi juventud era de roca viva.
Mi sangre era de lumbre y de centella.
Mis pies iban ligeros por el mundo
como las horas por la primavera.
Y ahora soy un inválido...
Qué fatigosa cuesta,
qué interminable andar el de mi vida
con el vacío doble de mis piernas.*

—*Yo llevaba dos fuentes en mis ojos
que manaban color y formas bellas:
siluetas delicadas de mujeres
como corzas ligeras,
montañas de cristal,
ríos de claras venas
y árboles armoniosos
en las orillas de las alamedas.
Y ahora voy por mi noche impenetrable
con mis dos fuentes ciegas...*

«Mutilado de guerra»

PEDRO GARFIAS

Figura 82: <Mutilado de guerra> PEDRO GARFIAS. Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939)*. Pàgina: 105.

En el mes de agosto, mi padre fue detenido por primera vez. Afortunadamente, le llevaron a la Dirección de Seguridad, o, mejor dicho, al no encontrarle en casa, se llevaron a mi madre, para tener la seguridad de que él se presentaría. La detención fue sólo cosa de unas horas.

Pocas semanas después se produjo la segunda detención. Regresaba a casa demudado, porque acababa de identificar a su hermano en el macabro álbum de los asesinados; en el portal, donde le estaban esperando, le detuvieron. Esta vez no volvió.

Coche y milicianos eran de la FAI. Fue asesinado a las pocas horas en la Casa de Campo.

(...)

Modesto sastre, nunca pasó de vivir al día, ni tuvo más instrucción que la que pudo darle su talento natural, que era grande, y lo que pudo aprender desde que, a los catorce años, le montaron en un burro y desde su pueblo natal, en la provincia de Cuenca, se vino a Madrid. Fue todo un hombre bueno, en el mejor sentido de la expresión, que es el que adquiere cuando se puede poner simultáneamente el acento en las dos palabras que la forman; no era lo corriente en aquellos tiempos de católicos mortecinos. No lo fue nunca mi padre, grande de cuerpo, grande de alma, cordial y con el chiste siempre a punto. Me dio el privilegio de un hogar cristiano, pobre, libre y alegre. No podía haberme dejado un tesoro mayor.

Nunca supimos quién provocó su detención. Pudieron intervenir razones políticas o sociales, por su actuación como presidente de la Patronal de Sastres en la huelga que se mantuvo hasta que estalló la Guerra Civil. Tampoco hicimos nada por enterarnos. Cuando, veinte años después, el más joven de los tres hermanos varones fue ordenado sacerdote, ofreció su primera misa por nuestros padres; la segunda, por los que asesinaron a nuestro padre. Tuve el honor de ayudarle en ambas. Pero ése había sido el estado de ánimo de todos nosotros desde el momento mismo en que conocimos su muerte, sin que se nos ocurriera que estábamos haciendo nada extraordinario. He conocido otros casos y, si cito el nuestro, es sólo para lamentar que ese espíritu, que era el de muchos, no fuese recogido oficialmente después de la guerra, cuando, por añadidura, los vencedores tenían que hacerse perdonar tantos crímenes cometidos en su zona, y, en cambio, una dura y prolongada represión malogró la gran oportunidad de reconciliación que se presentó entonces y se retrasaría casi medio siglo.

1995. «Mis siete vidas»

JOSÉ MARÍA GARCÍA ESCUDERO

Figura 83: <Mis siete vidas> JOSÉ MARÍA GARCÍA ESCUDERO. Font llibre: *Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939)*. Pàgina 106.

¿Cuántas familias sin duelo quedan en España? Las pocas que no sufrieron una desgracia inmediata buscan el entronque de sus sentimientos con el de los parientes y amigos desgraciados, confundiendo con ellos. ¿Quién no tiene hoy sobre su alma el recuerdo de un caído, de un ausente, de un hospitalizado, de un combatiente en sitio de peligro?

Nunca se lloró en España tan en silencio, con tal decoro y resignación. Nadie sabría hallar la densidad de estas lágrimas, y nos alcanza el deber de crear y sostener el clima propicio a esta hora de dolor y sacrificio.

Ternura. En la hora violenta del hierro y del fuego, de la sangre y del generoso morir, se hace necesario, más que nunca, el cultivo de la ternura humana, que cuando está en contacto con el heroísmo, acampa muy del lado allá de la sensiblería.

12 de diciembre de 1938, «ABC» de Sevilla

MANUEL HALCÓN

Figura 84: <ABC> de Sevilla. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 - 1939). Pàgina 106.

*Has muerto, camarada,
En el ardiente amanecer del mundo.
Has muerto cuando apenas
Tu mundo, nuestro mundo, amanecía.
Llevabas en los ojos, en el pecho,
Tras el gesto implacable en la boca,
Un claro sonreír, un alba pura.*

1967, «A un compañero muerto en el frente de Aragón»

OCTAVIO PAZ

Figura 85: <A un compañero muerto en el frente de Aragón> OCTAVIO PAZ. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 118.

*Si me muero, que me muera
con la cabeza muy alta.
Muerto y veinte veces muerto,
la boca contra la grama,
tendré apretados los dientes
y decidida la barba.*

*Cantando espero a la muerte,
que hay ruiseñores que cantan
encima de los fusiles
y en medio de las batallas.*

1937, «Viento del pueblo»

MIGUEL HERNÁNDEZ

Figura 86: <Viento del pueblo> MIGUEL HERNANDEZ. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 118.

Pero era demasiado tarde para todo. Perdíamos inexorablemente y, ¡cuán hermosa era Cataluña en aquellos días! Hacía un tiempo soleado y dulce que hacía más dolorosa todavía la pérdida de cada metro de terreno de aquella tierra. Parecía como si la naturaleza se hubiese puesto sus mejores galas para que no olvidáramos jamás lo que estábamos abandonando y a la vez ¡maldita!, como si quisiera dar a la aviación fascista todas las oportunidades de masacrarnos, pues militarmente nos hubiera convenido un cielo con nubes que dificultara sus operaciones.

Un pueblo y un ejército de héroes, en su mayoría anónimos, emprendía un éxodo hacia un futuro incierto y amenazador, en una Europa sobre la que se cernían los negros nubarrones del fascismo.

1993. «Memorias»

SANTIAGO CARRILLO

Figura 87: «Memorias» SANTIAGO CARRILLO. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 158.

Estamos muy cansados —100 kilómetros en tres días—, pero continuamos andando. El 1 de febrero, en unas lomas sobre Vich, un ligero contraataque. Un batallón rojo se acercó al cerro donde el Mizzian tenía el P.C. Oímos perfectamente, entre el tableteo de las ametralladoras, el canto de los milicianos: «La Internacional»

*«Arriba los pobres del mundo,
de pie los esclavos sin pan*

*.....
Ni en dioses, reyes y tiranos
está nuestro salvador,
¡nosotros mismos nos salvamos!»*

El canto, con su letra orgullosa y blasfema, se eleva al cielo de la tardeada. Caen algunos de los asaltantes, y se para aquí el último contraataque enemigo en tierras catalanas. En las puertas de Vich, ya casi de noche. Dormimos en un palacio: el de Despujols. En las camas doseles, pero no colchones. Olaso, que «lleva» el rosario, después de la cena —sigue el rancho en frío, característico de los rápidos avances y largas marchas— reza un padrenuestro por «los últimos muertos de los rojos». Enemigos valientes, pues hay que reconocer que, como casi todos los que se enfrentaron con la 1ª de Navarra a lo largo de tantos meses de guerra, nunca fueron de esos que han convertido la propia cobardía en una mentalidad. Fueron, en esto, como nosotros, los nacionales. ¡Honor a los vencedores y a los vencidos!

1986. «En la primera de Navarra»

JAVIER NAGORE YÁRNOZ

Figura 88: «En la primera de Navarra» JAVIER NAGORE YÁRNOZ. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 76.

*¡Es la guerra, la guerra! Y los veraneantes,
tristes de sueño, marchan hacia agrias fronteras
donde la muerte suena frente al descuido y antes
de darse cuenta el hombre, las balas verdaderas*

*circuncidan las sienas de un laurel de agonía
y metralla. Yo, pues, me quedo solitario,
oh, nostálgico pueblo del que ya la alegría
se marchitó, y el mármol le vuelve lapidario.*

*Todo está melancólico, del color de las casas
ungidas por el sol del crepúsculo triste
y sereno que esfuma el poder de las masas
con piedra y sol, y torna el silencio amatiste.
«¡Es la guerra, la guerra!...»*

VICENTE GAOS

Figura 89: VICENTE GAOS. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 38.

De un solo trago largo consumiste
la muerte tuya, la que te destinaban,
sin volver un instante la mirada
atrás, igual que el hombre cuando lucha.
Inmensa indiferencia te cubría
antes de que la tierra te cubriera.

El llanto que tú mismo no has llorado,
yo lo lloro por ti. En mí no estaba
el ahuyentar tu muerte como a un perro
enojoso. E inútil es que quiera
ver tu cuerpo crecido, verde y puro,
pasando como pasan estos otros
de tus amigos, por el aire blanco
de los campos ingleses, vivamente.

Volviste la cabeza contra el muro
con el gesto de un niño que temiese
mostrar la fragilidad en su deseo.
Y te cubrió la eterna sombra larga.
Profundamente duermes. Mas escucha:
Yo quiero estar contigo; no estás solo.

«Niño muerto»

LUIS CERNUDA

Figura 90: <Niño muerto> LUIS CERNUDA. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 117.

La situación real, que podía observar el que mirase a la calle, es que había terminado la Segunda República. La sublevación militar, paradójicamente, había desencadenado la revolución que pretendía impedir y el poder efectivo estaba en manos de los grupos armados, de anarquistas, socialistas y comunistas, aunque se mantuviera formalmente el gobierno como símbolo de la legalidad republicana ante la opinión internacional. Cada grupo con sus objetivos, sus programas y sus fines diferentes, y muy pronto cada uno con sus unidades de milicianos, sus policías, sus intendencias y hasta sus finanzas. En cuanto a los republicanos, habían sido barridos por los acontecimientos y muy poco iban a significar durante toda la guerra.

La Guerra Civil representaba no sólo el fracaso de la República, sino el de España entera, que había perdido una oportunidad histórica de encontrar equilibrio, estabilidad y progreso. Los españoles parece que estábamos empeñados en hacer todo lo posible para no conseguirlo.

1969, «Testimonio de dos guerras»

MANUEL TAGÜEÑA

Figura 91: <Testimonio de dos guerras> MANUEL TAGÜEÑA. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 123

Cansados, hambrientos, medio dormidos, rezábamos el Rosario. Aquella oración última, el «padrenuestro por los nuestros y por los rojos» —que tal era la intención proclamada por quien llevaba el rezo, casi siempre Olaso o Lizarralde—, aquel rezo, aquella súplica, después del agobio y los combates del día, nos alejaba el temor y restauraba el espíritu.

Nunca —en los tres años de guerra— dejamos de rezarlo juntos: en la Sección, en días de descanso; en las escuadras, repartidas en los batallones, cuando estábamos en operaciones.

«Ruega por nosotros, pecadores,
ahora y en la hora de nuestra muerte.»

Y a fe que entonces —a diario— la teníamos cercana.

Creo que en unidades de voluntarios —especialmente en los Tercios de requetés—, y en muchas de soldados nacionales, jamás faltó esta costumbre piadosa; y porque la viví, así lo testifico. En los bolsillos de muchos soldados el rosario era algo que no podía faltar. Como las «avemarias» en sus labios.

1986, «En la primera de Navarra»

JAVIER NAGORE YÁRNOZ

Figura 92: <En la primera de Navarra> JAVIER NAGORE YÁRNOZ. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 159.

Maruja dormía junto a mi camastro hasta que se la llevaron al hospital. Tenía diecisiete años; muy bella y muy bestia; con la gracia en su cuerpo y la movilidad del animal joven. Con la turgencia suave del melocotón que invitaba a pasarle la mano, a morderla. Su madre la denunció por «roja». Su madre y su padre fueron al cuartel de Falange para que detuvieran a la hija y le dieran «el escarmiento»: cuando la República se hizo de la Casa del Pueblo, era criada de servicio, y «las malas compañías» la llevaron a aquella «casa». Entró temblando. El miedo se la comía. Un miedo insuperable. Los falangistas la «respetaron» porque sus padres lo eran también. Y la dejaron en la cárcel. Me tocó su compañía. Estaba tuberculosa.

Había grupos de mujeres ancianas, vestidas de negro a la usanza de mujeres de pueblo —como personajes de García Lorca—; con sayas largas y pañuelos a la cabeza, arrugaditas como papel ajado, tristes. Con miradas que guardaban el estupor primero de ver a los suyos en la losa. Mujeres que parecían hechas en toca o en madera, que entre sus dedos deformados por el artritismo apretaban las cuentas del rosario. Que nada esperaban de la vida y que allí estaban porque se negaron a decir dónde se escondían quienes se escondieron. Se reunían en grupos silenciosos. Hablaban, sin lágrimas, de sus hijos muertos.

1951, «Una mujer en la guerra de España»

CARLOTA O'NEILL

Figura 93: <Una mujer en la guerra de España> CARLOTA O'NEILL. Font llibre: Imágenes inéditas de La Guerra Civil española (1936 – 1939). Pàgina 92.

7. 9. Annex 9: Entrevista de Pere Batet en CD-Room